

THE
LIFE
OF
THE
LORD

Vainö Katajan kuvaset 8.

VÄINÖ KATAJA

MAALAISKUVIA

II

ARVI-A-KARISTO
HÄMEENLINNA

HINTA 2 MK.

VÄINÖ KATAJA

MAALAIKUVIA

II

KOKOELMA NOVELLEJA

KUSTANTAJA
ARVI A. KARISTO, HÄMEENLINNA

MAALISKUUN

HÄMEENLINNA 1908
O. Y. HÄMEENLINNAN UUSI KIRJAPAINO

Niittymatoja hävittämässä

Kauas Pohjan puoleenkin ilmestyi viime kesänä niittymatoja, täyttäen maarunsa maamiesten parhaalla tavalla: peltoketojen kauniilla mannulla.

Niitä ilmestyi Ylirannan kyläänkin, jossa ei tämän polven aikana tietty mokomia syöpäläisiä olleen. Oli luettu lehdissä kuinka ne etelämpänä suuria vahinkoja tekevät, kuinka siellä oli kaikkia konsteja koetettu, että

saataisiin ne hävitetyksi. Mutta ei ollut vielä mikään keino auttanut. Olivat maanviljelysoppineetkin kaiken ymmärryksensä yrittäneet, mutta eivätpä hävinneet madot. Oli sanottu lehdissä, että kun oikein kovasti sataa niin siitä häviävät, kuolevat ja lahoavat sinne heinä juureen eivätkä enään sikiä ainakaan sinä kesänä.

Ylirannan Niemelän kedoille, Lompolanrannalle, niitä ensiksi ilmestyi. Ne olivat laihanlaisia keto- ja lyhyttä maaheinää kasvavia. Niihen ensiksi ilmestyivät. Nouisivatko maasta vai taivaastako tipahtivat, ei tietty, mutta pelottavasti alkoivat kedot kulottua.

Lompalanrannan niitty oli aivan tien varrella, niin että kaikki ohikulkijat huomasivat niissä kedoissa niittymatojen tuhotöitä. Näkyihän niitty selvästi taloonkin, kun pirtin peräakkunasta katseli etelään päin, näkyi sekin selvästi, kun sivukulkijat, olivatpa sitten jalan kulkijoita tai hevosella ajajia, osottivat siinä sormellaan ketoja ja sanoivat . . . niin mitä lienevät sanoneet . . . Oli semmoisiakin menijöitä, että siinä pysäyttivät hevosensa, laskeusivat alas rattailtaan ja menivät niitylle katselemaan ja tonkimaan, luultavasti nähdäkseen minkälaisia ne niittymadot oikeastaan ovat.

Niemelän isäntä, ylpeä ja kiivasverinen Aukusti Joakim, oli pirtin peräakkunasta monta kertaa nähnyt, kuinka siinä Lompolanrannan niityn kohdalla kulkijat pysäyttivät hevosensa ja kävivät kedoille kuin jotakin hakeakseen. Ensin hän ei ymmärtänyt mistä oli kysymys, mutta ihmetteli hän itsekseen, että mitä noilla kulkijoilla on tekemistä hänen niityllään, heinikkoa polkemassa. Ja nekin, jotka eivät kedoille menneet, ne kuitenkin sivu mennessään viittoivat sinnepäin käsillään ja tuntuivat selittelevän toinen toiselleen jotakin asiaa.

Jo eräänä päivänä Aukusti Joakimkin lähti Lompolanrannalle päin kävelemään . . . Ja nyt hänkin näki mitä hävitystyötä täällä madot tekivät. Koko Lompolanranta näytti kulolta, siellä täällä piipatti pystyssä joku-
nen juhannuksen kukka ja vankempi pilliheinä, mutta mantu oli kaikki hävinnyt . . .

Jopa oli tämä kummaa! Ja mistä olivat madot tännekin osanneet? — Sen vuoksi ne ovat ohikulkijat tässä pysähtyneet ja katselleet ja tutkineet ja nuuski-
neet — puheli hän itsekseen matojen hävitystyötä kat-
sellen. — Jo ovat osanneet, kirotut, tännekin . . . Kyllä tästä taitaa tulla keho heinävuosi, jos noita alkaa laa-
jemmalta levetä . . . Mikä ne tähän juuri minun niit-
tyyni opasti ensiksi . . . Olikohan muiden niityissä nä-
kynyt?

Hän kumartui katselemaan, että minkälaisia nuo itikat oikeastaan ovat, sillä Aukusti Joakim ei ollut niitä ennen luonnossa nähnyt, kirjoitettavan niistä oli kyllä nähnyt ja puhuttavan kuullut. Tuossa niitä näkyi ole-
van . . . hyi minkä näköisiä . . . mustia, limaskaisia lie-
roja, tuumanpituisia . . . tuossa muuankin kiipesi mantu-
heinän latvaan ja yksi kaksi oli heinä kadonnut sen nälkäiseen maaruun . . . Ja voi penteleitä, kuinka paljon niitä oli . . . Aivan mustanaan koko heinikko . . . Tämäpä
vasta kesää on!

— Eikö niitä sitten muualla ole kuin minun niit-
tyssäni, — ajatteli hän mieli karvaana. — Kun tätä pitävät kuin mitäkin kometiia paikkaa . . . juuri kuin tämä olisi isännän syy . . . Minkä minä noille tekisin!

Hänelle juolahti yhtäkkiä paha ajatus mieleen. Hän kokoa niitä isoon saaviin ja viepi yön aikana Herralan kedoille ja kaataa keskelle parasta heinikkoa. Her-
rala se aina kehui ketojaan ja maanviljelystaitoaan.

Mitähän se, möhömaha, tämmöisestä apulannasta arvelisi . . .

Sen hän tekeekin ja aivan ensi yönä. Siinä saapi samalla kostaa Herralalle siitäkin, kun mennä syksynä haukkui hänen varsaansa, ettei saanut palkintoa varsa-näyttelyssä.

Aukusti Joakim oli siinä pyllyllään, matojen vehkeitä tarkastellen ja kostontuumia hautoen, unhottanut, että oli sunnuntai päivä ja että ihmisiä oli liikkeellä . . . Kesken mietteitensä kuuli hän rykimistä ja askeleita takanaan ja huomasi naapurinsa Järvelän tulevan luokseen . . . Häntä vähän harmitti ja koski kunniaan, kun naapurikin nyt näkee minkälaista hävitystyötä madot täällä tekevät . . . Tuo Järvelä oli muutenkin semmoinen joutava irvihammas ja viisastelija.

— Mutta olisitpa nähnyt tuolla Mokon kylässä minkälaista hävitystyötä siellä madot tekevät! — alkoi Järvelä selittää. — Siellä oli aivan joka talon kedot ihan kuin keväällä lumen lähtiessä. Koko kylän kedot pohottivat aivan harmaalta kuin kulo. Siellä surkeaa on. Ei tämä vielä mitään ole.

Aukusti Joakimista tuntui hyvältä että oli muualakin matoja eikä yksin hänen kedoissaan.

— Liekö noita tässä kylässä muiden niityissä kuin meidän? kysäsi hän naapuriltaan.

— No melkein joka talossa, vaikk'eivät ole ymmärtäneet tarkastaa . . . Herralan Jaakonvainion kedotkin . . .

— Vai on Herralan kedossakin!

— Onpa tietenkin. Jaakonvainion ovat syöneet, ettei ole kuin jokunen pilli pystyssä.

— No mitä ne tästä minun niitystäni sitten syy-
näävät kuin mitähän kometiaa! — Pitäköön kukin
huolen omastaan.

Niin naapurit keskustelivat. Tiesi Järvelä kertoa
matojen tuhotöistä muuallakin, jossa jo olivat tehneet
niin suuria vahinkoita, että varma heinäkato oli tie-
dossa.

— Sanomalehdissä on joka numerossa tietoja, että
kuinka hävittävät heinikoita, — selitteli hän. — Mo-
nessa paikassa oli koitettu ajaa virtsaakin, että eivätkö
häviäisi, mutta eivät olleet hävinneet. Agronomitkin
kuuluvat sanoneen, etteivät häviä ennenkun tulee oikein
kova, monta päivää kestävä sade, niin sitten kuolevat.

— Vai jo tuli semmoinen pykälä agronoomeille-
kin, etteivät ymmärrä niitä viisaita neuvojaan antaa! —
ilostui Aukusti Joakim, sillä hänellä oli kova vasten-
mielisyys kaikkia agronoomeja kohtaan, jotka aina ta-
lossa käydessään pyrkivät neuvomaan ja muistutte-
lemaan.

— Jo tuli semmoinen pykälä, ettei auta oppikaan,
— myönsi Järveläkin, mutta lisäsi sitten:

— Vaan se näkyy olevan varmaa, että lihavaan,
timoteita kasvavaan peltoketoon ei se ryhdy. Siinä kun
on vankkaa heinää, niin ei voi mitään. Minä näin
Molian kyläsä selvän esimerkin . . . Ja sama näkyy
olevan muuallakin.

Aukusti Joakim ei ollut kuulevinaan Järvelän vii-
meistä puhetta, sillä hänellä ei ollut yhtään timotei-
ketoa, arveli vaan:

— Mutta kyllä tästä tulee niin huono heinävuosi, että
saapi tappaa puolet elukoistaan. —

— Epäilemättä. Jos sentään sateet tulisivat, niin . . .

— Eivät ne enään ehtisi kasvaa . . .

Siihen jäi naapureilta keskustelu, sillä he huomaisivat herrasmiehen ajavan polkupyörällä aika kyytiä tietä pitkin. Mutta kun pyöräilijä ehti heidän kohdalleen, pysähtyi hän, laski pyöränsä tienpientareelle kyljelleen ja kävi heidän luokseen. Aukusti Joakim ja Järvelä seisoivat vierekkäin outoa tulijaa katsomaan, sanaa sanomatta, kumpikin miettien, että mikähän tuo on, joka tänne . . .

Se oli nuori agronomi, joka maamiesseuran lähettämänä oli matkalla. Niittymatojen hävitystyötä oli hänen määrä tarkastella ja antaa neuvoja niiden hävittämiseksi. Aivan sitä varten oli hänet maamiesseura lähettänyt tännekin, kun kuulunut oli, että täälläkin olivat madot alkaneet hävitystyötään. Muualla oli hän jo kulkenut, useimmat naapuripitäjät jo käynyt.

— Paljon näkyy täälläkin matojen syömiä ketoja, vaan vielä enemmän niitä on muualla, — sanoi hän. — Ei täällä toki ole vielä muualla näkynyt, kun laihimmilla kedoilla . . . kuten tässäkin . . . — Teidänpö nämä kedot ovat? — kysäsi hän sitten Järvelään päin kääntyen.

— Eivät nämä minun ole. Nämät ovat tuon Aukusti Joakimin, tuon Niemelän, — vastasi Järvelä ja katseli syrjäsilmillä agronomiin.

— Eivät nämät minun ketoni ole ainoat täälläkään, jossa matoja on, — sanoi Aukusti Joakim. Herälankin Jaakon vainion ovat syöneet, ettei ole kun karsia pystyssä

— Jaha . . . jaha . . . Eikö täällä ole koitettu mitään niiden hävittämiseksi? kysyi agronomi.

— Minkäpä niille on ymmärtänyt. Ovat ne jotkut koettaneet ajaa virtsaa, vaan ei ole auttanut sekään, — selitti Järvelä.

Mutta nyt innostui agronoomi selittämään.

— Kaikkia keinoja on koitettu etelämpänäkin, mutta eivät ole auttaneet. Mutta minä olen keksinyt keinoon, jolla häviävät ja jonka keinoon avulla vielä tänä kesänä saapi vankan rehusadon noista alastomista kedoista.

— Sitäpä minä en usko, kun Juhannuksestakin on jo viikko kulunut, — epäili Aukusti Joakim.

— Kummalta tuo kyllä tuntuu, — arveli Järveläkin.

— Niinpä niin, — sanoi agronoomi voiton varmana. — Epäilleet sitä ovat muutkin ensiksi. Mutta oletteko ajatellut, että kun nämä kedot auraa ja kylvää rehukauraa, niin silloin häviävät madot ja syyspuoleen saapi vankan kauralaihion. Semmosen keinoon minä olen keksinyt mokomille.

Hän katsoi voittoisasti Aukusti Joakimiin ja Järvelään, että eivätkö hämmästy ja sano, että sepä nyt on kun ei tuota itse ole hoksannut. Mutta eivät hämmästyneet eivätkä kummastelleet. Melkein päinvastoin. Sillä Aukusti Joakim sanoi:

— Olisi se sekin. Vaan minkäs niille sitten tekee kun ne ovat auratut ja kaura kylvetty?

— Tietysti niitetään kaura ja kuivataan haasioilla eläinten rehuiksi ja ne ovatkin voimakasta rehua, tiedän mä, — sanoi agronoomi kuin että jopa sekin on kysymystä.

— Niinpä tietenkin. Sen minäkin tiedän, — jatkoi Aukusti Joakim. Vaan mitäs sitten tehdään kun on kaura korjattu?

— Sitten tietysti kynnetään heti ja annetaan viiloksilla olla talven yli...

— Niin vain. Entä sitten?

— Sittenkö? Sitten lannotetaan ja pannaan ohran kasvuun.

— Jopahan tullaan yhteen. Vaan mistäpä riittää lanta kaikkiin matojen syömiin ketoihin?

— Niin... tuota... tuota... Voipihan niitä jättää levähtämään, — arveli agronomi ja katseli taivaalle.

— Saattaa siitä tulla sadekin, — sanoi hän sitten.

— Se on kyllä täälläkin ymmärretty, että se niille paras kuri olisi, kun auraisi ne maahan, mutta se lannan asia... tuumaili Aukusti Joakim.

— Suo siellä, vetelä täällä, — arveli Järveläkin.

He olivat keskustellessaan saapuneet tien viereen, jossa agronomilla oli pyöränsä. Siihen oli kokoontunut ohikulkijoita, jääneet siihen odottamaan, että mitä miehiä ne nuo ovat, jotka Niemelän Lompolanrantaa tarkastelivat. Oli joukossa kirkosta palaaviakin.

— Puhuttiin kirkolla, että häviävät kyllä kun virtsaa ajaa...

— Rukoilihan se rovastikin, että säästyisivät niityt madoilta, pellot hallalta...

— Eivätpä taida rukoukset auttaa.

— Eivät ainakaan ennen... mutta jos sateen jälkeen, — sanoi agronomi kuin vastaukseksi kaikille kirkosta tulijoille.

— — —

Niemelään, kotiinsa, oli Aukusti Joakim käsenyt agronominkin tulla levähtelemään, että saataisiin keskustella yhtä ja toista, että mitä noille madoille oikeastaan tekisi. Vaikka Aukusti Joakimia eivät herrat miellyttäneet, oli hänestä tämä agronomi sentään aika

hauska mies. Ja kun kylällä kuului että oli Niemelään tullut agronomi — matoagronomi, — joka neuvoi niittymatoja tappamaan, kokoontui iltapäiväksi paljon kansalaisia sinne neuvoja kysymään. Tuli rovastikin, sillä pappilan kedoillakin oli matoja ilmaantunut.

Kova oli poru Niemelässä. Jokainen sai puhua kokemuksiin ja havaintojaan. Mokon kylän Silvonen kertoi:

— Meillekin ilmausi siihen rantariihen luo, alimmaisen kedon mäkipäähän. Minä ajattelin, että odotakaas, vietävät, kyllä minä teidät höystät... Ja kun tuli ilta ja kaste lankesi maahan, niin minä tomahutin kylvää koko hehton suoloja siihen... niin kahden päivän perästä ei näkynyt yhtään elävää matoa... Ja kokoontuivat siihen sitten kaikenmaailman varekset ja söivät kaikki matovainajat suihinsa...

— Vai tottelivat suoloja!

— Entä minä! Kuulkaapa kuinka minä... — alkoi Kauppi selitellä. — Koko Naattolan vainio oli matojen vallassa, ettei paljon pilliä pystyssä... Silloin minä...

— Minkäpä teit? kysyttiin monella suulla.

— Minä koko karjan kedolle... lehmät, hevoset, lampaat kaikki. Kun viikon päivät siinä polkivat ja pehnasivat... niin alkoivat madotkin moittia, että tosi tässä taitaa olla... Ja, uskokaa jos tahdotte, niin nyt on jo Naattalan vainiossa hyvä heinän alku eikä näy yhtään elävää matoa...

— Senpä pitää meidänkin koettaa, — oikoivat useat.

— — —

Oli Niemelän Aukusti Joakim niitä miehiä, jotka viinaa „takanaan“ pitivät ja silloin tällöin maistelivat hienoon humalaankin, hauskimilleen. Ja huomattiin nytkin, että punotteli Aukusti Joakimin naama tavallista enemmän ja tavallista puheliaampi hän oli. Ja kun keskustelut olivat vilkkaimmillaan, huomattiin, että isäntä iski hyvin merkitsevästi silmää jollekin tuttavalleen, iski silmää ja piipun varrella viittasi kamaria kohden... josta toinen heti ymmärsi mistä on kysymys... ja sitä poistuttiin vakavana, arvelen: jos, joo... niin on...

Mutta kun Aukusti Joakim oli päässyt vähä hutikkaan, teki hänellä mieli tarjota agronomillekin, joka istui tuolla pöydän päässä ja näytti, että ikävää hänellä oli... Jo iski agronomillekin silmää ja viittasi piipunvarrella niinkuin muillekin. Ja heti ymmärsi agronomikin, että mistä on kysymys ja ulos silmäten ja koettaen näyttää vakavalta käveli hän Aukusti Joakimin perässä kamariin...

— — —

Illalla oli agronomilla, Aukusti Joakimilla ja kahdella muulla isännällä johtunut mieleen sama ajatus, kun hauskimillaan humalassa olivat. Jos olisi koettaa kaataa noille madoille vähän viinaa niskaan...

Menivät miehissä Lompolanrannalle, Aukusti Joakimilla täysi pullo taskussa.

— Nyt se taitaa tulla se kieltolakikin kaiken muun hyvän lisäksi, — puhkesi Aukusti Joakim sanomaan.

— Eikö mitä. Ei se meidän aikana tule. Vaan eiköhän se ole viisaampaa, ettemme anna noille matorakkareille viinaa, — vaan juomme itse, arveli agronomi.

— Niin taitaa olla. — Vaan menemme tuonne Lompolanrannan latoon ja otamme ryypyn. Madot kyllä häviävät itsestään. —

— Aivan oikein. Madot kyllä häviävät itsestään. Ei niille muuta ymmärrä. —

Ja sinne kävelivät ja ladon kynnykselle istuivat.

— — —

Ja sen havainnon tekivät kaikki muutkin, että omia aikojaan ne häviävät niittymadot, ilman ihmisten apua ja rukouksia. Joutavaa on niiden vuoksi mieltään pahentaa.

1871
The first of these is the
fact that the number of
cases of smallpox has
increased in the last
year.

The second is the fact
that the mortality has
increased in the last
year.

Smallpox

Kuva Juukujärven rannalta

Laaajan, asumattoman erämaan sydämessä on Juukujärvi, jonka pohjoisen puoleisella rannalla, etelään päin viertävällä törmällä on likka Oinaan torppa.

Kruununtorppa nimittäin. Metsiä kulkiessaan on hän tämän pienen järven rannalle kerran eksyksissään joutunut pimeänä syysyönä. Silloin hän päätti tähän ruveta kruunulta torppaa pyytämään ja asettua

tänne asumaan. Kaukana oli seutu kyllä muista ihmisasunnoista, — oli ensimmäiseen naapuriin, Kivinivan uutistaloon, rapea puoli penikulmaa, — ja kirkonkylään oli kolmatta penikulmaa.

Mutta likka Oinaan mielestä oli siinä Juukujärven ympärillä hyvää viljelysmaata ja niittyä saisi perkaamalla jänkille ja meheville ojanvarsille.

Tuumasta toimeen. Iikka ryhtyi hommiin ja niin sai kun saikin torpan oikeudet. Metsä järven ympärillä ja laajoissa saajoissa loitompanakin oli verrattoman hyvää männikköä kuin humalamaata ja se se viekotteli likkaakin siihen torppaa perustamaan, että jos hyvinkin pian saisi taloksi ja pääsisi sitten tuon verrattoman pulskan metsän omistajaksi.

*

Satuin tässä takavuonna kerran kulkemaan Juukujärven kautta, kun matkani piti erämaata halki toiseen pitäjääseen.

Kivinivan uutistalossa opasti isäntä minua polulle ja neuvoi:

— Tästä kun kuljet ja tämä männikkökangas loppuu, niin tulee jänkkä vastaan. Sitä elä lähde oikasmaan, vaan kulje sen vasemman puolista rantaa . . . ja pitäisi siinä tuntua pilkat puissa . . . niin tulet meidän heinäladolle, jossa on lehtiauma ikkunan edessä. Siitä ladolta sitten lähtee pilkottu polku ja kun sitä avosilmien seurannet, niin kyllä koidut Juukujärvelle . . .

Niin neuvoi Kivinivan vanha, vaivaantunut ja kovaa kokenut isäntä ja minä läksin neuvottua polkua kulkemaan . . .

Äärettömiä, liikkumattomia metsiä läpi polku vei, halki nukkuvaa kivieliötä, jossa tukkilaisen kirves ei koskaan ollut tuhoa tehnyt. Oli syksyn herttainen päivä, jolloin aurinko vielä lämmittää kuin kesällä ainakin. Männikön keskellä kulki kuin pylväs, salissa soman, miellyttävän hämärän ympäröimänä...

Tuli taipaleessa vastaan melkoisia metsäpuroja, joiden yli oli veistetyt telat, kaksi vierekkäin, asetettu. Purojen varsilla kasvoi pitkää, mehevää heinää, pihlajia ja tuomia...

Olisi täällä mökin paikkoja, olisi maata viljeltäväksi tuhansille... Mutta tulleneeko koskaan autetuksi tämäkään kivieliö?

Niin kävellessäni itseltäni kysyn, mutta ei vastaa kukaan. Äänetön kuin hauta on ympäristöni ja vakavilta, totisilta näyttävät satavuotiset petäjät ja vanhat partaiset kuuset.

Jo näkyy viimein yhden puron varrella, metsän peitossa, pienonen lankkupuoli lato, joka on aivan polun vieressä. Se näyttää olevan heiniä täynnä ja ikkuna on kiinni tukittu ristiinrastiin koivun oksilla ja vesoilla. Taitaa olla tässä puron varrella liikka Oinaan niitty!

Siitä nousee polku kovemmalle maalle ja näkyy siellä täällä kalliotakin ja niiden välissä rotkoja, mutta metsä on vieläkin yhtä sakeaa, kookasta ja komeaa...

Silloin yht'äkkiä kuuluu korvaani kuin airojen kintinää, ikäänkuin venettä soudettaessa ja kun hetken vielä kävelen, vilahtaa vettä puiden välitse... Ja siinä samassa saavunkin pienen järven rannalle, josta valkoinen hiekka pohottaa kauvas veden alta. Keskellä järveä on vene ja soutaja siinä, vanhannäköinen mies. Kalanpyyntihommissa lienee...

Toiselta puolen järven näkyy pienoinen tolonalku: Uusi pirtti, navettarakennus ja sauna, joka on kivikon päällä, aivan veden rajassa. Näkyy olevan vähä peltonviljelystä talon ympärillä, kellertävä pellonsänki pais-taa ilta-auringon valossa tänne toiselle puolen somalta ja miellyttävältä ja vähäinen elohaasio pirtin takana... siinä olivat varmaan talon lyhteet... tuskin riihelistä...

Venheessä oleva mies huomaa minut rannalla, sou-ttaa maihin sinne, jossa seison, ja hyvää iltaa toivot-taa. Hän on vankka, valkoverinen mies. Kasvot ovat kyllä jo ryppyiset, mutta varressa näyttää vielä olevan nuoruuden voimaa ja joustavuutta. Ja koko olemuksessa, äänessä ja liikkeessä ilmaantuu katkeruutta ja tyyty-mättömyyttä.

— Mihinkä se on matka? kysyy hän, kun astun veneeseen, ja katselee epäluuloisesti minua. — Eipä tämän kautta monta kulkijaa ole sattunut... taitaa kolmas olla sitten kun tähän tulin asumaan...

— Kauvanko olette tässä asunut?

— Viidestoista kesä kulumassa, — vastaa hän vit-kaan ja semmoisella äänellä, josta minä ymmärrän, että sama se olisi, jos olisi jo viideskymmeneskin kesä... ei tämä sen parempaa olisi...

Siitä pääsemme puheen alkuun. Hän se nyt juuri on likka Oinas ja tämä järvi on Juukujärvi.

Kun hän saa tietää kuka olen ja mille asialle olen menossa, tulee hän kuin ilosemmaksi ja niinkuin lep-pyisi itselleen ja muille.

-- Vai sinne matka! No kuinka te tämän kautta tulitte kulkeneeksi? tiedustelee hän.

— No kun tiesin tämänkin järven rannalla asuk-kaan olevan, niin ajattelin, että kuljenpahan senkin

Juukujärven kautta, että näen Oinas likankin asunnon. —

— Jo tässä katselemista onkin, — hymähtää hän kuin pilkaten.

Nousemme maihin mökin rantaan. Hän tempaa venheen käsipuolella telolleen ja arvelee:

— Jos olisikin tuossa järvessä kaloja, niin olisi se sekään...

Talon vainioaita on pantu paksuista kuusirangoista kuin hirsistä ja aivan pirtin takaa alkaa hongikko kuin kynttilöitä...

— No puuta täällä kuitenkin on, jos ei muuta!

— No sitä tässä on, — vastaa hän välinpitämättömästi.

*

Olen päättänyt yötyä tähän Oinas likan asunnolle ja pakostakin se on. Syyspäivä on loppumaisillaan ja ensimmäiseen asuntoon on penikulman taival ja ensimmäiseen leväsiä jänkiä, maisia maita ei kun selkärannkana soiden välillä.

Pimeän tullen sytyttää likka iloisen tervasnuotion piisiin ja sen ympärille kokoontuvat kaikki perheenjäsenet tarinoimaan ja uutisia kirkonkylästä kuulemaan.

Likan vaimo on kivuloisen ja vaivasennäköinen. Lapsia on vielä viisi nuorinta kotona, vanhemmat ovat maailmalla. Likka alkaa vähitellen selittää omaa elämänsä ja vaimokin ottaa keskusteluun osaa, lisäämällä likan kertomukseen jonkun erityisemmän asianhaaran...

Kun hän tähän alkoi taloa tehdä, uskoi hän varmaan, että sitten kun saisi tämän kuntoon, tekisi peltoa ja niittyä raivaisi, niin saisi sitten metsäkin, josta

saisi rahaa, että kykenisi vankemmasti maantyyötä tekemään. Mutta sitten kun tulikin tieto, ettei metsää annetakaan... että kruunu hakkaa ensin parhaat puut pois... ja loput näreiköt jätetään sitten talolle polttopuuksi...

— Ensi vuosina minäkin tässä koetin työtä tehdä, vaikka ruoka oli muualta ansaittava ja perhe oli suuri. Ja valmista tässä olisi tullutkin, sillä meillä on kaksi vankkaa poikaa, jotka nytkin lienevät tukkitöissä, missä lienevätkään. Varsinkin koetimme saada niittyä raivatuksi, sillä se on niitty, joka on pellon äiti, ja lannatta tämäkään maa ei mitään kasva. Kolmantena vuonna me jo saatoimme elättää viisi lehmää, vaikka ensi vuonna hädintuskin yhden saimme elätetyksi yli talven... Mutta kun pojatkin kuulivat, ettei metsää saakaan, että hukkaan menee heidänkin työntekonsa, niin heittivät työnteon pois ja läksivät tukkitöihin, — selitteli likka.

Vaimo lisäsi:

— Kyllä tässä paikassa sentään tuo likka on niin kovan päivän nähnyt, ettei sitä kukaan usko. Kun muuriakin alettiin hommata, niin savi piti kontissa kantaa monen virstan päästä ja elintarpeet kirkonkylästä... Jo sen tietää omakseen, kun jauhosäkin tänne asti saapi.

— Vallesmanni ja forstmestari kun käyvät, niin hokevat, että peltoa pitäisi olla enempi, rakennuksia isontaa, niittyä raivata, niittylatoja tehdä ja vaikka mitä hommata... Eivät ne, pöllöt, kysy millä kehvetillä (sano paremmin) tässä työtä tekee kun lujalla pitää, että ehtii jokapäiväisen leivän muualta ansaita... Talon tässä pitäisi minun vaan vähällä varoillani tehdä ja kun valmiiksi saisin, niin kruunu viepi metsän...

Hän sanoi sen kyllääntyneellä, tyytymättömällä äänellä. Eikä se minusta kumma ollutkaan.

— Olisin tämän jo myynyt, vaan eihän tämmöiseen kivelioön kukaan tahdo asumaan...

— Onko tämä hallanarka? kysäsin.

— No ei kertaakaan ole vielä oikeaa leipää kasvanut... lentäviä kaunoja on tullut milloin tynnyri, milloin puolitoista, mutta aina vähempi kuin mitä kylvänyt olen... Forstmestari se hokee, että pitäisi ojittaa tuo takasuo, että sieltä se pakkanen aina nousee vainioon, vaan jo minä nyt kesällä sanoin, että ojittakoon se, joka metsänkin ottaa. Kyllä minä jo tässä olen ilmanedestä osaltani työtä tehnyt...

— Mutta eipähän ollut siihen mitään virkkaamista forstmestarillakaan, — muisteli vaimo taas siihen.

Minä tarjosin likalle kotelostani sikaarin. Kun oli sytyttänyt sen, niin arveli:

— Siksipä minä en enään ole näinä vuosina viit-sinyt mitään yrittää. Eihän tätä kykene omaksi saamaan kuitenkaan ikipäivänä semmoisilla ehdoilla kuin kruunulla on... ja vanhenen minäkin, eikä sitä ole halua tehdäkään, kun toivo on niin peräti pieni...

— Pois tästä on meillä ollutkin aikomus muuttaa, — lisäsi taas vaimokin siihen.

— Onhan sitä koettu ja kuuluu siitä olleen leh-dissäkin, että siitä tulee herrainpäivillä puhe kruunun-maanasukkaistakin — ja senvuoksi minä tässä olen odotellut, että jos rupeaisi hallitus auttamaan köyhimp-iä kruununmaanasukkaita, että hekin pääsisivät elä-män alkuun... Vaan ei ole kuulunut sen kummempaa vielä... ja tuskin siitä minun eläessäni tuleekaan, — puheli likka taas.

Mitä minulla siihen olikaan vastaan sanomista.

— Koettaisivat kerran herratkin kylmään metsään taloa tehdä, eikä olisi alkua mitään muuta kuin paljaat kämmenet, niin eiköhän alkaisi mieli tehdä, että jos saisi nuo puut omakseen, niin kyllä täällä sitten alkaisi elää, — naurahti hän.

— Kyllähän niin taitaisi olla, — puolustelin minäkin.

— Kieltelin minä silloin likkaa, ettemme lähtisi tänne asumattomaan kiveliohön, vaan alkaisimme torppariksi... vaan eihän se ole, tuo likka, minua milloinkaan kuunnellut, — muisteli vaimo.

— Mielipä tuota teki sinunkin pois ihmisten jaloista, — muistutti likka vuorostaan.

Hän lisäsi tervaksia takkaan ja virkkoi:

— Tätä täällä kyllä on... ei olekaan muuta hauskaa kuin lämmintä.

— Mutta sitäkään ei ole kaikilla, — sanoin.

Pitkän aikaa olimme äänettöminä.

— Kuuluu nyt ensi talveksi tulevan paljon tukinajoja... Sinne pitää pyrkiä... Hevonenkin käy jo vanhaksi, mutta siivolla hoidolla se vielä on hevosten parhaita, — lohdutteli likka sitten itseään.

Minä innostuin likalle pitämään esitelmaa. Koetin hänelle terottaa, että kun hän jo näin paljon oli työtä tehnyt... niin koettaisi jatkaa... Jos tuntuisikin ikävältä työnteko, kun tulevaisuus oli epävarma, mutta eihän sitä vielä tiennyt jos hallituskin rupeaisi kruununmaanasukkaitakin auttamaan. Kun jo oli siksikin hyvä elämisen alku, — kun kuusi lehmänlukua jo — ja hevonen, — niin hullutustahan olisi jättää tähän... ja lähteä kylä kiertämään... Ja ehkäpä se hallakin pakenee, kun viljelykset enenevät... kun on näin hyvä

pirttikin, jossa on lämmintä talvipakkaselakin — ja oma koto... ja rakennuspuutahan saapi ottaa mielensä mukaan...

Siihen ei likka eikä emäntäkään mitään virkanneet. Katselivat vaan toisiaan ja näytti niinkuin olisivat katumoissaan äskeisistä puheistaan.

— Paljonhan tässä kyllä on työtä tehty, — virkkoi vihdoin emäntä.

Mutta likka tuumasi, jakkaraltaan nousten:

— Pitäisipä tästä lähteä ruunaakin illastamaan.

Hän kurkotti orrelta kourallisen kuivia päreitä ja aikoi lähteä.

— Minäkinpä lähden teidän ruunaanne katselmaan.

Pihalla sytytti hän jo päreen, jonka kellertävässä valossa sitten menimme talliin päin.

Olihan sillä likalla vankka ruuna ja kun kesän oli laitumella ollut, oli lihavakin ja täyteläinen kuin säkki.

— Kyllä se nuorena oli semmoinen hevonen, ettei sille tukkihommassa vertaa löytynyt, — kehuskeli hän, heiniä ruunalleen antaessaan.

Poikkesimme navettaankin. Lihavat olivat lehmätkin, valkosia kallipäitä kaikki. Oven pielessä oli sonnikin, sarveton sekin, ja kohtaloonsa ja onneensa tyytyväiseltä näytti, vilpittömine naamoineen ja jukuripäineen.

— Mahtaa olla hyvä laidun, kun lehmänne ovat noin lihavia, — arvelin.

— Kyllä niillä siellä on sijaa olla ja ruokaa syödä, — tuumasi likka.

Minä aloin likalle taas selittää, että hullutusta olisi hajottaa nyt elämänsä ja lähteä muualle parempaa hakemaan...

— Olen minä sitä itsekin ajatellut... ja jos sattuisi kuolema tulemaan ennenkuin ehtisi kovin vanhaksi ja saamattomaksi, niin eiköhän tuota elää kituuttelisi... tässäkin...

— — —

Heillä oli kamarikin, johon minulle oli vuode valmistettu.

Kun minä keskustelin emännälle, että onhan teillä jo „maanpäällistäkin“ minkä mitäkin, kun vain noin hyviä makuuvaatteitakin, niin virkkoi hän:

— Minun ne ovat. Palvelusajallani jo olen laittanut nämä kaikki, mitä tässä näkyy... ja oli sitä puhdasta rahaakin, kun yhteen menimme...

— Vai oli rahaakin!...

— Oli... ja eikä sitä nyt vieläkään niin hätää ole, vaikka se tuo likka välistä lörpöttelee...

— No näkeehän tämän, että hyvähän teillä on elämä.

— Tässä tuota on menty ja kyllä minun se täytyy sanoa, että ei ole vielä hätäpäivää ollut... ei ruuan- eikä juoman puutetta... ei ole, Jumalan kiitos...

*

Aamulla varhain, kun syyskuun aurinko teki nousuaan, valmistelin minä jo taipaleeseen.

Likka sanoi lähtevänsä Karhujoelle asti saattamaan. Siellä oli hänellä muutamien latojen edessä pieleksiä, joista aikoi heinät käydä latoihin hankoamassa ennenkun porot ja hirvet ehtivät niitä polkemaan ja sotkemaan. Sopi sama matka kuin minullakin.

— Ja siitä lähtee sitten hyvä polku ja pilkottu tie eteenpäin, — sanoi hän.

Ja niin läksimme. Polku lähti navetan päitse ja vei riihen sivu hongikkoon.

Kun pääsimme taipaleelle, alkoi hän tiedustella kaikenlaisia maailman asioita, mutta varsinkin piti minun kertoa kaikki minkä tiesin kruununmaan-asutuksesta entisinä ja nykyisinä aikoina...

*

Tuosta käynnistäni Juukujärvellä on jo useita vuosia kulunut.

Ja sen olen kuullut, että likka on kovasti työtä tehnyt ja nyt viime kesänä kuuluu saaneen hyvän vuodenkin. Lehmiäkin kuuluu olevan jo kahdeksan ja neljä lammasta...

Vieläkö sitten odottanevat parempia aikoja?

Känsä-Topias tullinkavaltajana

(Kuva Ruotsin rajalta.)

Hänet tunsivat sekä Ruotsin että Suomenpuolen rajavartijat.

Satoja kertoja oli hän ollut joutumalla tullimiesten käsiin Ruotsin puolella, kun hän salaa kuljetti milloin mitäkin tullinalaista tavaraa. Mutta aina oli hän onnistunut livistämään pakoon kuormineen tai oli hän aivan viimeisellä hetkellä ehtinyt palata takaisin ennenkun

tullimiehet saivat kiinni. Välisti pukeusi hän naisen vaatteisiin, laajan villahuivin päähänsä köyttään, niin etteivät häntä tunteneet muutkaan jopa sitten tullimiehet.

Semmosta hommaa oli Topias pitänyt jo monet vuodet siitä saakka kun uusi tulliasetus Ruotsissa astui voimaan.

Topiaksella oli mökki Suomen puolella vastapäätä Piippuliinin pulskaa kauppakartanoa. Ja Piippuliinin patruunin kanssa oli Topias hyvä ystävä ja hänen nerokas toverinsa. Tuhansia ja sukkelia olivat ne keinot, joilla patruuni ja Topias pettivät tullimiehiä eivätkä vaan onnistuneet tullimiehet Topiasta saamaan käsiinsä, vaikka hyvin tiesivät ja kylältä kuulivat, että Topias „luntreijaa“ Piippuliiniin kaikenlaista tullinalasta tavaraa.

Ei ollut kuuluvissakaan niin nerokasta eikä niin rohkeaa tullinkavaltajaa kuin Känkä-Topias. Hän onnistui aina. Jos joku muu yritti viemään hyvinkin vähää, vaikkapa vaan paperossikassia, niin heti hän joutui tullimiesten käsiin tai oli pakotettu jättämään kuljettamansa tavarat huiskeelle, kun näki tullimiesten juoksevan kohti.

Mutta eipäs hätäillyt Känkä-Topias. Hän vapoi aina sen ajan, jona tullimiehet olivat nukkumassa, sillä eivät hekään aina jaksaneet rajalla „ratsastaa“.

Topias olikin Suomen puolelaisillekin aivan välttämätön henkilö, sillä mitä pikkutarvettakin osui Ruotsin puolen kauppiaseen olemaan, niin parasta oli kääntyä Topiaan puoleen ja pyytää hänen toimittamaan... Ja yks' kaks' toimitti Topias eikä ollut kallis vaivoilleenkaan.

Sillä tullinkavallus oli Topiaksesta hauskaa hommaa, helppoa ja siitä maksettiin runsas palkka. Var-

sinkin kun sattui sopivia viinamiehiä, jotka tarvitsivat „karvasta“ eikä Suomen puolelta mistään muualta saanut kun kaupungista, joka oli kaukana, oli Topiaksella hyvää ansiota. Eikä hänen puoleensa turhalla toivolla tarvinnut kenenkään kääntyäkään. Topias tiesi Ruotsin puolen kaikki salakapakat ja oli tervetullut vieras kaikkialle.

— — —

Mutta nyt näinä viimeksi kuluneina vuosina on Topiaksenkin ollut pakosta varovaisemmin ammattiaan harjoittaa. Sillä Bobrikoffin hallituksen aikana on Suomen puolen rajavartijain joukkoakin lisätty ja muutenkin on vartioiminen käynyt tiukemmaksi samalla kun se on tullut paljoa säännöllisemmäksi. Nyt varsinkin, kun huhutaan kieltolaista ja siitä ettei Suomeen saa enään tuoda minkäänmakuista „karvasta“ vaikka hengenhätä olisi. Ovat tietenkin viranomaiset arvelleet, että taitavat juopot sentään ryypyn näin rajamaalla hakea vaikka kuinka lujan takaa, sittenkin vielä vaikka kieltolakikin on voimassa.

Tiesivät Suomen puolenkin rajavartijat hyvin, että Känsä-Topias oli nerokas ja näppärä toimittelemaan kansalaisten asioita Ruotsin kauppiasten luona, tiesivät, että kuljetti ukko välisti laukussaan, välisti kelkassaan milloin mitäkin tullinalasta tavaraa, sokeria, kahvia, vaatteita, pikanellirullia ja hyvin usein pullon punssia tai konjakkia.

*

Mutta tässä tuonnottain oli Topiaksella merkillinen seikkailu rajalla.

Oli aivan Topiaksen naapuriin asetettu ylimääräinen rajavartija, jolle erityisesti ilmoitettiin, että Topiak-

sen toimista oli huolta pidettävä, koska epäiltiin Topiaksen öisin „luntreijaavan“. Mutta älysi Topiaskin sen minkä vuoksi rajavartija niin lähelle hänen asuntoansa asetettiin ja päätti hänkin puolestaan olla varovainen.

Oikeastaan oli heitä, rajanvartijoita, kaksi, jotka Yrjänälle, Topiaksen naapuriin tulivat asumaan. He olivat etelä-Suomesta kotosin, valppaita nuoria miehiä, mutta ei ollut heillä tietona minkälaisia konsteja täällä Ruotsin rajalla tullinkavaltajat pitivät. Usein he kohetasivat Topiaksen tiellä hiihdellen laukku selässä ja hyvä tuuli naamallaan.

— No mihinkä Topias nyt hiihtelee? tiedustelivat he tuttavallisesti Topiakselta.

— Tässä aivan naapurissa oli aije käydä, — vastasi Topias.

Kun he sitten iltahämyssä seurasivat salaa Topiaksen perässä, näkivätkin he Topiaksen poikkeavan joelle ja aika vauhtia hiihtävän Ruotsin puolelle suoraan Piippuliinin valastua kauppakartanoa kohden.

Nyt oli Topias varmaan taaskin mennyt jotakin luntreijaamaan! Ja rajavartijat hiihtelivät pitkin rantaa pensaiden suojassa, odotellen Topiaksen takaisin tuloa.

Tietä pitkin, joka oli tikotettu Suomen puoliselta rannalta poikki joen suoraan Piippuliiniin, tulla hölkkäsi tuon tuostakin hevonen ja reki, mutta kun heillä ei ollut minkäänlaista tullinalasta tavaraa saivat he vapaasti mennä. Tuli jokunen hiihtomieskin, mutta ei ollut heilläkään mitään „luvatonta“, olivat käyneet muilla asioilla vaan Ruotsin puolella

Mutta jo hiihteli viho viimein Topiaskin. Hiihdännästä ja rykimisestä tunsivat rajavartijat heti, että jo tulee Topaskin.

Kahden puolen tietä asettuivat he vahtiin ja koetivat olla pajupensaiden suojassa, ettei Topias havaitseisi ennenkun ehti kohdalle. Eikä näyttänytkään Topias mitään paha aavistavan, hiihteli rennosti ja ryki tapansa mukaan väliin. Ja laukku näkyi olevan seljässä ja pullollaan kalua.

Mutta kun Topias juuri ehti rantaan ja aikoi nousta törmän päälle, karahtivat rajavartijat hänen niskaansa, toinen toiselta puolen tien...

— Ahaa Topias... Jopa satuttiin yhteen... Mitä naapuriin kuului, — sanoivat he ja alkoivat kopostella Topiaksen laukkuja.

Topias oli pelästyvinään.

— Herra isä... Mikä tämä on...!

Mutta sitten kun hän mukamas tunsii miehet niin sanoi:

— Tuttuja miehiäpä nämä olivatkin... Minä ajattelin, että jos olisi sosialisteja...

— Mitä sinulla on laukussa? ärhentelivät tullimiehet ja alkoivat kiskoa laukkuja Topiaksen selästä.

— Saapi kai sen katsella... tyhjän laukun, — lupasi Topias ja auttoi laukkuja selästään.

— Vai tyhjä... Pullollaanhan tämä on, — arvelivat tullimiehet.

Mutta kun he avasivat laukun, löysivät he sieltä kuusenhakoja aika läjän.

— Kuka perkele minun laukkuuni on kuusenhakoja pannut? — oli Topias olevinaan.

— Oletpa lurjus mieheksi, — arvelivat tullimiehet aikalailta noloina.

Mutta Topias tyhjensi laukkunsa kuusen haoista ja sitä tehdessään mainoi, että mikä kelvoton oli täytännyt hänen laukkunsa...

Mutta kun tullimiehet poistuivat ja vähä häpeis-
sään noituivat Topiaksen sukkeluutta, palasikin Topias
näppärästi takaisin Ruotsin puoleiselle rannalle, johon
lumeen oli kätkenyt aika säkillisen minkä mitäkin tava-
raa. Ne sulloi hän laukkuunsa ja läksi hiihtämään
takasin. Mutta nyt ei hän hiihtänytkään tikotettua tietä
pitkin, mutta ohjasi suksensa Käkisaaren päitse ja nousi
vasta maihin Suomen puolelle alempana kylää.

Monta kertaa yrittivät tullimiehet Topiaksen kimp-
puun, mutta aina huonolla menestyksellä. Useimmiten
oli hänellä laukku tyhjänä, vaikka hän palasi Ruotsin
puolelta ja jos siinä jotakin oli, oli se semmoista ta-
varaa, jota ei iljennyt käsin koskea.

Mutta tietona oli että Topias hommaili.

— — —

Topiaksen pirtti oli ihan tienposkessa ja siinä kul-
kijat kävivät öisin ja päivillä. Siinä oli aina tervetullut
oli aika mikä hyvänsä. Ja hauskaa ja rentoa elämää
sai pitää. Topiaksen eukko, hieromisestaan kuuluisa
Matleena, oli oiva ja ketterä vaimo kulkijoille kahvia
keittämään ja muutenkin makeita puheita pitämään. Sai
siinä, Kängä-Topiaksen pirtillä kaupungista palaava
matkamies kahvin sekaan tipahuttaa viinaa ja puol'kup-
pisen rauhassa tehdä ja nautita. Ei siitä talonväki nok-
kaantunut niinkuin monessa muussa kahvipaikassa te-
kivät.

Ja niin oli Topias eukkoneen tunnettu laajalti ja
kaikki kulkijat heitä kävivät tervehtimässä.

— Jossa peura pehtelee, siinä karva katkeaa —
tuumaili Matleena, kun vieraat olivat menneet ja hän
tyytyväisenä laski lanttejaan.

Keväällä kerran tuli ylimaasta kaksi miestä ja asettuivat yöksi Topiaksen pirtille. Koko yön juttelivat he Topiaksen kanssa, kuiskailivat ja tuumailivat. He olivat Topiakselle vanhoja tuttavvia ja aina kulkiessaan Topiaksen mökkiin poikkесivat.

Heillä oli nyt semmonen asia, että tarvitsivat Topiaksen avukseen. Kotiaan ylimaahan olivat he lähteneet kesäetuja noutamaan, mutta olivat osan ostoksistaan tehneet Ruotsin puolella, koska saivat sieltä paljoa helpommalla. Nyt oli kysymys kuinka saataisiin tullinalainen tavara yli.

— Paha nyt on saada, — jutteli Topias. — Tullimiehiä on lisätty joka kylään ja ne ovat virkkuja ja valppaita. Paha niitä on pettää, ne ovat tulleet niin varovaisiksi. Mutta koettaa täytyy. —

Ja miehet kertoivat lisäksi, että oli heillä muun tavaran joukossa säkki, jossa oli kymmenen pulloa konjakkia, lääkkeeksi ylimaahan kyliin.

Niin kertoivat ja miehissä miettivät miten parhaiten menettelisivät.

— Pankaahan nyt levolle, — sanoi aamupuoleen yötä Topias. — Mietitään tässä aamulla lisää. —

Ja miehet laskeusivat levolle, Topiaksen kamariin, johon Matleena vieraille vuoteen oli valmistanut. — Ja luulivat, että nukkumaan se panee Topiaskin.

Mutta Topias ei laskenutkaan levolle, vaan herätti Matleenan ja antoi hänelle muutamia määräyksiä.

Ulkona alkoi varhainen kevätaamu sarastaa, kun Topias haki kelkkansa halkovajasta. Oli kylmä aamu ja nuoskea lumi oli kovettunut kovaksi ja kestäväksi hangeksi.

— Kyllä nyt pitäisi passata, — höpisi Topias itselleen kävellessään, kelkkaansa vetäen, Yrjänälle päin.

Tultuaan likelle taloa, jätti hän kelkkansa tienviereen ja hiipi tuvan akkunan alle kuulostelevaan. Siinä asuivat molemmat tullimiehet. Ei kuulunut minkäänlaista liikettä. Nukkuivat kai nyt. Illalla myöhään oli Topias nähnyt heidän hiihtävän joen rantaa pitkin... Varmuuden vuoksi käveli Topias vielä pihaan nähdäkseen olivatko tullimiehillä sukset tavallisella paikalla, räystästä vasten olevilla tikapuilla... Siinä näkyivät olevan...

Ei ketään näkynyt eikä kuulunut liikkeellä. Syvimässä unessaan nukkuivat kaikki, valppaat tullimiehetkin.

Silloin Topiaskin sai jalat alleen ja kiivaasti palasi hän kelkkaansa luo ja läksi, pientä juoksua kyhnyttäen, suoraan poikki joen Piippuliiniin päin.

Rantatörmälle, sakean pajukon keskelle olivat yli-maanmiehet tavaransa kätkeneet ja neuvoneet Topiakselle paikan. Suoraan siihen Topias osasikin, potkasi vähä lunta pois päältä ja nosti kelkkaansa kahvisäkin ja konjakit, jotka hänen mielestään olivat kaikkein tärkeimmät ja siis ensiksi yli saatavat. Enempää hän ei uskaltanut kelkkaansa panna, vaikka hyvä hankikeli oli, sillä hän pelkäsi, että jos tullimiehet jäljille pääsevät ei hän ehdi raskaamman painon kanssa paeta.

Kovasti kopisi ja räakkyi kova hangenpinta kun Topias kiivain askelin läksi Suomen puolelle takasin. Aamukin valkenemistaan valkeni ja idän taivaalta jo pohotti vaalean-kellertävä vinkka, joka päivän nousua ennusti. Mutta näppärästi oli Topiaskin joen yli kävellyt, niin että hiki lakin alta tippui, vaikka oli kalsea ja

kylmä aamu. Saatuaan kelkkansa jyrkän rantatörmän päälle, tähtäsi ja vainosteli hän ympärilleen...

Silloin näki hän pirttinsä savupiipusta nousevan paksun tervas-savun... Se oli Matleenan antama merkki, että ei näy tullimiehiä liikkeellä...

Riivatun vikkellästi ja kaikki voimansa pannen liikkeelle, läksi Topias poikki pakkasen puremaa hankea kotimökkiä kohden ja pääsi onnellisesti pihalle juuri silloin kun päivän kirkas silmä kohosi vaaran takaa.

Portailla seisoj jo Matleena vastassa ja tarttui kovin kourin kahvisäkkiin ja vei ullakkoon. Topias riensi perässä konjakkisäkin kanssa...

Tyytyväisenä hengähtivät he. Hyvin oli taaskin onnistunut.

Hyvin varhainen oli vieläkin aamu. Ei vielä mistään kylän talosta näkynyt savuja nousevan eikä Yrjänälläkään, jossa tullimiehet asuivat, näkynyt mitään liikettä.

Matleena oli keittänyt väkevän aamukahvin Topiakselle tuliaiseksi ja Topias kävi juomaan. Ylimaanmiehet nukkuivat vielä herran rauhassa kamarissa eivätkä uneksineetkaan mitä Topias hommaili. Mutta he olivat illalla Topiakselle lausuneet, että jos Topias onnistuu saamaan tavaroita yli, on konjakkisäkki ensiksi tuotava ja määränneet, että Topiaksen tulee ottaa pullo ja tehdä hyvät puolet-kupit...

Ja Topias teki niinkuin ylimaanystävät olivat ksenneet ja luvanneet. Hän avasi pullon ja kaatoi kahvinsa sekaan aika aamuryypyn, kaatoi tilkkasen Matleenallekin aamusydämeen...

Mutta kun Topias oli pari puolta-kuppia tehnyt, niin että vähä kihahti kulmiin, arveli hän Matleenalle:

— Pidä sinä silmäsi auki ja katsele koska alkaa liikettä näkyä Yrjänällä... minä lähden ja noudan loputkin... nyt kun on näin peevelin hyvä hanki-aamu...

— Kyllä minä koetan, — lupasi Matleena.

— Jos näet, että lähtevät suksilla liikkeelle niin pane tervas-sauhu nousemaan... Siitä ymmärrän palata takasin, ... neuvoi Topias vielä ja liikkui, hyvät aamuryypyt otettuaan vikkkelästi...

— Rohkea aina rokan syöpi, arka ei mitänä saa, — rohkasi hän vielä luontoaan ja läksi kelkkoneen, pikku juoksun kyhnyä pannen, Ruotsin puolelle...

Sillä aikaa vahtaili Matleena Yrjänälle päin. Mutta ei näkynyt vielä mitään liikettä. Ei nossut vielä savua kun jostakusta mökistä vaaran laidasta... Topias näkyi menevän kelkkoneen melkein jo puoli väylässä ja yllensä oli hän pannut toisen ylimaamiehen turkin, joka oli niin pitkä, että liepeet laahustivat perässä.

— Eivät vaan tunne Topiakseksi, jos kiikaroivatkin, — ajatteli Matleena, kun näki Topiaksen kuin mustan korpin mennä roivivan Ruotsin rannalle.

Joen puolisesta akkunasta sopi Matleena näkemään Piippuliinin pihalle asti ja semmoisilla silmillä kuin Matleenalla näkikin luultavasti yhtä hyvin kuin tullimiehet kiikarillaan. Matleena asettui akkunan pieleen vahtiin... Jo alkoivat kylälläkin heräillä ja aurinko kohoamistaan kohosi vaaran takaa kirkkaasti kimaltaen joen hangelle, että Matleenan silmiä häikäsi...

Mutta eipä näkynyt Yrjänällä liikettä... Pian sieltä Topias kahvisäkit kelkkaansa koppaa ja äkkiä on takaisin... ja silloin on hyvin kaikki... Jo näkyi Topias

nousevan maihin ja katoavan pajupensaiden taakse, jossa kahvisäkit olivat kätkettynä...

Sillä välin ehti Matleenakin akkunan pielestä poistumaan ja hän käytti joutoaikaansa hyväkseen kaatamalla kahvia pannusta ja istuutui sitä ryyppimään takan eteen...

Mutta kun hän kahvin juotuaan taas meni akkunasta joelle katsomaan, havaitsi hän miehen hihtävän Yrjänältä päin jälle... Matleenan tarkka silmä tunsu miehen heti Anderssoniksi, toiseksi tullimieheksi...

Nyt se piru oli liikkeellä! Ja Matleena ehti nähdä senkin, että Topias kuormineen laskeusi Ruotsin puoliselta rantatörmältä jälle...

Sukkelaan sytytti hän tervakset takkaan palamaan niin että paksu, musta savu alkoi roihuta savupiipusta...

Matleena nousi pöydälle paremmin nähdäkseen jälle... Siellä tulla köpitti Topias kiivasta vauhtia kelkkaa perässä vetäen ja Anderssoni näytti hihtävän häntä kohden...

Matleenan sydäntä kouristi... Eikö se onneton näe, että tullimies hihtää kohti...! Ei se näe, kun aamuaurinko kilottaa suoraan silmiin...! Voi kuitenkin...! Nyt käy hullusti! Ja eikö muista katsoa tänne, että paksu savu nousee savutorvesta... Hyvä isä...! Nyt on Topias jo puoli väylässä... ja tullimies on aivan lähellä jo... Nyt se tekee „peslaakin“ ja sakotetaan Topiasta muun häpeän lisäksi...

Ja Matleena on halkeamaisillaan pelosta.

— — —
Mutta Topias havaitsee Anderssonin, kun tämä on jo melko lähellä. Topias on jo tulossa sivu puoliväylän... Hän älyää vaaran ja tietää että mahdotonta on

hänen ehtiä kelkkoneen ja kahvisäkkineen hiihtävää tullimiestä pakoon... Silloin tekee hän epätoivoisen yrityksen ja salamana lentävät hänen ajatuksensa...

Hän kumooa kelkastaan kahvisäkit ja pakenee Ruotsin puolelle täyttä ravia, kelkkaa perässään vetäen ja pitkän turkin liepeet sivuilla hulmuten kuin siivet... Anderssoni ei nähtävästi tunne Topiasta, koska huutaa vaan että: — Elä pakene mies!

Mutta Topias menee juoksujalkaa ja saapuu Ruotsin rannalle samalla hetkellä kun Andersson kahvisäkkien luo...

Riemusta sykähtää tullimiehenkin sydän! Jo ker-rankin osui oikealla ajalla liikkeelle...! Jo kerran-kin onni potkasi... kaksi kahvisäkkiä!

— Tämä oli nyt parempaa kuin Lenti-viina, — hän iloitsee.

Mutta sitten seuraa yksinkertainen kysymys, että miten hän kuljettaa peslaakiin ottamansa säkit Yrjänälle? Kantaa hän ei jaksa ja kelkkaa ei ole...

Hän puhaltaa pilliinsä, että jos Yrjänällä kuultaisiin... Puhaltaa pilliinsä ja huutaakin... Mutta koko maailma näyttää nukkuvan, ei ketään näy... Hänen kumppaninsa, Loponen, on hiihtänyt päinvastaiseen suuntaan „patruleeraamaan“... Loposesta ei siis ole toivoa apuun...

Hän päättää jättää säkit siihen jälle... ja näp-pärästi kävästä Yrjänällä noutamassa kelkka, jolla säkit saapi suojaan...

Muuhän tässä ei auta...

Kaukana maantiellä näkyy joku talonpoika ajavan heinähäkkineen niitylle... Hän viheltää, viittoon ja huutaa... Näkyy siellä jo ihmisiä liikkeellä, mutta ei

ole kukaan kuulevinaankaan... Ja jos kuulevatkin niin eivät ne tule...

Siihen jättää hän säkkinsä ja hiihtää mitä hengestä irti lähtee Yrjänälle päin...

— — —
Pensaan takana on Topias vahdissa, että mitä tuossa tapahtuu... Ja kun hän näkee ja kuulee, että Andersson viheltää ja huutaa, pelkää hän että joku tulee avuksi... Mutta kun hän näkee Anderssonin lähtevän hiihtämään Yrjänälle päin, tekee hän rohkean päätöksen...

Kun Andersson on kadonnut törmän taakse näkyvistä, vilahtaa Topias kuin kärppä pensaan suojasta ja juoksee kelkkoneen minkä sielu sietää väylälle kahvisäkkien luo... Tulisesti nakkaa hän säkit kelkkaansa ja painaa takasin Ruotsin puolelle niin että silmät tulta iskevät...

Ja kun Andersson Yrjänälle päästyään kiipeää tikapuille katsomaan, että näkyvätkö säkit jäällä, näkee hän viimeiset vilahdukset Topiaksen pitkästä turkin helmasta katoavan Ruotsin puolelta metsikköön ja kelkassa mennä könöttävän äsken peslaakiin ottamansa kahvisäkit...

Synkästi kiroten laskeusi hän tikapuilta alas pihalle...

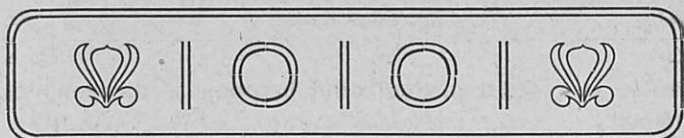
— — —
Mutta Topias, saatuaan tavaransa varmaan suojaan ja jätettyään turkin päältään, lähti kävellä hilppasemaan kotiaan. Hyvillään, suu hymyssä hän asteli, mutta ei mennytkään äskeistä jälkeä, vaan alempaa Käkisaaren yli...

Ja kun tuli seuraava yö, läksi hän ja nouti kahvisäkit piilopaikasta pois...

Ja aamun valjetessa läksivät ylimaalaiset kotiaan . . .
Eikä ole kuulunut, että Andersson olisi epäonnistuneesta peslaakistaan kenellekään kertonut.

Mutta Käsä-Topias kuului itse siitä jutelleen keran, kun sattui vähän hiplakassa olemaan.

Kiusaus

Retäjäniemen kruununtorppa oli pitäjän pisimmässä pohjukassa. Toista penikulmaa oli sinne lähimmästä naapurista ja kirkonkylästä vähää vailla kolme.

Vaikka torpan ympäristö oli laihaa kivikkokangasta, oli torpalla sentään hyvänlaisia jänkkä- ja jokivarsi- niittyjä niin että siitä keräämällä sai heiniä parille kolmelle lehmälle ja hevoselle. Mutta ei siitä vähillä vai-

voilla ja köyhän miehen ollut helppoa saada elettävää taloa.

Petäjaniemen asukas, Matti Repo olikin oikeastaan riistan vuoksi tähän torpan paikan valinnut. Sillä iso, kirkas ja saivovesinen Petäjäjärvi, jonka niemen nenässä torppa sijaitsi, oli kalarikas järvi ja ympäristön lyömätömät kivieliöt vilisivät metsänotusta monenlaista. Pyytöhenkistä metsänkävijää seutu miellytti ja Matti päätti asettua tänne, saadakseen oikein rauhassa pyynti-intonaan tyydyttää. Maanviljelys olikin hänen sivuelinkeinonsa eikä hän ollut vielä, vaikka vuosikymmenen jo oli torppaa asunut; tehnyt peltoa kun pienen palasen pottumaaksi. Valitti maata ylön kiviseksi ja paikkaa hallanaraksi, ettei siihen kannattanut ruveta sen enempää puskemaan.

Rauhassa oli Matti saanutkin erämaassaan eellä. Ei näkynyt monta kulkijaa vuodessa. Mutta sitä mukaa kun perhe kasvoi, väheni riista metsästä. Ennen kun syksysin linnun ansoilta ja laukuilta palasi, oli monta kontillista lintuja joka kokemalla; mutta nyt viime vuosina ei kun jokunen vaivanen riekko ja koppelon poika. Oli Matti ensi vuonna saanut karhunkin ammutuksi oli rautoihin käynyt kavala saukko ojan kurusta ja eräänä vuonna oli Jyppyrävaarasta löytänyt ahmanpesän, josta emän ja kolme pentua ampua napsautti kuin hyllyltä.

— Niin oli ennen, — miettii Matti syksystä metsää pyssy olalla kävellessään ja linnun ansoja kokiesaan. Mutta nyt? Niin, nyt ei uskaltanut virittää loukua kuin johonkuhun salaisimpaan kuusikkoon, ei panna ansoja hietaisille poluille. Ei tiennyt minä hetkenä sattuisi forstmestari kulkemaan... ja silloin kävisi huonosti. Semmosen hullun lain laittavat! Vaan eivätpä

kuulu sitä lakia noudattavan routamaillakaan, koska aivan kirkon takanakin kuului ansoja olleen... Eihän jaksu köyhä mies ostaa ampumatarpeita... loukun virittää ja ansan panee... niihin toivoo käyvän...

Matti tulee hietakankaalle, jossa sieviä, somia linnunpolkuja risteilee sinne tänne mäntyjen välissä. Siinä on hänellä monta loukkuu polun päälle viritettynä ja kuusien juurilla ansoja... Onpa käynyt koppelo tuohon muutamaan loukkuun...

Matti ottaa tyytyväisenä saaliin loukun alta, virittää sen uudelleen... On tuohon toiseenkin käynyt riekko... — Tämä se on hyvä lintumaa aina ollut, — arvelee Matti itsekseen. — Tästä vieläkin saapi... Kun eivät arvaisi tuolta rantamaalta tänne tulla pyssyineen... Vaan se on semmonen metsänkävijä tämä nykyinen forstmestari, nuori ja naimaton vielä, niin joutaa huuhkimaan pitkin metsiä milloin tahtoo... Kun nyt kierteleisi nämä maat, ettei osusi minun pyydyksilleni... Vaan siitä ei tiedä mihin se kulkee... No kulkeeseen... Mistäpä tietää kenen ansoja ja pyydyksiä nämät ovat...

Matti pistää saaliinsa laukkuunsa, panee suuren mällin poskeensa ja aikoo lähteä kotiapäin. Kaikki pyydyksensä on hän nyt kokenut, mutta niukka on saalis Matin mielestä. Kuusi riekkoa, kaksi koppelo ja poikametso... siinä kaikki... Ja toista sataa ansaa oli Matilla pyydössä...

Matti nostaa loukun selkäänsä ja lähtee laaksoon päin loivenevaa myötälettä astumaan. Hän seuraa vanhaa tuttua polkua, joka kiertää laakson leväsiä paikkoja ja korkeimpia pounikoita. Mutta päästyään taas

kuivemmalle maalle, hongikko kankaalle, jossa polku haaraantuu, toinen haara Petäjaniemeen päin, toinen Luikejoelle, hänen niitylleen, ei Matti käännykään kotia päin vaan poikkeaa niitypolulleen . . .

Luikejoen kautta kulkien ei tule paljoa pitempi matka kotia ja on tarviskin niittynsä kautta mennä nähdäkseen, jotta kuinka siellä heinät . . .

Vaikka ei ole nyt Matilla mielessä heinät, muissa tuumissa hänen aatoksensa kulkevat. Pitkin syksyä ovat hirvet siellä Luikejoen ympäristöllä majoilleet, lehdossa haavan kuorta jyrkien olivat monesti käyneet Matin niitylläkin, heinätalojen vieressä, sen oli Matti jäljistä nähnyt . . . Jos sattusivat nytkin . . . niin saisi ne hätistellä pois latonsa luota . . . „värteeraamasta“ . . .

Ei uskalla Matti itselleenkaan tunnustaa mitä hän oikeastaan miettii . . . Mutta joka syksy sitä oli tullut mietityksi ja tehdyksi . . . Pakana sentään mikä saalis se kuitenkin on tuommainen täysikasvuinen hirvi näin syyslihassa! Se oli otusta se menneen syksyllinen . . . kun tuli lihaa koko talveksi ja vielä sai paistit myydä kirkonkylässä . . .

Matti jatkaa ajatuksiaan, että kuinka on käynyt onnessa ennen . . . Mikäpä siinä nytkään olisi . . . Kukapa olisi näkemässä tai kuulemassa . . .

Syysilta alkaa jo hämärtää hiukan ja Matti astuu ripein askelin, mieli palavana ja ajatukset vilkkaana . . . — Kenellekään siinä ei tule vahinkoa, — mietti Matti. — Kyllä niitä eläviä täällä on ja myötäänsä talvisin syövät ihmisten heiniä, jotka kruunu sitten saapi mak-saa . . . Ja jos en minä ammu, niin on muita, jotka ampuvat, varakkaampiakin kuin minä . . . Eipähän ole saatu syyhyn Äiriselän miestäkään, vaikka kuuluu mennä talvenakin tappaneen kuusi täyttä hirveä ja kaksi

vasikkaa... Ja olisinhan noita saanut minäkin... mutta enpä häntä ole tahtonutkaan... Enkä minä nytkään, mutta jos sattuvat minun heinilleni niinkuin menneenä syksynäkin, niin... saa niitä vähän pelottaa... paukuttaa, että loittoutuvat vähän edemmäksi...

Kuta pitemmälti Matti miettii, sitä vilkkaampaan liikkeeseen käypi hänen verensä ja sitä nopsemasti hän astuu. Hän on jo ehtinyt Luikejoelle, jonka vartta noudattaen astuu niitylleen päin. Kuta lähemmäksi niityään hän saapuu, sitä varovammin hän koettaa kävellä, ettei ääntä syntyisi kun jalka joskus kuivaan risuun sattuu tai laukku hipasee puun oksiin.

Siinä kohden Luikejoen varrella, jossa Matin niitty on, on aukea paikka molemmiin puolin jokea, mutta etempänä ovat korkeat kumpulat, niin että niitty on kuin kaukalossa, pitkien partasten kuusten suojassa.

Päästyään hiljaa ja vaanimalla niityn laitaan, pysähtyy Matti lупpoisen kuusen suojaan, josta on selvä nähdä koko niityaukealle... Hän säpsähtää... Aivan hänen latonsa edessä seisoo kaksi kookasta hirveä...

Kuinka ne näyttävät komealta tuossa, vaikkei niitä enään niin tarkkaan erotakaan, kun syyshämärä yhä pimenee! Nyt ne ovat parhaassa lihassaan, voimakaimpana! Syrjäkämmen puhdasta ihraa paistien päällä! Siinä vällättävät ja sieraimillaan kuin ilmaa nuuskisivat! Eivät vainostele mitään. On tuulen henki vastaan...

Mutta jopa oli kumma, että tuohon sattuivat juuri nyt...!

Matti unhottaa kaiken muun ja semmonen kiihko syttyy hänen veressään ettei seisomassa tahdo pysyä. Vikkelästi tempaa hän pyssynsä olan takaa, liikkuu hiljaa ja kääntää pyssynsä piipun sitä suurempaa hirveä kohden, jonka pää on Mattiin päin...

Samassa paukahtaa pyssy . . . hirvet hyppäävät metsää kohden, johon toinen vilahduksella katoaa, mutta toinen jää polvilleen keskelle niittyaukeaa, korahteeleesiinä kerran kaksi ja rysähtää kyljelleen, koipiaan viskellen . . .

Matti näkee lymyapaikastaan, että jo osui, mutta hän ei liikahta vielä paikaltaan, katselee vaan, silmät kiiluen, kuinka hirvi kuolon kamppauksessaan koipiaan viskoo ja reuhtoo ruumistaan sinne tänne . . .

Ei kuulu mitään ympäriltä. Ei ääntä, ei hiiskausta. Kaiku, joka on kertonut pyssynlaukauksen äänen ympäri suuria vaaroja ja laajoja metsiä, on tauonnut. Syys-hämärä yhä lisääntyy ja taivaalta loistavat tähdet . . .

Silloin uskaltaa Matti liikkeelle ja lähestyy komeaa, suurta saalistaan . . . Hän hymähtää tyytyväisenä . . . semmosta hirveä ei hän koskaan ennen ole saanut.

Matti löysää laukun selästään, asettaa sen mättäälle ja pyssynsä sen päälle. Hän hakee kuivia puita metsiköstä ladon takaa, sytyttää nuotion ja alkaa sen valossa nylkemään . . .

Matti on turvassa täällä, kaukana sydänmaan kive-liössä. Ei tänne kukaan arvaa tulla näin pimeänä iltana eikä Luikejoen kautta kulje kenenkään tie . . . Vaarallisemmassa paikassa oli toissa syksynä. Mutta hyvästi meni silloinkin, vaikka aivan likeltä meni kaksi miestä sivu . . .

Matti nylkee nuotion valossa ja miettii, että jo tuli lihanpuolta ensi talveksi. Hän palottelee lihat miehen kannannaisiin paloihin, köyttää vuodan kääröön ja kantaa kaikki latonsa suojaan, ne sieltä vähin erin kotia kantaakseen. Sisälmykset paiskaa hän Luikejokeen, joka niitä lähtee kuljettamaan myötävirrälle, hän hävittää nuotion ja palamattomat kekäleet viskaa veteen. Ottaa

matkaansa mitä jaksaa ja lähtee kotiaan päin kävelemään hyvää, kuivia maita vievää niittyolkuaan.

Matti on nylkemistoimessaan ollut tulisessa hopussa, tehnyt työtä, että paita on märkänä. Ja vasta kun hän on päässyt kotipolulle ja metsänpeittoon, rauhottuu hän. Kaikki on käynyt erinomaisen hyvin ja onnellisesti... Turhaa pelkoa vaan... Vähä kai se on forstmestari öiseen aikaan täällä kulkemassa... ja jos olisikin niin mistäpä tietäisi minun työkseni...

Äskenen pelonsekanen tunne katoaa ja Matista tuntuu nyt, ettei hän ole mitään vääryyttä tehnyt... vielä mitä...

— Vallitkaa kalat meressä, — muistelee hän. Jumalan luomia ne ovat hirvetkin ja ihmisten avuksi annettu. Olipa noita yksi vähempi tai enempi. —

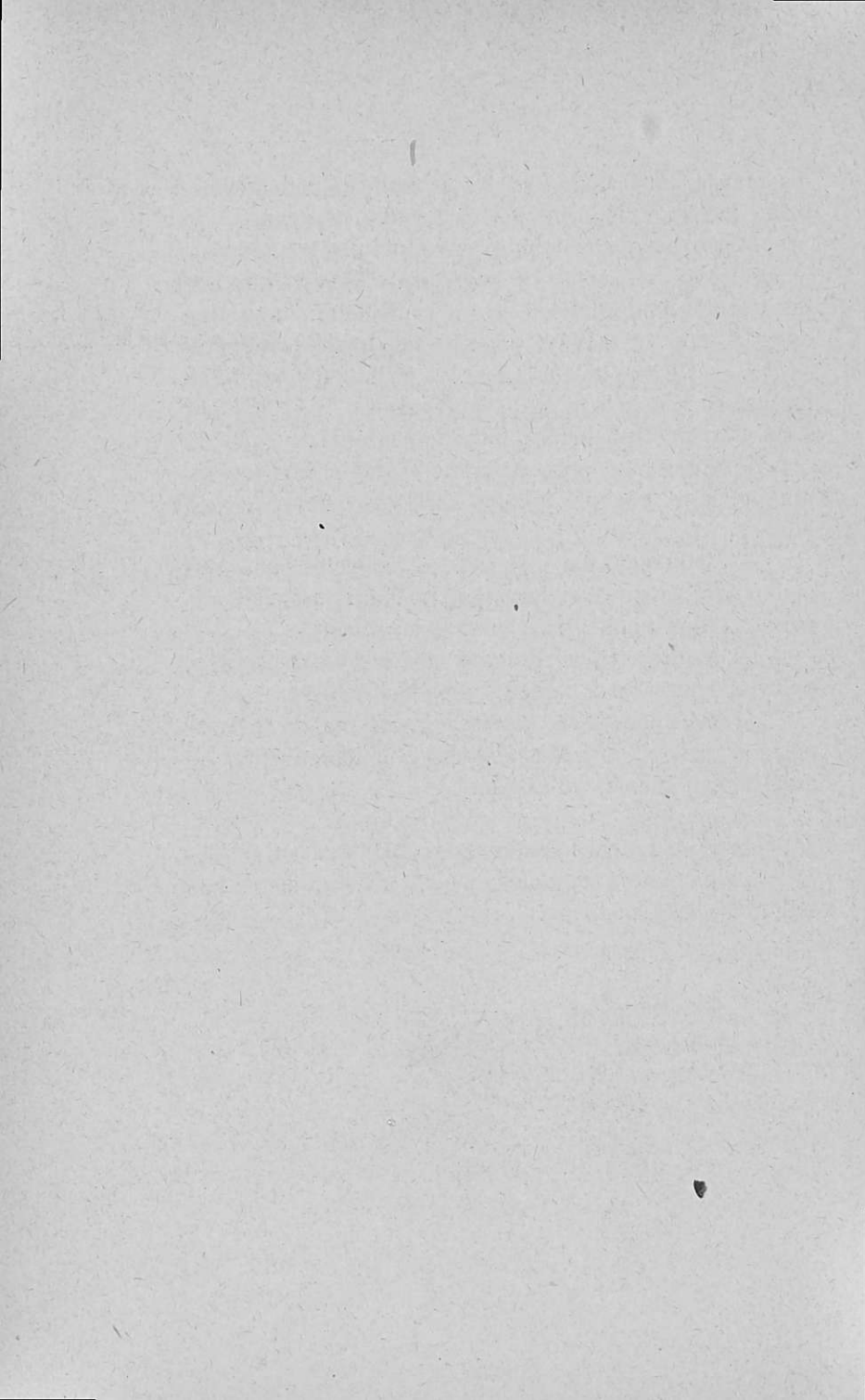
Ja Matti kävelee rentona miehenä kotimökilleen, palavissaan raskaan painon riippuessa selässä.

— Eläisihän tässä, kun saisi mielinmäärin metsästellä ja jos ei olisi tämä paikka niin hallan arka, — arvelee hän pihaan tullessaan.

— — —

Mutta seuraavana aamuna varhain lähtee hän Luiketoelle hirvenlihoja noutamaan eikä muista katsoakaan satimiinsa sillä matkalla.

Anttilan vanhan lisakin parakraahvi

Vaikkei Heinärannan kylässä ollutkaan monta, todellista juoppoa ja vaikkei siellä miesmuistiin ollut kuullut sellaisia kauheita „viinan uhreja“, josta nyky-aikana jokaisen sanomalehden palstoilta sai lukea, oli kylässä sentään joka talossa tilkkanen viinaa kaapin loukossa, lukon takana. Eduskunnan päätös, että kielto-laki nyt heti tulee, herätti kuitenkin vanhemmissa viina-

miehissä hyvin ymmärrettävää suuttumusta. Niissä miehissä ja kunnan ukoissa nimittäin, jotka rakastivat silloin tällöin, noin kerran tai pari vuodessa, samoin kuin Jukolan punanaamanen Timokin, ryypätä hienoon humalaan ja rallattaa päivän tai kaksi, jolloinkulloin kolmekin. Hävitöntä oli semmonen laki, ukkojen mielestä. Mitä häiritsi se maailman rauhaa tai yleistä turvallisuutta jos esimerkiksi Anttilassa, vanhan lisakin, eläkemiehen, pihantakasessa pirtissä silloin tällöin kylän viinamiehet hauskasti haastelivat, norrikuppia tekivät ja joskus polkaksi panivat? Ja haastellessa ja laulellessaan muistelivat muinaisia markkina matkoja ja ryypäämisiä pakkasöinä pitkillä, talottomilla taipaleilla?

Eipä olisi siitä pitänyt olla häiriötä kenellekään.

Kommeksen Matti, joka kuului jo hänkin vanhojen viinaveikkojen joukkoon, vaikkei vielä ollut ijältään vanha, toi ensiksi sanoman Anttilan lisakille siitä että mitä herrain päivillä oli päätetty. Sillä lisakki itse ei lukenut sanomalehtiä, vain kuuli muilta mitä maailmassa tapahtui. Oli lisakki ennen aikaan, silloin kun kotona vielä sai viinaa keittää, ollut koko pitäjän paras viinankeittäjä ja kauvas oli hänen maineensa siitä kulkenut. Mutta kotopoltto oli kielletty ja lisakki oli talonsakin myynyt vävyllään, nykyiselle isännälle, Anttilan Villelle. Oli nyt vanhalla lisakilla runsas eläke talosta ja eri rakennus pihan mäkikulmalla omituisena asuntona.

Oli lisakki verkkoja korjaamassa, kun Kommeksen Matti tuli puheille ja kertoi mitä Helsingistä kuului.

— Jopa on päätöntä joukkoa siellä herrainpäivillä nyt —, sanoi hän ensiksi Matille, sitten istumaan käski, että mihinkäs kiire, että saadaan tässä vähän jutella.

Ei ollut Matilla kiirettä, aivan tämän asian vuoksi oli tullutkin.

— Kuuluu siellä olevan eduskunnassa viinamiehiäkin joukossa, mutta yhtäkaikki tekevät semmoisia päätöksiä, — sanoi Matti, kun oli lisäksi antaman sikarin sytyttänyt.

— Niinpä tietenkin... ottavat ryyppyn kyllä, kun sattuu rinnan alusta olemaan kipeänä tai jos ampuu kipu vatsaan, — arveli lisäksi.

— Ja kun ei koko tässä maassa saa kukaan pitää takanaankaan viinaa, jopa sitten muille antaa tai neuvottaa ulkomaalta...

— Vaan jos sattuu somasti niin pian aletaan itse viinaa polttaa niinkuin ennenkin. Eikä niistä kaikista vallesmanni saa tietää kun yksissä tuumin hommailaan... Jos tuosta lähden ja alan niin vielä osaan...

— Sehän se olisi! Vaan nythän ne ovat niin raitiusmielisiä kaikki ihmiset, että kyllä ne heti kantelisivat vallesmannille... Tämänkin talon isäntä... tuo vävyysi Ville... kuului ilkkuneen, että jopa taisi meidän vaariltakin herrain kalaasit loppua, kun ei enään saa mistään viinoja, — selitteli Matti.

Mutta lisäksi heräsi kuin unesta ja kivahti:

— Vai niin... katsotaanpa... En minä anna itseäni lasteella pitää niin kauan kuin lakia on maassa...

— Onhan se ennen ottanut ryyppyn Villekin, — muisteli Matti siihen.

— On ottanut, vaan nythän tuo on tullut semmoseksi, ettei tahdo minullekaan rauhaa antaa. Vaan milläpä pääsee... minulla on semmonen kauppakirja, ettei siitä pääse yli eikä ympäri... Ja se on sen miehen tekonen, ettei sitä korjaa paremmatkaan... Kauppakirjassa on selvästi, että minulle pitää vuosittain olla viisikannua paloviinaa, joka on luonnossa maksettava...

— Vai on semmonen kauppakirja...! ihmetteli Matti ja suutaan massautteli ja sitten arveli:

— Vai viisi kannua... ja tisleerattua vissiin?

— Ei ole siitä erittäin mainittu, mutta siinä sanoo parakraahvissa, että hyvää viinaa pitää olla...

— Siinä on sitten, kuulemma, kova parakraahvi...

— Sinä kun olet lukumies niin katsotaanpa niin näet... Sinulle näytän.

Iisakki haki avaimensa pöytälaatikosta ja lähestyi punaseksi maalattua louhkokaappia, joka oli hänen paras ja varmin säilytyspaikkansa. Siinä oli alakerrassa iso hylly viina-astiaa varten, siinä pikareita ja merkilinen tinapullo, jota ennen matkoillaan taskumattina piti. Yläkerran hylly oli hänen arkistoansa varten ja siellä säilytti hän myös kauppakirjaansa.

Ja kun Iisakki kaapin oven avasi lemusi sieltä paloviinan haju, että Mattikin tunki sieramissaan. Ja näki monta mustan kiiltävää pulloa ja ison tammisen lekerin...

Hän seurasi kiiluvain silmin ja vesisin suin Iisakin liikkeitä, että jos hyvinkin sattuisi äijällä olemaan noissa pulloissa... Ja hän näki, ettei vaarin käsi kopeloinutkaan ylihylylle, vaan meni ensiksi alakertaan... ja otti pullon ja kaksi pikaria ja sanoi Matille:

— Tulepa ja otetaan tässä sen kieltolain kuolemaksi...

Se Mattia nauratti ja kiittäen ja suutaan pyyhkien arveli:

— Aina sillä on tuolla vaarilla viinat takana... ja niin hyvää sitten... Jos ei kenelläkään muulla ole viinatilkkaa, niin kyllä on tällä vaarilla...

— No sen varan minä olen pitänyt, että vaikka koska kuolisin, niin märkänä on kaapin loukko...!

Ja kaatoi lisäkki kumpasenkin pikarin täyteen ja Matti kiiluvain silmin katseli. Mutta kun olivat ryypyt ottaneet ja Matti tuhannen kiitosta sanonut, niin lisäkki uudelleen ne täytti ja sanoi:

— Otetaanpa sille tämä toinen kumppaniksi niin katselepa sinäkin sitä minun parakraahviani, että mitä sinä siitä ajattelisit?

Oli se Matille mieleen ja arvelematta kumosi hän toisenkin pikarin.

Otti lisäkki nyt arkistostansa monen käärön sisältä kauppakirjansa ja sanoi:

— Se pitäisi olla neljäs parakraahvi se, jossa viina on määrätty.

Matti, joka oli lukumies, alkoi katsella kauppakirjaa, mutta kulkivat hänen ajatuksensa ensin lisäkin viinavarastossa ja nähtyään, ettei lisäkki vielä pannut korkkia pullon suulle eikä asettanut pikareita paikalleen, tuli hän hyvilleen. Sillä sehän oli selvä merkki, että lisäkki tarjoaa lisää...

Matti luki:

— Tämän kauppakirjan kautta luovun ja poismyyn minä...

— Luehan se neljäs parakraahvi... Siinä se on, — hopitteli lisäkki. — Elähän vielä... Missä se onkaan?... Tässä se on... Neljäs parakraahvi...

— Luepa nyt se kaikki! — käski lisäkki.

Matti luki:

— Paitsi yllälueteltuja, tulee ostajan myyjälle koko hänen elinaikanaan antaa viisi kannua pühdasta ja hyvää paloviinaa, joka on luonnossa maksettava vuosittain sinä 1 päivänä Joulukuuta, eikä ole myyjä velvollinen

ottamaan viinan hintaa rahassa taikka muussa tavarassa...

— No siinä sen nyt kuulet ja näet... ei rahassa eikä muussa tavarassa... Eikö ole selvä...? sanoi lisakki.

— No tämä on selvääkin selvempi... Laittakoon viinan mistä hyvänsä...

— Juuri niin! Minä sanoinikin Nällunti vainaalle, joka kauppakirjaa oli tekemässä, että tee sinä semmoinen, ettei vävy-poika pääse yli eikä ympäri... ja hyvä siitä tulikin... On se jo monena vuonna niskotellut ja lyönyt lönkkyjään, ettei hän osta viinaa, vaan maksaa muuten. Vaan minä olen sanonut, että muisteleva sinä sitä neljättä parakraahvia... niin on täytynyt laittaa...

— Mutta niin kuului nyt pappilassakin kehuneen, ettei osta hän enään vaarille märkääkään...

— Vaan mitäs laki sanoo... hahaha?

— Laki on aina elatusvanhusten ja palvelijain puolella... Kun kihlakuntaan haastaa niin äkkiä tuomiotaan, että luonnossa pitää maksaa — tiesi Matti, joka oli istunut lautamiehenäkin.

— Sen minäkin uskon.

Ja niin haastelivat ja kaatoi lisakki vielä pikarit täyteen ja sanoi:

— Jos niin, että ei ala viinaa kuulumaan, kun ensi päivä joulukuuta on elettävissä, niin etköhän sinä ota tätä minun asiaani oikeudessa ajaaksesi?

Lupasihan Matti sen toki mielelläänkin. Oli Matti ennenkin esiintynyt asianajajana ja verrattoman hyvin oli asioissaan toiminut.

Haastelivat vielä hetkisen. Antoi vaari vielä neljännen naukun Matille välipuheeksi siitä, että Matti ot-

taa asian ajaakseen, jos vävymies Ville alkaa viinanmakson suhteen juonittelemaan. Mutta sitten lisakki pani pulloonsa korkin ja pisti pikaritkin kaappiin. Nyt kun ei ollut mikään vuosivifti ei lisakin ollut tapana pitemmältä maistella eikä muillekaan antaa. Ja näihin neljään ryyppyyn sai Mattikin tällä kertaa tyytyä, vaikka mieli teki lisää.

— Mutta kun tässä eletään joulukuun 1 päivään, niin silloin taas vähä maistellaan — lupasi lisakki.

Matti kiitteli ja kehuskeli.

*

Mutta Anttilan isäntä, Ville, jutteli omalla puolellaan pastorin kanssa juuri tuosta vanhan lisakin parakraahvista ja sitä mieltä tuntui pastorikin olevan, ettei tarvitse Isakille enään viinaa eläkkeeksi hommata.

Ja niin on nyt ympäri kylää liikkeellä huhu, että vanha lisakki alkaa käräjöidä vävynsä kanssa kuuluisaksi tulleesta neljännestä parakraahvista. —

Kuinka käynee käräjillä?

Vanhan isännän puhetta

Talvitien vanhan isännän kamarissa käyn usein juttelemassa.

Tuonnoin oli Talvitiellä ollut joku meijerikokous ja ukkokin istui vielä pirtissä, jossa kokousta oli pidetty. Kuulijat olivat jo poistuneet, ei muita kun talonväki oli saapuvilla. Hän oli vielä, Talvitien vanha Mikko, entisen ajan miehiä, joka omalla hommallaan oli varal-

liseksi päässyt. Nyt oleskeli hän eläkkeellä ja hänen poikansa, joka oli uudenajan mies, oli isäntänä. Kii-vaasti vastusteli ukko nykyisiä hommia ja varsinkin oli hän meijerihommalle ikuisen vihansa ottanut. Nyt oli hän väittelyhalussa, kun meijerikonsulentti oli taas „innostusta“ käynyt lisäämässä.

— Ovat ne olevinaan viisaita miehiä ja hyötyvänsä luulevat tuolla meijerillä... parhaan rasvan syöttävät ulkomaalaisille ja ostavat sijaan haisevaa silavaa...

— Vaari on taas vanhoja muistelemassa — sanoi hänen poikansa, toimekas ja virkku Talvitien Matti.

— Niin onkin. Sillä tässä talossa on eletty ja toimitettu ja säästetty ja joka päivä on sentään väelle liennyt voipalanen puuron silmäksi ja viilipytty sunnuntai-aamusin, vastasi ukko kiverästi.

— Ne ovat niitä vanhoja hullutuksia, — arveli Matti.

Mutta siitä äijä nokkaantui. — Vai hullutuksia! Nyt niitä hullutuksia on maailma täynnä. Runsaampi ja rasvaisempi oli ennen minun aikamani tämänkin talon elämä. Oli olemista. Viljaa oli aina satakin tynnyriä aitan hinkalossa, oli lihaa, oli voita, oli kalaa kaikesta lajista, omalle väelle ja vieraillekin antaa...

— Vaan saitteko silloin niin paljon rahaa voistanne! Nyt nousee meijeristä joka kuukausi lähemmäs kolmesataa markkaa, — pani poika, isäntä Matti, väliin.

— Niin tekee, sen olen kyllä nähnyt, — myönsi ukko. — Mutta mihinkä joutuvat nämä rahat? Pankkiinko? Säästöpankkiinko? Ei penniäkään säästöön jouda. Parhaat pellot, jotka ennen antoivat jyviä, raskaita kuin suoloja, kasvavat nyt timoteita kuin kuivia keppiä — jauhot ovat ostossa. Väelle täytyy ostaa

silavaa ja kryyniä ja lehmille kaikenlaisia „kokkoja“ ja voimavärkkiä ja yhtä kaikki on puuro pöydällä, sokeana kuin Orajärven äijä, ja väki valittaa vatsaansa ja vasikat rapovat... Jauhoihin, kahviin, kryyniin ja lääkityksiin menevät ne meijerirahat... Mitäs siihen sanot?

Hetken mietittyään vastasi Matti:

— Elon viljelys ei kannata täällä...

— Kannata! En kehtaa kuulla! Millä sinä luulet että minä ja äitivainajasi, kun kahdella tyhjällä kämmenellä alotimme, olisimme tästä talon tehneet jos meillä olisi leipä aina ostossa ollut? Ja voita mekin möimme, parhaina vuosina kahdenkin tuhannen markan edestä... Ja kerrankin — silloin suurena nälkävuonna — oli minulla viljaa myydä toista sataa tynnyriä... Mutta sinun aitassasi tappelevat hiiret, että maantielle kuuluu...

— Niitä jyvävarojaan se vaari aina kehuu, — sanoi Matti siihen ja koetti lyödä leikiksi ukon puheet.

— Niin tekeekin.

— On siinä vähä kehumisen varaakin, — sanoivat siihen rengitkin.

Ja ukko jatkoi:

— Toisenlaista se oli elämä muutenkin. Ei joudettu iltasin jouten olemaan. Rekiä, koria, kelkkoja tehtiin, astioita uurrettiin... vaimot kehräsivät ja kutoivat... Nyt kylää kulkevat ja jos kotona ovat, niin sanomalehden takana istuvat, etteivät kuulekaan kun kysyy...

— Lähdemme nyt tänne tupaan kahvia juomaan, että vaarikin tulee paremmalle tuulelle, — sanoi Matti ja koetti houkutella ukkoa kahvin juontiin.

Mutta siihen tulivat äijä vaarin syliin tahtomaan Matin kaksi poikaa, kymmenvuotiasta, niin ukko vielä porisi:

— Lapsensa ne vielä saattavat sairaksi ja heikkoiksi, kun aivan sitä kirottua kurnaalia antavat . . . Antaisivat lehmän nännistä suoraan lapsilleen oikeata maitoa, niin ei tarvitsisi joka päivä juosta apteekkiin rahaa viemään eikä joka näkemällä lääkärin neuvoja kysellä . . . Ruuan olen aina itse syönyt ja lapsilleni antanut ja vankkoja ja terveitä ovat, vaan nästä ei tule kun vaivaisia, sinisiä soikeroita, jotka vikisevät tautiaan öin päivin . . .

Ja ukko otti molemmat pojat polvelleen ja sanoi:

— Lähdemme tästä äijävaarin kamariin niin äijävaari antaa pikkupojille voileivät . . .

Sanoi ja meni poikain kera äkeänä äijänä kamarinsa.

Mutta kun me Matin kanssa menimme tupaan ja emäntä sinne toi kahvia, niin Matti virkkoi:

— Alkaa vaari käydä vanhemmiten niin „kran-tuksi“.

— Ehkäpä äijä sentään on monessa asiassa oikeasakin, — sanoi siihen emäntä, joka tuntui pitävän vaarin puolta.

Punanaamasen rahtimiehen mielipide

Ralasimme kaupungista, toistakymmentä rahtimestä. Maantien poskessa olevaan kahvipaikkaan oli poikettu hevosia syöttämään ja kahvia juomaan. Selviä miehiä olivat kaikki, vaikka kaupungista päin oltiin tulossa.

Isosta, korkearintasesta ja leveäjalkasesta kahvipanusta kaatoi emäntä kahvia lörpötteleville rahtimiehille.

Joku otti nisuakin ja „toppasi“. Mutta ei näkynyt viinaa kenelläkään, koskapa ei puol-kuppisia tehty.

Mutta Yliniemen Antti, joka oli jälkimmäisenä tullut sisälle, meni heti pöydän luo ja kahvia tahtoi. Ja kun oli kuppinsa saanut, niin povitaskustaan kaivoi litteän lasin, puol-kuppisen teki ja puheli:

— On niin sisusta ollut kipeä monta päivää, että pitääpä koettaa tehdä tuossa puol-kuppia, niin eiköhän lakkaa maha mauruamasta.

Me muut seurasimme vesissä suin ja kiiluvin silmin Yliniemen Antin puol-kupin tekoa.

— Kyllä se on niin hyvä sisustalle tuo tuommainen lämmin knorrikuppi, että sitä ei uskoisi, — arveli muuan.

— Paljaaltaan se on vielä parempaa, kun olisi vielä joku noppa panna tiilmannia joukkoon, — tiesi toinen.

— Ei sitä ole hyvän puol-kupin edellä kävijää sentään, — tuumasi kolmas.

— Vaan liepeän puol-kuppisenpa sinä teet... pane sinä enemmän kalua, että tulee hyvin väkevää... sitten se auttaa — neuvoi neljäs.

Ja kaikki seurasivat suurella nautinnolla Antin hommaa, kun Antti lasistaan kuppiin kaatoi, sitä sekotteli ja muiski suullaan. Sitten nosti kupin huulilleen ja kumosi yhtäikaa menemään... ja ryki ja rähisi päälle, että hyvää oli...

— Kyllä se on sentään viina niin moneen tarpeeseen hyvää... näin talven aikana varsinkin, — alkoi muuan punanaamanen rahtimies puhua.

— Vaan poispa se nyt on kielletty viina kokonaan, sitä ei enään saa millään hinnalla koko Suomen maassa. Saattaa käydä, ettei tee enään tulevana talvena näillä

ajoin tuokaan Antti puol-kuppisia. Pian kai se Keisarissa päätetään.

— Vaan se vasta hullua on semmonen laki — alkoi taas se punanaamanen rahtimies. — Kun kerran on viinalle totuttu ja mitä täällä nyt on muutakaan hauskaa tässä maailmassa, jos kerran vuodessa kansanmiehkin saisi olla hauskassa humalassa. Sitähän ne näkyvät kirjoittavan, että kuinka siitä koituu hyvinvointia koko maalle ja kuinka köyhyys ja kaikki muukin paha katoaa, kun viinaa ei enään viljellä. Ja varakkaaksi pääsevät köyhätkin...

— Paljonhan sitä pannaan viinaan rahaa.

— Oikein. Tulee ilmankin toimeen...

Mutta punanaamanen rahtimies jatkoi:

— Saattaa olla hyväkin ja kyllä minun puolestani saavat lopettaa. Mutta se saadaan nähdä, että työnteko se kyllä sitten vähenee...

— Ei, ei päinvastoin...

— No selväähän se on, että kun tämmösiä palkkoja maksetaan, niin mihin ne työmiehet rahansa panevat. Ja kun karttuu enemmältä, niin piruko se enään viitsisi sitten työtä tehdä... Vaan nyt se on sillä lailla järjestetty, että, kun jätkä oikein juopi puti puhtaaksi joka pennin ja sitten humalastaan selkenee, niin sitten sille tulee kova työhalu ja sitten se kaivaa ojaakin kahdesta tavallisesta miehestä...

Naurettiin miehissä sille punanaamaselle rahtimiehelle.

Yliniemen Anttikin innostui, kantoi koko kahvikupillisen punanaamaselle rahtimiehelle, tarjosi ja sanoi:

— Ryyppyn väärsti sinä olet... eikö niin miehet?

Oli hyvinkin ryyppyn väärsti.

— Ja miten ne herratkin toimeentulevat, — jatkoi ryyppyn saatuaan taas punanaamanen rahtimies. Niitähän on herroja semmoisia, että joka päivä pitää olla monet ryypyt ja siihen oluet.

— Käy se pian niin että aletaan uudestaan kotona viinaa keittämään.

— Kyllä ne herrat keinon keksii...

Mutta nyt sanoi eräs nuori mies, joka tähän asti oli äänetönnä akkunan luona laukustaan syönyt:

— Mutta sehän on Suomen kansan tahto, että viina tässä maassa lopetetaan...

— Eipähän ole kysytty minunkaan mielipidettäni — vastasi se punanaamanen rahtimies.

„Tösseli.”

(Urhean sotapäällikön Stösselin kaima.)

Öystin Antin on tehnyt kuuluisaksi mieheksi hänen maataisrotuinen sonninsa „Tösseli“, samoin kuin Bileamin ennen vanhaan teki tunnetuksi hänen puhuva aasinsa.

Sillä semmosta Tösseliä kuin Öystin Antilla oli, ei sanottu olleen siihen aikaan koko Suomen maassa. Ja samoin kuin Bileamistakin tuli historiallinen henkilö

puhuvan aasinsa vuoksi eikä omien hyvien töittänsä takia, samoin nyt säilyy „läpi aikojen“ Oystin Antinkin nimi, kuuluisan sonninsa Tösselin vuoksi, eikä suinkaan Antin omista ansioista.

Jälkimaailmalle muistoksi minäkin tämän kerron, sillä voipihan olla ettei vuosituhansien perästä kukaan enään muista Öystin Anttia eikä hänen Tösseliänsä.

Kylän kesken hän jo kyllä oli kuuluisa mies, Öystin Antti, ja hänet erotti ja tunsi kaikista muista kylän isännistä siitä että hän oli paljoa juurevampi ja muhkeampi muita. Vastaantuleville paistoi jo kaukaa hänen leveän leveä naamansa, paistoi niinkuin usein elokuun iltoina nähdään kuun punasena ja poutaa ennustavana paistavan ja kohoavan metsänrannasta. Ja samojnkuin kuun kulku on juhlallista, hidasta ja vakaata, samoin myös Oystin Antin . . . Hän oli kyllä tunnettu kotikylässä, omassa ja naapuripitäjässäkin eteväksi maanviljelijäksi ja verrattoman karjan omistajaksi, mutta suurempaa historiallista merkitystä ei hän kuitenkaan uskonut itsellään olevan. Sillä hänen nimensä ei vielä ollut koko Suomen maassa niin tunnettu kuin hän itse olisi tahtonut.

Mutta se tuli tunnetuksi Kuopion näyttelyssä niin laajalti kuin tätä maata onkin.

Kun maanviljelysoppineet kulkivat Öystin Antin vieraanvaraisessa talossa, neuvoen ja opastellen, niin jokainen heistä mieltä Tösseliin, joka oli ihannemuutoinen maatiais-sonni. Tösselillä olivat kaikki ne erinomaiset merkit, joista puhdas maatiaisrotunen tunnetaan. Niin korkealle kehittyntä sonnia eivät maata kiertävät maanviljelys oppineet sanoneet nähneensä. Se

oli ihanne sonni, sonnien sonni, jonka siitoskyky oli verraton ja mielenlaatu hiljanen ja siivo. Tösselistä oli tuleva kanta-isä koko Perä-Pohjolan lehmärodulle, ei ainoastaan vilpittömän, vakavan naamansa vuoksi, vaan juuri siitä syystä että se ruumiin muodoltaan täytti kaikki pienimmätkin vaatimukset, joita oppineet turhaan tunnustelivat muiden maamiesten karjoista.

Ja herrat kehottivat Öystin Anttia, että hoida sinä hyvästi Tösseliä... Se tulee herättämään suurta huomiota Kuopion näyttelyssä...

Herrainpäivät ne alkoivatkin Tösselille ja isäntä itse otti huolekseen sen hoitamisen. Ja Tösseli ajatteli hiljasessa mielessään, että mitä mahtaa tästä seurata, kun tällä lailla ruokitaan ja isäntä harjaa ja putsailee ja puhelee Tösselille navetassa kahden kesken niinkuin parhaalle ystävälleen.

Ja kun herrat kävivät sivumenessään Öystillä — ja siinä talossa he aina kulkiessaan kävivät — niin navettaan ensiksi juoksivat katsomaan että kuinka Tösseli siellä...

Hyvinhän se jaksoi ja oli erinomaisen tyytyväinen osaansa...

— Se tulee tuottamaan kunniaa... ei ainoastaan omistajalleen, vaan koko Perä-Pohjolalle... saadaan nähdä se, — oli rovastikin sanonut kerran, kun kävi Tösseliä katsomassa.

Ja suuri oli Öystin Antin ilo ja usein hän uneksikin olevansa jo Kuopiossa Tösselinsä kanssa.

Tösseli oli jo Kuopioon vietäessä herättänyt „ansaittua huomiota.“ Paikkakunnan lehdet kertoivat lyhyessä uutisessa, että: „kaupunkiamme sivuutti tänään, matkalla Kuopion näyttelyyn, kuuluisan karjanomistajan Antti Öystin maatiaisrotunen sonni „Tösseli.“ Olimme asemalla tilaisuudessa näkemään tämän harvinaisen valkosen ja siivonaamasen sonnin, joka lihavuudellaan ja synnynnäisillä lahjoillaan täälläkin on herättänyt huomiota. Toivotamme jukuripäälle hauskaa matkaa ja kauniita palkinnoita.“

Pääkaupungin lehdetkin ottivat uutisen palstoilleen ja muistaakseni kirjotti eräs lehti erityisen artikkelin Tösselistä. Artikkeliksi oli lisäksi pääkirjoituksena.

Ja matkalla kävi kaikki hyvin ja ei Tösselikään muuta kun lasketteli ilomarssia vaan, kun Kuopion näyttelyyn isäntänsä kanssa asteli niinkuin vihille.

Tösselin maine oli jo ennen ehtinyt Kuopioon ja kaikki maanviljelijät, oppineet ja oppimattomat riensivät Tösseliä näkemään, tunnustelemaan ja sen syntyperää kysymään...

Ja mielelläänhän Antti selitteli ja naureskeli.

Olisi ollut kaikki hyvin, mutta Antille oli ennen sanottu, että „Tösseli“-nimi ei ollut sopiva nimi, että olisi pitänyt muuttaa suomalaiseksi nimeksi... Mutta Antti ei siihen suostunut. Tösseli oli ollut kuuluisa mies ja kuuluisaksi oli hänenkin Tösseli tuleva...

— No olkoon sitten, — arvelivat.

— Ja nimi kuin nimi, — taas toiset.

— Niin minustakin, — Anttikin tuumasi.

Kaikki oli siis pelkkää iloa näyttelyssä, hauskaa ja hupasta, onnellista aikaa

Mutta kerran tuli noita kokkolalaisia, jotka eivät ymmärrä suomea kuin jonkun sanan. Hekin olivat

kuulleet Tösselistä puhuttavan ja halusivat sen nähdä. Heidät opastettiin Tösselin pilttuuseen.

— Ä de herr Stössel? — kysyi muuan ja löi Anttia olkapäähän.

— Tösselikö? — kysyi Antti.

— Ja är ni herr Stössel? —

— En minä ymmärrä! —

Ne naureskelivat vielä lisäksi, nuo kokkolalaiset ja olivat vissiin tulossa Väinölänniemeltä, koska haisivat konjakilta.

— Mitä te meinaatte? kysyi Antti.

Mutta joutui siihen tulkki ja sanoi, että ne kysyvät oletteko te herra Stösseli.

Mutta silloin Antti luuli, että ne tulevat tähän häntä pilkkaamaan ja kirosi tulkille, että käskeä mennä kokkolalaisten helvettiin . . .

Ja tulkki käski.

— — —

Sitten oli taas hauskaa.

Mutta taas lopulla, kun palkinnotkin jo olivat jaetut ja Tösseli parhaan palkinnon saanut ja mitä lie vielä muitakin kunniakirjoja ja astutuslappuja annettu, tapahtui ikävää . . .

Se puhuja, jonka erityisala oli puhua maatiasrotuisista sonneista ja lehmistä, oli kai siinä näyttelyn lopulla, maistellut vähin hänkin, niin että kun piti puhetta, tahtoi muisti välistä pettää. Ja puhuttuaan maatiaiskarjasta yleensä, aikoi hän kohdistaa loppukiitoksensa siihen sonniin, joka niin loistavasti näyttää j. n. e. Hän tahtoi erityisesti kiittää Öystin Anttia ja siinä innoissaan ja hienossa hiplakassa hän sanoikin:

— Voimme olla kiitollisia herra Stösselille, jonka
uljas valkoinen maatiaissonni . . .

Silloin Antti poistui ja kiroili koko lopun päivää.

Mutta kuuluisaksi on hän Tösselinsä vuoksi tullut.

Eräs Amerikan kirje

Hän oli jo kymmenen lapsen isä, Aapo Suikki, kun läksi Amerikkaan.

Toissa syksynä meni.

Oli siinä miestä kysynyt, kun piti kymmenestä kynestä semmoiselle joukolle leivän saada. Ei ollut itsellä maantuloa, kun vaivanen riihellinen, josta parhaina vuosina tuli kaksi tynnyriä ohria; hallavuosina ei saanut

kun lentäviä kaunoja. Olihan niissä vähäksi aikaa leipää, mutta arvata saapi, että kun koko eläminen on aivan jauhojen nojassa, niin olla niitä pitää semmoiselle joukolle. Ei ole sadan kilon säkki isokaan vieras, kun siitä leipoo, keittää vellit, puurot. Sillä ei ole köyhällä kansalla paljon muusta keittämisestä tolkkua. Syksysin lammas, vaan paljonko siitäkään kullekin liikenee ja kuinka monena viikkona!

Jauhot ne olivat pääasia.

Hän asui aivan valtatie varrella, suutarin ammattia harjoittaen. Matkamiehet pistäysivät sivu kulkiessaan hänen mökissään tupakan penemassa ja usein kahviakin kysyivät...

Eikä käynyt yksikään kaupungista palaava matkamies Aapo Suikin mökissä niin, ettei Aapo melkein ensimmäiseksi kysynyt:

— No paljonko jauhot nyt maksoivat?

— Siinä ne nyt ovat kolmessakymmenessä, joku sentään antaa niitä Liipaun jauhoja puoltamarkkaa helpommalla, mutta paljon karkeampia ne näkyvät olevan.

— Niin ne näkyvät olevan. On niitä meilläkin pari säkkiä otettu tässä... No ei kuulunut helpponevatko?

— Eipä sanottu halpenevan. Arvelivat kevätpuoleen vaan kohoavan...

— Kovaapa kuuluu.

Siten sai Aapo aina tarkat tiedot jauhojen hinnasta. Ja koto kylässä oli säkin hinta säännöllisesti kahta markkaa kalliimpi, rahti teki erotuksen.

Ja sai siinä Aapo pikilankaa punoa ja naskalia käyttää jos mieli leivässä pysyä. Mutta leipää heillä

vaan oli, ei ollut koskaan entinen säkki päässyt loppumaan, kun toisen Aapo nouti. Välistä täytyi ottaa velaksikin ja maksaa sitten kun ehti neulomalla saada.

Mutta vuosi vuodelta kasvoivat lapset ja pienimätkin jo naukuivat leipää ja vanhemmilla piti olla pitkin päivää pala suussa kuin poroilla.

Alkoι puute hätyytellä Aapo Suikin perhettä, varsinkin kun jauhot toisinaan nousivat hulluun hintaan. Aapo teki päätöksensä ja päätti lähteä Amerikkaan, josta hänelle sukulaiset olivat luvanneet tiketin lähettää.

— Ikävään sinä sinne kuolet, — sanoivat hänelle ihmiset.

— Vaan eihän täällä elä, kun jauhotkin taas ovat kohonneet hinnassa.

Ja niin oli hänen Amerikkaan lähtönsä lykkääntynyt ja lykkääntynyt.

Mutta toissa syksynä jauhot taas kallistuiivat. Iso-Joonas palasi kaupungista ja poikkesi Aapon pakinoille. siksi aikaa kun hevosensa syödä rauskuttaa vähän heiniä.

— No jauhot ne taas ovat kallistuneet, — sanoi Aapo heti Joonalle.

— Niin ovat. Eihän niitä enään köyhempi kansa jaksa ostaa mitenkään. Vaan Amerikassa niitä kuuluu taas jauhoja olevan, — lohdutteli Joonas.

Mikäs Joonalla oli hätänä. Varakas, vanhanuorimies, hevosen omisti eikä tarvinnut huolehtia leipää muille kuin itselleen.

— Minulla menee sentään apejauhoja hevoselle, — puolusteli Joonas.

— Vaan näin monta siuta kun minulla, — sanoi Aapo ja viittasi lapsiaan.

Niillä oli ollut koko syyskesän kummia vehkeitä ja leikkiä noilla lapsilla, — selitettiin Joonalle. Ne ovat neuloneet pussia rievuista ja täyttäneet ne sahanmuhilla. Ne ovat olevinaan jauhosäkkiä. Toiset ovat kauppiaana, toiset käyvät ostamassa. Korkealla on jauhojen hinta lasten leikkiessä ollut.

Ja siinä ne nytkin puuhasivat. Pikku-Ville oli kauppias, hänellä oli suuri varasto jauhosäkkiä karsinanpuolella pirttiä jakkaran alla, joka oli olevinaan makasiini. Siinä kävivät toiset ostamassa. Rahana olivat vasikan- ja lammasnahkan palaset.

— Tuota ne ovat hommanneet kaiken syksyä, eikä se tuo hyvää tiedä, — sanoivat sekä Aapo että Karoliina.

— Kyllä sitä niin sanotaan, että lapset ennustavat sotia ja kalliita aikoja, — myönteli Joonaskin ja huvikseen meni Pikku-Villeltä kysymään paljonko jauhot maksavat?

— Neljäkymmentä markkaa ja raha varsin. Viikon päästä ei saa silläkään, — ilmoitti Ville teerevänä Joonalle.

— Siinä sen nyt kuulee jauhojen hinnan, — sanoi Karoliina.

— — —

Mutta Aapoon se oli vaikuttanut niin, että hän päätti sittenkin lähteä Amerikkaan. Siellä ei ollut iso asia ansaita jauhosäkin hintaa ja nyt kun oli tikettikin jo valmiina.

— Minä uskon, että ennen joulua voin parin säkin hinnan lähettää, jos vaan palkat semmoiset ovat kun on kirjoitettu, — lohdutteli hän vaimoan.

— Lähettäkää isä niitä Amerikan nisujauhoja Villelle jouluksi, — evästeli isäänsä Ville.

Ja niin hän läksi. Ei jäänyt perheelle paljon elämistä, puoli säkkiä jauhoja, mutta hyvät ihmiset olivat luvanneet auttaa. Ei ole vielä kukaan nälkään kuollut, vaikka jauhot ovat olleet kalliimpiakin. Ja kyllä semmoisen taitavan suutarin perheestä huolta pidetään, etteivät puutetta kärsi.

Ja lähtiessään lupasi, että hän heti kun saa sen verran kokoon, niin ainakin yhden säkin hinnan lähettää.

— — —
Kahden kuukauden perästä hän jo kirjoitti. Työssä kertoi olevansa ja hyvä oli palkka. Ensi kirjeessä lähettää rahaa!

Eikä kauvan viipynytään ennenkuin Karoliina sai tiedon postikonttoorista, että tulla itse noutamaan, että siellä on rahakirje Amerikasta. Nopeasti puki Karoliina pyhävaatteisiinsa ja läksi, kovin hyvillään. Kaikki olivat jauhot, lopussa muukin syöminen. Jo tuli siunattuun aikaan tämä kirje.

Mutta kun hän ei itse osannut lukea kirjettä, pyysi hän posti fröökynän lukemaan.

— Tässä on sata markkaa. Tässä on kaksikymmentä dollaria, — selitti postifröökynä. Mutta sen tiesi Karoliinakin, oli siksi nähnyt jo „taaloja“ ja tiesi että taala tekee viisi markkaa.

Suu tyytyväisessä hymyssä kuunteli Karoliina, kun posti-fröökynä kirjeestä luki:

„... ja saan mainita, että voin hyvin. Ja sano sinä siellä kaikille, että ei ole tässä maassa jauhojen

puutetta eikä kuule koskaan kenenkään toiseltaan kysyvän, että paljonko jauhot maksavat, sillä niitä on täällä kaikilla eikä täällä leipä lopu. Ja lapsille laita jouluksi nisua ja rahaa lähetän lisää. Ei tarvitse enään tiedustella kaikilta kulkijoilta, että paljonko jauhot maksavat, niitä saapi vaikka suurkiitoksella...

Karoliinan mielestä oli kirje aivan erinomainen. Niin selvästi ei kukaan ollut osannut kuvata Amerikan hyvyttä kuin Aapo. Eivät puhuneet sanaakaan muut jauhojen hinnasta, vaan osasipa Aapo. Viisas mies se on sentään aina ollutkin! — sanoi Karoliina posti-fröökynälle.

Ja niin liikutettu oli Karoliina kirjeestään, että kaikille vastaan tulijoillekin siitä kertoi ja joka osasi kirjoitusta lukea, niin antoi lukea...

Iso-Joonaskin, kaupunkiin mennessään, kävi varta vasten Aapon kirjettä lukemassa, kun oli kuullut siitä puhuttavan.

— Jopahan meni semmonen mies sinnekin, joka osasi oikeasta asiasta kerrankaan kirjoittaa, — ihmetteli hän.

Mitähän sinä ensi kirjeessäsi vaimollesi kirjoittaisit. ystäväni?

Frans Tuiran joulukertomus

Hän oli nyt kunnan esimies, Frans Tuira. Itse hän piti sitä erinomaisena asiana ja hän olikin ylpistynyt näinä viime aikoina aivan kouraan tuntuvasti. Ja vaikka häntä eivät muut pitäneet erinomaisen kyvykkäänä miehenä, uskoi hän kuitenkin itse nero olevansa...

Hänen suurin kunniahimonsa oli kuitenkin päästä tunnetuksi ulompanakin kotonurkkia ja paljon hän ponnisteli ja yritteli, tämä Frans Tuira.

Yleisistä asioista oli hän koettanut sanomalehtiinkin kirjutella, mutta kumma kyllä hänen kyhäyksiään ei toimitus hyväksynyt ja jos lehteen jonkun painattikin niin oli se muutettu ja oikaistu, lauseet laitettu ja kokonaisia kappaleita jätetty pois.

Häntä harmitti se. Mutta oli kuitenkin ikuinen onni, ettei kukaan pitäjäläinen tiennyt kuinka hävittömästi toimitus oli hänen suurella vaivalla kyhäytyitä tuotteitaan repelöinyt. Ne uskoivat tietenkin kaikki, että hänen kyhäelmänsä olivat, semmosena kuin lehdessä painettuna olivat, lähteneet hänen pirteästä kynästään.

Ja hänen kunniahimonsa ja uskonsa siitä, että hänessä todellakin oli jotakin aivan erinomasta kykyä kasvoivat päivä päivältä.

Enimmän saivat ne vauhtia, kun hän aivan aavistamatta sai kirjeen erään joululehden toimitukselta, joka kohteliaimmin kysyi eikö hänkin, Frans Tuira, „antaisi arvokasta apuaan“ tunnetuksi tulleeseen joululehteen. Se saisi olla sievä, koruton kertomus, mieluummin kansan elämästä.

Hän hämmästyi ja innostui, nousi ajatuksissaan pilviin asti ja kertoi vaimolleen iloisesta uutisesta.

— Sinä näet nyt, että minun nimeni on tunnettu muuallakin kuin täällä, — riemuitsi hän.

— No sinä olet yhtä leuhka, vaikka vanhenetkin, — vastasi hänelle vaimo välinpitämättömästi.

Ja Frans Tuira alkoi miettiä aihetta joulukertomukseensa. Täytyi olla hopussa, sillä ei ollut aikaa enään kuin joku viikko, jolloin kertomuksen piti lähettää.

Mistä hän saisi sopivan aiheen? Mistä kertoisi? Jonkun uskovaisen joulunvieton? Syntisen parannuksen teon?... Ei saakelissa! Semmoset jutut kuuluvat papeille eikä kaunokirjailijalle...

Vaan olihan sitä vara valita. Oli vaan. Jouluviinoista esimerkiksi? Mutta niistäkinhän oli niin monen monta kertaa kirjoitettu sekä kertomuksia että runoja, ettei ollut enään mitään lisäämistä. Ja sitä paitse näyttäisi se lainatulta...

Täytyi keksiä aivan uutta ja alkuperäistä...

Hän istui tuntikausia kamarissaan, kynä kädessä, käsi otsalla mietiskellen. Monta kertaa oli hän jo aloitanutkin, kirjottanut väliin koko sivunkin, mutta kun siitä ei näyttänyt tulevan mitään, alkoi hän miettiä uutta aihetta.

Mutta ei ollutkaan niin helppoa keksiä kertomusta. Jos hän joskus uskoi löytäneensä hyvän jutun, muistikin hän samalla, että ei se ollutkaan uusi, vaan että hän oli sen ennen jossakin joululehdessä lukenut...

Häntä alkoi hermostuttaa. Oli jo viikko kulunut eikä hän ollut saanut mitään valmista. Ainakin kaksikymmentä oli hänellä alussa, mikä sivun, mikä puolen sivun pituinen. Hän käänteli papereita ja noitui itseksseen. „likan joulu“, „Jouluaattona“, „Vanhan joulu“, „Jouluna“, „Joulusunnuntaina“, „Iloinen joulu“, „Joulukuusen kynttilä“... luki hän alkamiensa kertomuksia.

Ei, ei noista saanut yhdestäkään juttua... keksisi edes jonkun pitkän vaaenkaan!... Ja miks'ei sitä keksisi, kun saisi rauhassa olla... mutta eiköhän tulekin taas tuo naapurin Matti häiritsemään... tulee tietenkin... Perkele kuitenkin! Eikä ole enään kun viikko aikaa, jolloin kertomuksen pitäisi lähettää...

Hänelle on tullut tavaton hätä ja kiire, öölläkin hän valvoo ja miettii. Hän on päivillä vimmoissaan kokotalonväelle ja jokaista vierasta, joka talossa käypi kohtelee hän tylästi...

Vihdoin eräänä yönä uskoo hän keksineensä hyvän kertomuksen. Ja yösydännä nousee hän ylös ja alkaa kirjottaa. Hänellä on selvänä loppuun asti kertomus ja se tuntuu mainiolta...

Aamulla on hänellä jo kertomus melkein puoli-välissä... hän ehtii sen saada hyvissä ajoin valmiiksi ja lähettämään sen määrätyllä ajalla. Kun hän alottaa alkupuolta puhtaaksi kirjoittamaan, muistaa hän yhtäkkiä, että hän on jossakin lukenut tai kuullut samanlaisen kertomuksen. Hän muistelee ja muistelee, käy levottomaksi...

Illalla lukee hän kertomuksen alkupuolen vaimolleen, kuullakseen hänen mielipidettään...

Vaimo kuuntelee, yskii väliin ja naurahtaa...

— Tuohan on samanlainen kertomus, jonka Otto menneenä jouluna luki kansakoululta saadusta joululehdestä, nimetkin ovat samat: Aapo ja Liisa, — sanoo vaimo.

Silloin Frans Taira vimmastuu, suuttuu vaimolleen ja tikasee:

— Sinä et, piru vie, saisi semmoistakaan. —

— Jos minä kirjottaa osaisin, niin paremman minä tekisinkin, — ilveilee vaimo.

*

Frans Tuiralle tulee yhä suurempi hätä. Hän on kuin suuressa tuskassa ja näkee pahoja unia. Ja aika kuluu... aika kuluu. Kolmen päivän perästä pitäisi kertomuksen jo saada postiin...

Mitä helvettiä hän tekisi? Jos olisi mennä pappilaan, maisteria puhuttelemaan, ja kysästä häneltä. Mutta

sekin olisi niin alentavaa ja jos siitä kyläläiset saisivat tietää, niin sitten siitä vasta elämä nousisi...

Mitä tehdä? Mitä hemmettiä tehdä?

Hän kävelee kuin kuuman pellin päällä ja sikari röyhyää hänen hampaissaan kuin veturin savutorvi, hän tiputtelee tuhkaa kirjoituspöydälleen ja tulisia kipunoita lentelee sikaarista pitkin laattiaa ja huonekaluja...

— Sytytät vielä palamaan koko talon tuon joulukertomuksesi kanssa, — sanoo hänelle emäntä.

— Mene pöksäsi... eläkä päästä ketään tänne... Minä tahdon rauhassa olla... Kuuletko sen, lehmä, — viskaa hän vimmallalla emännälle, joka mennessään nauraa hykyrtää.

— Että minulla pitää vielä lisäksi olla noin saakelin tyhmä ja käsittämätön vaimo, — huokaa hän.

Mistä hiidestä ne keksivät aiheita muut noihin joulukertomuksiinsa... mistä hiidestä? Ja aina uusia, uusia joka vuosi? Sekin Kauppi-Heikki ja ketä ne kaikki lienevät!

Vaan vaivaa niillä mahtaa olla ja tuskaa... saavat, saakeli vieköön, hekin mieltä ja ponnistella... se on vissi...

Mutta yht'akkiä juolahtaa hänen mieleensä onnelinen ajatus...

Sen hän tekee... muuttaa vaan nimet ja muutenkin vähin...

Hänellä on kirjakaappinsa alihyllyllä useita joululehtiä. Yksi on jo hyvin vanha ja siinä on erinomaisen kertomus joulusta... Hän jäljentää sen. Siinä ei ole kirjoittajan nimeäkään eikä sen sisältöä enään kukaan muista... Sen hän jäljentää ja panee vaan oman nimensä alle: *Frans Tuira*.

Hirmuisella kiireellä penkoo hän kirjahyllyään ja löytää hakemansa joululehden... Tässä se on... „Joulu-aattona“ on sen nimenä, mutta hän muuttaa sen näin „Joulu-aaton tapauksia“ ja lisää vielä alle: „todellinen kertomus“...

Siitä tulee mainio kerrassaan. Sitä ei kukaan muista eikä hoksaa, että se on ennen painettu, kun siinä on erilainen nimi ja muutenkin muovaeltu...

— Voi kuitenkin kun hoksasin, kun hoksasin... kun hoksasin... sin... sin, — iloitsee hän ja rutistelee entiset joulukertomustensa alut yhdeksi palloksi ja viskaa uuniin.

Ja nyt hän istuu tuolilleen ja ottaa puhtaan, hoh-tavan valkosen paperiarkin eteensä...

— Jopahan... jopahan hoksasin, — hän yhä iloitsee, asettaa joululehden syrjemmäs ja tarttuu kynään...

Mutta kiireessään ja ajatuksissaan kirjoittaa hän arkin vasemman puoliseen yläreunaan: „Jäljennös“.

Mutta hän huomaa samalla erehdyksensä ja viskaa vihan vimmallalla paperiarkin luotaan...

— Saatana, kun tässä on kiire, että väkistenkin tulee väärin, — noituu hän synkästi ja ottaa uuden arkin.

Samassa tulee naapurin Matti sisälle.

— Mitä sinä täällä noidut, — naurahtaa Matti ja tulee tervehtimään.

— Niin tuota... minulla on tässä kiire... yks' selityksen antaminen kuvernööriin... — sanoo hän tiukasti Matille.

— Minä vaan aijoin kysyä... mikä paperiarkki sinulla on täällä laattiallakin... että tuleeko sinne aidaksen hakkoon lähtöä... „Jäljennös“-lukee Matti paperista ja laskee sen pöydälle.

— En minä jouda ennenkun ylihuomenna — vastaa hän Matille ja katsoo kokonaan toisaalle.

Matti poistuu ja hän alkaa tavattomalla kiireellä kirjottaa. Muuttelee ja sommittelee. Siitä tulee hyvä. Hän iloitsee, sytyttää sikaaria vähä väliä ja käskee piian, joka tulee häntä syömään käskemään mennä helvettiin. Hän ehtii saada kertomuksen kirjetetuksi ja isoilla, lihavilla kirjaimilla kirjottaa hän nimensä alle . . .

Se on siis valmis postiin pantavaksi.

— — —

Joulu lähenee. Hän on lukenut sanomalehdissä, että sekin joululehti, johon hänen kertomuksensa piti tulla oli ilmestynyt kirjakauppaan . . .

Hän tilaa sen. Mutta siinä ei ole hänen kertomustansa. Muita vaan on. Mutta häntä suututtaa niin, ettei hän viitsi niitäkään lukea . . .

Mihin oli hänen kertomuksensa joutunut? Lurjukset panneet vissiin paperikoriin!

Mutta hän kirjoittaa äkäsen kirjeen toimitukselle ja vaatii takasin käsikirjotustansa . . . takaisin ja paikalla . . .

Mutta ei Frans Tuira saanut takaisin joulukertomustaan ja tuskin enään saakaan.

Eikä ole kuulunut eikä näkynyt että Frans Tuira olisi joulukertomuksia sitten jälestäpäinkään julkaissut.

Mökistä mökkiin

Falokuun ilta alkaa hämärtää. On leikkuaika. Pelloilla töröttävät kuhilaat täysine kypsyneine tähkäpäineen ja missä vielä on leikkaamatta siinäkin on vilja kypsyyttä.

Illan kuluksi lähden tästä huvikseni katselemaan mitä Palovaaran mökkiläisille kuuluu ja näkyy. Siinä on kotokylän takana pitkä kallioinen harjanne, Palo-

vaara, jonka kyljessä on mökkejä, isompaa, pienempää, parempaa, huonompaa. Niissä elelevät kylän torpparit ja mäkitupalaiset ja kullakin on oma peltotilkkinsä mökinsä ympärillä.

Kulunut kesä on ollut lämmin ja hyvä, vilja on tuleentunut aivan valmiiksi ja erinomainen viljavuosi on tiedossa. Halla ei ole kertaakaan yrittänyt eikä siitä ole pelkoa tänäkään iltana. Lauha on hiljaisen taivas, vaikka kirkas vinkka sieltä vielä vilkkuu. Etelästä päin käypi tuulihenki ja pehmeässä pilvessä on taivaan kansi. Jo saavat nyt kaikki tuleentunutta, kypsää viljaa! Ei tarvitse kenenkään tehdä sirppihallaa!

Niin Jumala siunaa tänne polo Pohjolaankin välisti viljavuoden, niin muistaa meitäkin Kaikkivaltias Herra.

Vaisusti hämärtyy ilta, hitaasti kasvaa yönverho taivaan kannelle. Länneltä vielä, suurten vaarain yli, pohottaa kalpenevaa valoa sieltä, johon päivä on laskenut. Välkkyä vielä leveän joen pintakin, päilyy kuniisti niistä paikoin, joihin mailleen menevä valo sopii vaarain välistä hohtamaan. Mutta pohjoisen taivasta vasten, jossa kirkas vinkka vielä eroittaa yönverhon taivaanrannasta, kohooa kirkon uljas torni ja risti kuin jättiläis-sormi.

Nousen kotopihasta ja kävelen piennarta pitkin naapurin riihen sivutse Palovaaraan päin. Mieli on hyvä ja sydän rauhallinen. Tulevan talven leipä on tiedossa, tuossa ompi kuhilailla: raitis eloisa elämä.

*

Siinä on aivan peltojen takana Olkkos-Kaisan pirtti peltoineen. Ei olekaan Kaisalla muuta karvajalkaa kun kissa, ei lehmää, ei lammasta niinkuin monella muulla

mökkiläisellä. Kaisan elämä on nyt hyvää ja huoletonna, vaikka on kai ollut hänelläkin murheen päiviäkin. Kuuluu olleen nuorena kylän kauneimpia tyttöjä, mutta sitten kävi hänellekin niinkuin on käynyt monelle ennen häntä: hän synnytti aviottoman lapsen, vankan pojan ja jonkun vuoden kuluttua vielä toisenkin. Yksin oli Kaisa silloin maailmassa. Vanhempansa olivat kuolleet, mutta jättäneet Kaisalle perinnöksi tämän pirtin ja vähä rahaa . . .

Kaisan pojat ovat nyt täysiä miehiä kumpikin ja hyviä miehiä ovatkin. Huhutaan, että he ovat tukki-
töissä niin paljon ansainneet, jotta aikovat talon ostaa.

Käyn poikia ja Kaisaa tervehtimään. Pojat ovat juuri saapuneet Herralasta työstä, jossa ovat olleet pel-
lon leikkuussa. Kaisa on sytyttänyt tulen piisiin. Hermannin, vanhempi pojista, paikkaa kinnastaan, ja nuorempi Uno lukee sanomalehteä. Kaisa toimittelee toimiaan.

— On sillä Kaisalla kaksi pulskaa poikaa! —

Kaisa on ylpeä pojistaan. Ne pojat eivät halveksi äitiään, vaikkeivät kumpikaan isästään mitään tiedä. Hymähtää Kaisa aina silloin kun hänen poikiaan kehu-
taan, hymähtää ja sanoo:

— Laitoinpahan vanhan päivän turvan itselleni. Ikävään minä yksin kuolisinkin. —

Ja kehahtelee Kaisa joskus, että ovat ne hänen poikansa vähä parempia: kilvan heitä työhön kysyvät talol-
liset ja puulaakeissa aina otetaan päällysmiehiksi. Ilmoittaa jolloinkin, että on niillä pojilla säästöjäkin, vaikka hyvissä vaatteissa käyvät ja hyvin syövät.

— Herrainpäivät ne ovat Kaisalla, kun tuommoset pojat ovat. —

— Ei ole Jumalan kiitos leipä loppunut, ei ole tarvinnut ajatella, että mitä huomenna pataan pannaan . . . aina on ollut . . .

Mutta yksi salaisuus on Kaisalla, josta ei kukaan ole selvää saanut, vaikka on arveltu sinne tänne. Ei tiedä kukaan kutka ovat poikain isät vaan onko sama isä kummallakin. Ja siitä on paljon Kaisaa puhuteltu, mutta eipäs sano Kaisa.

— Saanen pitää sen omana tietonani, — arvelee hän.

*

Olkkos-Kaisan naapurina on Vesannon Mikko.

Mikko on merkellisimpiä miehiä tämän maan päällä. Minun mielestäni on hän filosohvi, viisas mies, joka on ajatellut oikein elämänsä. Mitäpä pyrkimään ylemmäs kuin siivet kantavat! Oma pieni mökkinsä on Mikollakin ja kaksi peltotilkkua kiviraunioiden välissä pirtin vieressä. Jo on Mikkokin, näemmä, peltonsa leikkannut ja verrattoman sieviin kuhiloihin lyhteet asettanut. Kotonaan näkyy olevan, keittämähommissa, koska pata on piisissä ja iloinen tuli nuoleskelee sen mustia kylkiä.

Kumma mies hän on. Töissä hän ei kulje ei keisäisin ei talvisin, mutta siinä vaan hengissä pysyy, peltojensa keskellä lämpöisessä pienen pienessä mökisään.

Mikon mökki onkin kaikkein pienin Palovaaran rinteellä. Hyvän vuoden saapi Mikkokin. Isot ovat tähkät ja valmiiksi on Mikon peltokin joutunut.

— No mitä Mikolle nyt kuuluu?

Istun siihen piisin loisteeseen jakkaralle ja panen tupakaksi.

— Mitäpä sitä kuuluu. Hyvä tulee vuosi. Leipä tulee valkoista kuin juusto, — arvelee hän.

— Noista kahdesta pienestä peltotilkusta saapi Mikko koko vuodeksi leipää.

— Tänä vuonna tulee nyt hyvinkin riittävästi, — kehahtaa hän.

Mikko olisi miesten parhaimpia työssä, mutta ei lähde hän päiväläiseksi. Eikä raskasta päivää ole hän koskaan elänyt.

Miten sitten elää?

Talvisin tekee hän koria ja kelkkoja juuri sen verran, että saapi karjanantia. Mutta jolloinkin voipi hän elää kuukausi määriä paljaalla leivällä. Perunan kylvöä on hänellä sen verran, että joka sunnuntai saapi päivälliseksi perunakeiton, johon hänellä ei ole mitään muuta „höystöä“ kuin suoloja, joita saapi porvarilta vuodeksi palkaksi siitä että syksysin pänee porvarin pytinkiin toiskertaiset akkunat.

Entä mistä lanta pellolle?

Omat ulostuksensa kokoa Mikko tarkkaan ja käyttää tarkkaan. Lisäksi saapi hän talosta, Mäkelästä, viisi kuormaa tallilantaa vuosittain siitä, että kesäsin laittaa emännälle vispilöitä mitä talossa kuluu. Sellainen lantamäärä riittääkin Mikon peltoon, koskapa aina on vankka o'ki ja täysi terä.

Onnellinen mies hän on minusta, filosohvi, joka on osannut elämänsä sovittaa niin, ettei ole kenestäkään riippuvainen. Ei ketään hänen tarvitse kumartaa eikä rukoilla. Ei mihinkään ole pakko lähteä jos ei itsellä ole halua. Ja kun hän antaa kaikille ihmisille siivon rauhan, ei ole kenellekään pennin velkaa eikä huolehdi muiden ihmisten elämästä, ei hänellä ole yh-

tään vihamiestä. On malttanut elää vanhana nuorenamiehenä, niin ettei ole perheestäkään ristiä.

— Mitä Mikko nyt keittää?

— Vasikan kävin tappamassa tuolla Mäkelässä niin emäntä antoi pään ja jalat . . . Keitänpäähän lihapottuja huomiseksi valmiiksi.

Mutta eipä taida olla nyt Mikolla tupakan viljaa, koska ei näy piippua hampaissa, jossa se, kun tupakkaa on viljalti, höyryää lakkaamatta. Silmii Mikko vessissä suin minun piippuani . . . silmii kukkaroakin . . .

— Paneepa Mikkokin tästä piippuunsa!

Mielihyvällä, huulet hyväntahtoisessa irvistyksessä, täyttää Mikko ison visakoppansa ja päretikun sytyttäen ottaa tulen tupakkaan.

On voinutkin olla tupakatta taas useita viikkoja. Mutta Mikko ei tarpeitaan valita, ei huuda huolistaan, mutta kärsii ja vartoo . . . Ja siinä se onkin hänen elämänsä suuri viisaus että voipi nauttia ja olla nauttimattakin, voipi viettää talvisin viikkomääriä niin vähillä eväillä, että se olisi kunniaksi kenelle nälkätaiteilijalle tahansa ja taas kun pääsee ruuan kimppuun niin syöpi kahdesta jopa kolmestakin miehestä . . . Mutta ennen nälkää näkee, ennen kuristaa suolivyötään ennenkun lähtee päiväksi vieraan työhön . . .

Hän ei tunne muuta maailmaa kuin tämän, tässä Palovaaran rinteellä. Ei ole koskaan kotokylästä mihinkään liikkunut eikä hänen mielensä nuorenaakaan ole palanut maailman markkinoille. Tuossa on syntynyt aivan lähellä, tässä pyörinyt ja maailman viisautta katsellut koko ikänsä. Ja selvillä on hänellä jo sekin, että tässä kohtaa kuolemakin . . . tähän omaan pirttiinsä kuolee . . . syysyönä ja aamulla siitä löytää joku naa puri.

Ja niin se sitten on päättynyt hänen elämänsä . . .

— Jos, jos. Polvi menee, toinen tulee. Hoh-hoh . . . Aikansa kukin kylvää ja niittää ja ei aikaakaan niin murenee mullaksi, josta on otettukin . . .

*

Mikon pirtiltä viepi kapea polku lähteelle, josta kaikki Palovaaran mökkiläiset vettä noutavat, mutta polku jatkuu lähteen vieritsi Mikon naapuriin Jussin lesken pirtille. Leski elää nyt kuin kuningatar rentaa ja rikasta elämää. Ennen Jussin eläessä ja lasten ollessa pieniä, oli hätä aina ja puute jokapäiväinen . . .

Mutta kaikki lapset ovat nyt täysiä ja jokaikinen on Amerikassa. Ja sieltä äitinsä tänne hoitavat, rahaa lähettävät ja muutakin hyvää. Nyt leski monenlaisia limppuja leipoo ja voissa lihankin paistaa. Ennen ei ollut kaukaloon panemista, eikä päin pöytään kääntymistä. Ennen lesken täytyi vähissä voimin töissä kulkea ja ottaa markan sieltä, toisen täältä. Nyt ei muuta kun herrastelee, istuu polvi polvella, sikaaria polttelee ja passauttaa naapurien eukoilla itseään.

Kun ehdin Jussin lesken pirtin luo töksähtää siinä vastaan Sarvelan vanha muori, joka on menossa Mikon pirtille.

Koko päivän kertoo muori olleensa leikkuussa Heralassa. Huomenna on aije omat peltotilkkunsa leikata, vaan väsymys, uupumus ja raukeus, vanhuus alkaa voittaa. On nyt menossa Vesannon Mikon puheille, että jos saisi Mikon huomiseksi auttamaan, Mikko kun on omat peltonsa jo leikannut.

— Eikö tämä Jussin leskikin joutaisi leikkaamaan? kysäsen muorilta.

— Mitä vielä — arvelee muori. — Se on niin ylipistynyt, ettei rikkaa ristiin pane . . . nyt vastakin on ostanut uuden kattolampun . . . syö ja mässää vaan ja konstikos on elää, kun vähä väliä Amerikasta tulee rahaa . . . On sillä hyvät lapset . . . Monella on siellä lapsia, mutta eivät muuta lähetä kuin tyhjiä kirjeitä . . . ohoo . . . pitää lähteä . . . Liekö siellä Mikko pirtillään?

— Kotona oli ja keittämähommissa.

Muori lähtee astumaan lähteelle vievää polkua ja minä sivuutan Jussin lesken pirtin. Akkunan läpi näen, että siellä on vieraita, Mäkelän nuori emäntä ja Herjalan Kaisa. Teetä näkyy leski vierailleen toimittelevan . . . näkyy olevan vehnäsiäkin.

Jussin leskellä ei ole muuta maanviljelystä kuin vaivanen perunamaa pirtin päässä. Sekin on roskan vallassa, ettei yhtään ainoaa kaalta ole näkyvissä.

*

Mutta Laitalan Aukusti, jonka mökki on siinä Jussin lesken pirtin lähellä, on kelpo pienviljelijä. Kiviseen vaaran kylkeen on Aukusti puskenut peltoa monta laajaa tilkkua niin että vuoden leivän saapi itselleen ja perheelleen. Mutta Aukusti onkin ainoa täällä mäen laidassa, jolla on lehmät ja hevonen. On kolme lehmää ja hevonen ja neljä lammasta. Tupa on hauska ja navetan on vasta viime syksynä uuden laittanut. Laitalan pihan läpi viepi polku.

Kun tulen pihalle tervehdän emäntää, joka on lypsämään menossa. Etelän puolisen pirtin akkunan alle on Aukusti laittanut puutarhankin, jota ei ole kenelläkään muulla. Siihen on Aukusti istuttanut pihlajia ja

koivuja, on penkkeihin kylvänyt nauriita ja porkkanoita ja laidimmaisessa penkissä kasvaa suurilehtisenä rabarberi.

— Aukusti se sen kanssa hommaa ja lapset, — selittää emäntä, kun katselen samaa pienoispuutarhaa.

Siinä on kolme vanhinta lasta äidin matkassa.

Vanhin tyttö, Sofia Elmiina, selittää:

— Tämä iso pihlaja, johon enimmäen marjoja tulee on minun. Tuo pienempi tuossa on Fannin ja tuo kaikkein pienin Unon . . .

— Entäs koivut?

— Ne on isän kaikki ja raparperi on äidin.

Aukusti ei ole nyt itse kotona. On vielä sillä matkalla, kun lähti tukkilauttaa alas viemään.

— Hyvä taitaa tulla vuosi teillekin?

— Kauniilta näyttävät kuhilaat, mutta vielä on leikkaamattakin tuo Hakatarha, — selittää vaimo.

— Niin ja Naurispellossakin on vielä yksi nurkka leikkaamatta. Se on jätetty siihen tuleentumaan, — tietää Sofia Elmiina.

Emäntä kääntää sisälle, kun sattui olemaan juuri valmista kahviakin. Sillä välin kun hän lypsää, puheleen minä lasten kanssa pirtissä. Siistiä, ahkeraa ja toimeliasta väkeä asuu tässä. Kaikesta sen näkee. Lapset minulle näyttävät mitä isä milloinkin on ostanut ja kotia tuonut ja mikä on minin oma. Kirjallisuuttakin Aukusti harrastaa. Kahdenlaiset sanomalehdet hänelle tulevat. Ne ovat ripustettu naulaan molemmin puolin pirtin perä-akkunaa. Siinä siistinä riippuvat, äidin mustaa silkkihuivia ja isän sunnuntai lakkia lähellä. Mutta seinäkellon vieressä on Lönnrotin, Snellmannin, Runebergin ja Topeliuksen ryhmäkuva.

Mutta toisella seinällä on Sofia Elmiinan kuva, jonka pappilasta on saanut.

— Sitä kaikki kiittävät kauniiksi. Se on Lotta Svärd miehensä kanssa . . . isä tekee siihen tulevana talvena raamit ja leikkauttaa lasin kraatarissa, — selittää Sofia Elmiina.

— Mutta kamarissa on isällä iso kuva, — sanoo siihen väliin Fannikin.

-- Niin, mutta isä ei anna sitä panna seinälle ennenkun kamariin pannaan tapeetit, — tietää siihen Sofia Elmiina.

Tulee emäntäkin navetasta ja käy keskusteluun.

*

Onkin tunti kulunut puhellessani Laitalassa. Hyvä elämä heillä on, onnellisia ihmisiä ovat. Vireitä ja työtätekeviä. Puhtaat kämmenet ovat heillä kummallakin olleet, niin Aukustilla kuin vaimollaankin, kun naimisiin menivät. Nyt on hyvä mökki, siinä peltoa, lehmät, hevoset, lampaat. Eikä kuulu olevan pennin velkaa kenellekään.

Kun astun pihalle, on kuu noussut. Suurena, punasena ja täyteläisenä nousee Palovaaran kuusten takaa. Mutta leuto on ilma ja lämpöisessä pilvessä taivaan kansi . . .

Laitalan pihalla jo huomaa, että toimelias on siinä talossa isäntä. Eivät veny neuvot ja kapineet huiskin haiskin kujien takana, vaan järjestyksessä ovat. Halkopinokin, joka on navettaladon päätyä vasten, on niin suora ja sileä kuin seinä.

*

Kuutamon valaisemaa polkua pitkin, joka Laitalan navetan päitse viepi Vierelän Juuson pirtille, lähden kulkemaan.

Suuri erotus on Laitalan ja Vierelän mökeillä. Laitala on siistin näköinen punattuine seinineen ja valkoisine ikkunapielineen, somine puutarhoineen ja pienine ulkhuoneineen. Vierelän pirtin ympärillä ei näy monta peltotilkkua ja nekin peräti viheliäisessä tilassa. Pirtin akkunat ovat lahot ja ruudut rikki. Porstuan ovi on rempallaan ja halkivikainen. Ei näy halkopinoa misään. Ei ole ulkhuonettakaan minkäänlaista. Pirtin porrasten edessä on risuläjä ja tylsä kalsu vieressä. Vierelässä on iso lapsilauma, repaleisia, pahankurisia poikia, joista on naapureille vaivaa.

Kuinka ollee näin?

Vierelän Juusoa on aina mainittu kuuluisaksi tukkimieheksi niin tukkimetsässä kuin tukkijoellakin. Ja poissa hän onkin kotoa melkein aina. Mutta hätä ja puute ahdistelee perhettä, jonka tuon tuostakin täytyy turvaantua ihmisten apuun.

Ja kuitenkin olen usein kuullut sanottavan, että Juuso on kiva mies saamaan rahaa ja että hänelle, tottuneelle tukkimiehelle, aina maksetaan parempi palkka kuin muille.

Pirttiin tultuani, vastaa kitkerä haju sieramiin. Pii-sissä palaa ymisten ja vaivaisena tuoreita risuja, jotka vaan heikosti valaisevat. Köyhä on pirtti sisältäkin ja kaikki neuvot mitä on, ovat likaset ja rikkinäiset. Uuni on niin koloja ja syvennyksiä täynnä, että luulisi sen olleen ampumamaalina, lattia likanen ja siivoton.

Penkillä istuu oudonnäköinen nuorimies ja pimeästä loukosta kuuluu emännän itkuja. Nuorimmat lapset

ovat nukkuneet sänkyyn, jossa puolialastonna viruvat poikki ja pitkin päin.

Kun emäntä näkee minun tuloni alkaa hän itkun seasta selittää:

— Nyt se teki viimeisen kumman, kun kuulutaan kiinni pannun . . .

— Kuka on kiinni pantu?

— Juuso tietenkin. Oli tapellut ja mellastanut ja eikö lie tehnyt miesmurhaa, vaikkei tämä vieras sano . . .

— Ei ole muuta kun vinttasi naamaan muuatta poliisia ja siitä veivät putkaan, — alkoi se oudon näköinen nuorimies selitellä.

— Kukapa sen tietää . . . vaikeroi emäntä.

— Minähän sen tiedän joka olen paikalla ollut, — selitti taas nuorimies. Kun ryypättiin siinä kadulla, niin tulivat siinä poliisit hätyyttelemään ja tämä Juuso sattui olemaan vähä hiplakassa niin roivasi naamaan . . . Siinä ottivat kiinni ja lähtivät viemään putkaan . . . Juuso huusi minulle, että käypä siellä mökillä sanomassa, että kyllä minä täältä tulen, että olla huoletonna vaan . . .

Kun ei emäntä siihen mitään virkannut, sanoi mies lohdutellakseen:

— Pääsee se siitä sakolla . . .

— Olisi edes rahaa lähettänyt, kun ei viikkokausiin ole lähettänyt . . . tuumaili vaimo, joka sentään nyt alkoi tyyntyä.

— Olisi kai lähettänyt, vaan mitenkäs siinä ehti kun poliisit molemmista käsistä taluttivat . . .

Ei tehnyt mieli istua siinä pahanhajuaisessa pirtissä. Pois läksin.

Puutetta oli heidän, Vierelän väen, elämä aina ollut. Silloin kun hyvästi saatiin rahaa niin söivät ja joivat ja mässäivät . . . Vaimo sanotaan olevan vielä hullumman tuhlarin kuin Juuso. Joi kahvia väkevää kuin tervaa, mutta ei vaan liennyt lapsille maitoon . . .

Mutta koskapa vielä näkyy Sarvelan vanhusten piennestä pirtistä iloinen ja kirkas takkavalkea, niin käväsenpä vielä tervehtimässä vanhuksiakin . . .

Vanhoja vanhuksia he ovatkin.

Kahdeksannella kymmenellä ovat kumpikin, mutta terveitä ja työhön kykeneviä molemmin. Tässä piennessä pirtissä ovat koko elinaikansa eläneet ja olleet. Tässä ovat lapsensa kasvattaneet, jotka nyt ovat maailmalla kaikki.

Heilläkin on peltoa niin paljon, että vuoden leivän saavat ja muuten ansaitsevat kumpikin. Ukko verkkoja kutoo, muori kehrää, kuppaa ja hieroo. Sarvelan muorin sauna on maailman parhaimpia ja siellä on joka lauantai-ilta hammassärkyä potevia vaimoja ja miehiä muorin kupattavana . . .

Ja apu sieltä tulee aina ja lantit saapi muori vaivoistaan. Niin elävät. Ei hätäpäivää ole ollut ja kun viimeinen penni on mennyt tulee taas uusia. Ei ole heidän tarvinnut kunnan apuun vielä turvaantua ja siitä ovat he hyvillä mielin.

Me juttelemme ukon kanssa hyvästä vuoden tuloista, kun muorikin samassa palaa Vesannon Mikon mökistä.

— No lupasiko Mikko tulla pellon leikkuuseen?

— Täytyi luvata. Minä uhkailin, etten ota hänen pottujaan kellariini jos ei tule, — selitteli muori touthussaan.

— Ha, ha, ha, — nauroi vaari. — Vai jo uhkasit . . .

— On se olevinaan nyt tuokin Jussin leski . . . Ei muista entisiä aikoja, kun hyvin usein tuli meiltä leipää lainaamaan . . . on niin nyt ylpistynyt . . . Aivan emäntäin kanssa nyt seurustelee kuin mikähän pruustinna . . . Nytkin oli vieraana Mäkelän nuori emäntä ja Herralan Kaisa . . . Teetä niille tarjosi ja vehnästä, vaan eipä liennyt minulle, vaikka sisällä kävin . . .

— Vai ei antanut! — kummaili vaarikin.

— Ei. Mutta muistetaanpas se, kun tulee tahtomaan kuppamaan, — uhkaa muori.

Mutta sitten hän äkkiä kääntyy piisiin päin, jossa kiehuu perunapata, että höyry pirttiin puskee.

— Potut ovat kypsät . . . Syömään pitää joutua ja makaamaan. Huomen aamulla pitää olla ennen kukon laulua pellolla . . .

*

Jätän hyvästit herrtaisille, iloisille vanhuksille ja lähden kävelemään kylää kohden . . .

Ja kun olen jo levolla, mietiskelen yhtä ja toista tuolta mökkiläisten elämästä . . . Kuu kumottaa huoneeseeni ja kietoo mielen haaveiluihin ja unelmiin. Ja kysymyksiin ja ongelmoihin.

Mikä oli täällä kunkin kohtalon määrääjä ja oliko omassa vallassa saavuttaa elämän onni . . .

Yksinäisen miehen elämä on kuin uunin raossa torkkuvan torakan, sanoo Kivi. Mutta sittenkin minä nukun levollisemmin, kun tiedän, etteivät ole minun lapseni pahan maailman potkittavana.

Mitä sinä ajattelet ystäväni?

Sovintoa hieromassa

Mäenpään Heikki ja Oikotien Mooses, talokkaita kumpikin ja naapureita, olivat jo olleet pitkän aikaa „yysyrjäiset“ toisilleen. Mistä lienee karjannäyttelyn aikana syntynyt kinastus, ja siitä asti olivat mulkoilleet toisilleen kuin karhut. Eivät hyvää huomenta toisilleen toivottaneet, vaikka naapureita olivat. Kumpikin ajatteli mielessään, että jos anteeksi tulee pyytämään, niin minä

kyllä annan, vaan ensiksi minä en lähde . . . tulkoon hän tänne.

Mutta tapahtui, että Mäenpään Heikki sairastui ja makasi vuoteessa.

Tuli silloin Männyn Tuomas, uskovainen ja rauhaa rakastava mies, Oikotien Mooseksen puheille, nuhteli ja sanoi:

— Nyt Mäenpään Heikki makaa sairaana ja voi käydä, ettei hän siitä vuoteesta enää nousekaan . . . lähde nyt, Mooses, Heikin luo, ano anteeksi ja tehkää sovinto, niin Herrakin taivaassa antaa teille molemmille anteeksi kinastelunne ja pahan sydämenne . . .

— Tulkoon Heikki ensin tänne minun puheileni! . . . Kyllä minä anteeksi annan heti . . . olisin jo aikaa antanut jos olisi pyytänyt, — arveli Mooses Männyn Tuomaan puheeseen.

Mutta Tuomas ei helpoittanut, vaan ottaen raamatusta esimerkkejä ja sydämeen käyvillä vertauksilla puhuen lähimmäisen rakkaudesta, kehotti Moosesta lähtemään naapuriin.

Ja Mooses vihdoin lähti Tuomaan seurassa.

Saapuivat niin Mäenpähän ja menivät isännän kamariin, jossa Heikki makaili vuoteessa.

— Tässä nyt tulee Mooses sinun tykösi, Heikki, ja pyytää anteeksi paha sydäntään, — sanoi Tuomas heti, kun he saapuivat huoneeseen.

Heikkikin näytti virkistyvän, sillä hän kohosi istumaan ja ojensi kätensä Moosekselle sanoen:

— Terve tulemaan naapuri. Kaikki on sovittu minun puolestani.

— Niin minunkin puolesta, rakas naapuri, — vastasi Mooseskin.

Mutta kumpikin katseli toistaan epäillen.

— Jo minä tästä alankin virkistyä. Tänään olen jo paljoa riskimpi kuin eilen, — sanoi Heikki sitten.

Mutta Tuomas, lempeä ja uskonnollinen mies, sanoi itkuja puserrellen:

— Enkelitkin taivaassa iloitsevat, kun näkevät pyhään asuntoonsa miten rakkaus täällä vallitsee naapurien kesken — Herralle kiitos!

— Joutavaa se on ollutkin meidän kinastelumme — arveli Heikki.

— Joutavaa vainen. Mutta paha on ihmissydän, — sanoi Mooseskin.

— Ja joutavan asian vuoksi kinastelumme alkoikin, — taas Heikki jatkoi.

— No niin joutavan, että eipä sitä uskoisi, — myönteli Mooseskin.

— Siellähän se alkoi karjanäyttelyssä.

— Siellä se . . .

— Kun palkintotuomariksi meidät valittiin, niin siitä tinka sai alkunsa. Minä ja agronomi olimme yhtä mieltä, mutta tämä Mooses pani vastaan, ja kun ei voittanut, niin siitä nokkaantui, — muisteli Heikki.

— Eihän se niin ollut. Eri asiahan se oli, josta meille tinka syntyi, — oikaisi Mooses.

Mutta kumpikin puhui naurussa suin ja niinkuin kristilliset ja hyvät naapurit ainakin. Männyn Tuomaskin hymyssä suin kuunteli, kuinka naapurit nyt sovinnossa haastelivat.

— Minä tahdoin, että Ollilan „Tähti“ palkittaisiin, ja sitä tahtoi agronomikin, mutta tämä Heikki pani vastaan. Me emme antaneet tälle Heikille valtaa, vaan

me palkitsimme Ollilan „Tähden“. — Siitä tämä minulle suuttui, — muisteli nyt vuorostaan Mooseskin.

— Joutavapa oli asia, — arveli Tuomas väliin.

Mutta Mäenpään Heikki oli eri mieltä ja kivahti:

— Mooses valehtelee. Asia ei ole ensinkään niin. —

— Kuinka sitten? — kivahti Mooseskin.

— Kuulittehan sen jo äsken. Sinä sen ensin riidan ja kinastelun rakensit — taas Heikkikin kiivaasti vastasi.

— Sinussa alku oli silloinkin . . . niinkuin ennenkin. Elä väitäkään!

— Soo, soo, miehet . . . naapurit, koetti Tuomas naapurien nousevaa turmelusta asettaa.

— Saan minä tässä puhua . . . tämä on minun huoneeni, — tiuskui Heikki eikä näyttänyt sairaalta enään vähääkään.

— Mokomakin sairas . . . Mitä minua tänne kutsuitkaan . . .

— En minä sinua ole käsenyt . . .

— No, no, so, so . . . hyvät miehet . . . rakkaat naapurit . . . Mitä sanovat enkelit taivaassa . . . koetti Tuomas väliin, mutta naapurit eivät enään kuulleet Tuomasta, vaan jatkoivat sanakiistaa.

Luulit kuolevasi . . . niin tuntosi heräsi. En minä sinulta ole anteeksi pyytänyt, — pani taas Mooses vastaan.

— Enkä minä sinulta. Mitäs tulit!

— Pääsen minä täältä . . .

— Mennä saatkin . . . aina väität . . .

— Sinähän se väität, kun et vikojasi tunne.

— Sinä se et tunne . . .

— Vaan saipahan Ollilan „Tähti“ palkinnon . . .
ja se sinua vieläkin kaivelee, — puhui Mooses vielä
oven raosta mennessään.

Semmoista oli Heikin ja Mooseksen sovinnon teko.
Mitä lienevät enkelit taivaassa siitä arvelleet.

Laura parka

Tarikan Laura oli koko pitäjän kaunein ja ilosin tyttö. Hän oli nuorin lapsista ja oli hemmotellen kasvatettu verrattuna vanhempiin siskoihin, joihin vanhempain kuri oli ankarana ulettunut.

Laura varttui silloin juuri naiseksi kun uusi aika „sivistyksineen“ ja mieltä ylentävine illanviettoineen pyrki lyömättömiin erämaihin. Kaunis ja vikkellä tyttö

herättää aina huomiota ja kun Laura lisäksi oli lahjakas ja hyväpäinen kehittyi hän nopeasti.

Kun vanhemmat siskot hänet näkivät silloin kun hän koreana neitona palasi kansanopistosta, oli heidän hämmästyksensä suuri. Työtä ja vaivaa oli heidän elämänsä ollut nuorenakin jopa sitten nyt kun olivat naimisiin joutuneet. Ei ollut heillä aikaa iltakausia juoksennella kylällä ja joutavaa toimitella. Eivät saaneet he pukeutua niinkuin itse olisivat tahtoneet, vaan täytyi heidän tyytyä siihen, jonka äiti määräsi.

— Nyt on eri aika ja eri pyrkimykset ja riennot kuin silloin kun te olitte nuoria. Silloinhan ei edes ollut kansakoulua täälläkään olemassa, — puolusteli Laura tekojaan.

— Pyrkimykset ja riennot! — matki Lauran vanhin sisko. — Mitä pyrkimyksiä ja mitä rientoja? Nälkä siinä vaan monen saavuttaa jos eivät muuta ala tehdä kuin iltakaudet laulaa lojuta ja senkin seitsemässä harjoituksessa olla.

— Sinä et vähääkään ymmärrä nykyaikaa. Ei suinkaan ihminen ole luotu ainoastaan sitä varten että ijän kaiken työtä tekemään. Totta kai hänellä täytyy olla jotakin hengen ravintoakin, — selitti Laura toimesaan.

Mutta vanhin sisko tiuskasi:

— Olisin minä isän ja äidin sijassa niin loukkoon istuttaisin kehräämään enkä antaisi iltakausia raittia laukkaa. Siinä olisi sinullekin hengen ravintoa.

— Sinä olet tyhmä, sisko parka! — sanoi Laura pilkallisesti sisarelleen.

— Mitä he ajattelenevatkin, isä ja äiti, kun eivät parempaa ja kovempaa kuria sinulle pidä! — porisi sisko siihen närkästyneenä.

Mutta Laura rakasti seuraa ja oli aina ensimmäisenä nuorison joukossa. Kuta enemmän hän varttui sitä enemmän sai hän ihailijoita.

Kaukaa muista pitäjistäkin kulki kosijoita häntä näkemässä. Oli kelpo talonmiehiä joukossa, kunnollisia työntekijöitä. Mutta Lauran mielestä he eivät olleet kylliksi sivistyneitä tai oli heissä joku muu vika. Rukkasia saivat pitempimatkaiset samoin kuin kotikylän nuoret miehetkin.

Semmosta hauskaa piti Laura parisen vuotta.

Mutta kosijoiden tulva alkoi vähetä ja vihdoin ei enään kukaan uskaltanut hänen puoleensa naimatarjouksella ilmoittautua. Se alkoi Lauraa harmittaa. Olihan hän vielä yhtä kaunis kuin ennenkin? Olihan laajalti tunnettuna, että hän vanhempainsa jälkeen saisi periä koko talon lyömättä, liikuttamatta!

Hän kyllääntyi nuorison rientoihinkin ja „aatteet“, joita hän kansanopistosta tultuaan oli aikonut toteuttaa, olivat jääneet pelkäksi aikomiseksi. Yhtä kaunis, yhtä iloinen ja elämänhaluinen hän vieläkin oli, mutta hän ei enään jaksanut nauttia siitä, josta muut nuoret. Ja sen vuoksi hänen käytökseensä ilmausi jotakin kankeaa ja kylmää, jota toiset arvelivat ylpeyden merkiksi ja loittoinivat yhä edemmäksi hänestä.

Ylpeyttä se oikeastaan olikin ja kateutta sekaisin. Sillä sitä mukaan kun hän vanheni, kasvoivat ja kauristuivat nuoremmat. Hän tunsu kateutta mielessään, kun jolloin kulloin sattui iltamiin ja näki jonkun nuoren tytön parissa kolmessa vuodessa kasvaneen soreaksi immeksi, josta nuoret miehet näyttivät paljon pitävän.

Ja silloin hän aina mielti ja ajatteli, että jo oli hänkin jo nuoruuden hulluimman ajan elänyt . . . jo

saisi nyt mennä naimisiin ja alkaa elää todellista elämää.

— — —

Mutta eräänä keväänä, juuri silloin kun valtaväylä loi jääpeitettään, tuli Torikkaan vanhin sisko vieraisille.

Lauran nähtyään sanoi hän:

Mikä sinut on laihduttanut . . . jopa sinä oletkin laihtunut . . . Ja eikö sinulle kukaan kelpaa, kun kuulut hyvälle miehille rukkasia jaelleen . . .

— Ole nyt! . . . Minä jäänkin vanhaksi piiaksi, — koetti Laura selittää.

Mutta sisar oli kylmä järki-ihminen, joka ei ottanut uskoakseen Lauran puheita.

— No mihin sinä nyt olet ehtinyt niillä „riennoilasi ja aatteillasi“? Sinunhan piti saada hirveän paljon aikaa, kun kansanopistosta palasit! —

Sisaren ääni oli kylmä ja katse jäinen.

— Niin . . . ei ole helppo sivistää nuorisoa, joka . . .

— Niin kuuluu. Hullummaksi on tämänkin kylän nuoriso vaan tullut sitten entisen . . . Nythän kuuluu nuori väki yökaudet mellastavan ja riihitanssia pitävän . . . ja onpa siitä jälkiä näkynytkin . . .

Ja sisaren terävä katse upposi Lauran silmään kuin hiottu veitsi.

— Minkäpä minä heille mahdan, — sanoi Laura, mutta käänsi pois katseensa.

— Aijoithan sivistää ympäristöäsi . . .

Ja sisar meni sen sanottuaan pois, jättäen Lauran yksinään.

Pelko ja tuska valtasi Lauran. Hän kävi kuin kuumeseen ja hän tunsu kauhean häpeän painavan hartioillaan. Oliko sisar huomannut?

Hänen katseensa oli ollut jäinen ja kylmä ja ylönskatseella oli hän puhunut nuorisosta ja nuorison riennoista!

Mutta Laura tiesi tilansa ja ymmärsi, että kohta oli koko maailma saava sen tietää! Ehkä olivatkin jo huhut liikkeellä . . .

Sisaren tulo tänne juuri nyt? Se oli jo sinne asti, toiseen pitäjääseen kuulunut . . .!

Laura silmäsi kuvastimeen ja pelästyi omaa kalpeuttaan . . .

— Häpeä! Häpeä! — sanoi hän kuin houriona.

. . . ja tulee tietoon kuka on isä . . . kulkeva tukkilainen . . .!

. . . Torikan Laura, joka aikoi muille opettaa sivistystä ja tietoja jaella . . .

Isän, äidin, koko suvun häpeä . . . Nyt vasta hänelle oikein selvisi tilansa ja hän tunsu tuskien vihlovan sydämässään kuin viikatteella . . .

Eläkö vielä ja kantaa häpeää ja pilkkaa koko elinaikansa . . .!

Ei ikinä!

Pois maailmasta, jossa ei enään mitään toivoja ole!

Hän sieppasi kuin mielipuoli huivin hartioilleen ja juoksi rantaan . . .

Mitä hän aikoikaan?

Hän tuijottaa virtavaan väylään, joka on noussut aivan törmän tasalle ja jossa suuret jäälautat vauhdilla kiiruhtavat myötävirrälle, iskien välisti törmän kamaraan syviä koloja ja keskenpäinä väylää ja niemien nokissa kiiveten toistensa olkapäille. Pyörteissä vesi virtaa monen sylen syvyydeltä. Venevalkamassa loiskii vesi törmän päälle, vahtona vieritellen.

Laura tuijottaa veteen, silmää kerran pihaan päin ja salamana kulkee hänen mielessään hänen häpeätaakansa . . . Hänestä tuntuu niinkuin koko kylän väki osoittelisi häntä sormellaan . . . hän on kuulevinaan ilkkumisia ja nauruja rannalta . . .

Hän heittää huivin hartioiltaan . . . sulkee molemmat silmänsä ja puristaa huulensa tiiviisti yhteen . . . ja potkasee pää edellä virtavimpaan paikkaan . . .

Talossa on sattunut olemaan kyläläisiä. Joku huomaa Lauran hyppäävän väylään . . . Kaikki rientävät rantaan . . .

Vene työnnetään vesille ja keksien ja sauvomien avulla on aikomus uskaltaa jäiden sekaan.

— Ei siinä kestä vene ja virta painaa selkään, — huutavat toiset.

Kolme nuorta miestä työntää veneen vesille ja hyppäävät siihen. Mutta heti kun se irtaantuu rannasta, rymistää jääteli sen kylkeen ja puristaa toista jääteliä vasten ruupuiksi kuin pärekorin. Miehet pääsevät hädin tuskin jäätelin päälle, johon rannalta heitetään vahva köysi. Mutta lujalla pitää ennenkun väkivoimalla saavat jääteliä sen verran rantaantumaan, että miehet pääsevät törmälle.

Silloin huutaa joku, että jo paljo alempana, keskiväylässä, näkyy kuin ihmisen käsi kahden jäätelin välissä . . .

— Se on auttamattomissa . . . Sitä ei ihmisvoimalla enään pelasteta, — sanoo sisar, joka on pysynyt levollisena ja kylmänä koko ajan.

Ja siinä seivovat tyhmistyneenä ja neuvottomina katsellen miten virta töitään tekee, miten jäälautat vauhdilla kulkevat . . . ja tuntevat, että he ovat voimattomia . . .

Eikä puhu kukaan mitään.

Silloin viimein, kun pihasta kuuluu äidin katkera valitus ja kun vanhan isän silmät käyvät kyyneliin, kohoaa kovan sisarenkin rinta ja hän virkkaa:

— Laura parka! —

Eikä saata sisar enään puhua vanhemmilleen siitä, että ne olivat ne Lauran „aatteet“, jotka hänelle semmoisen lopun tekivät. —

Raitikosken Antti

Ylimaan suurten järvien kirkkaat vedet kuljettaa Raitijoki ison väylän valtasuoneen. Järvestä järveen kulkee joki, kokoilee voimia vähän kustakin ja levenee ja syvenee joka järven läpi kuljettuaan. Erämaan synkkien korprien ja kivieliöiden läpi virrattuaan puskee se vesirikkaana, jyrkkänä ja mutkikkaana Raitikoskeen. Se on vaarallinen ja juonikas koski, jossa lauttojen lasku on

tähellistä ja hengenvaarallista ja jossa moni lautta on kiveen kolahtanut ja yksin puin hajonnut. Ei ole sille koskelle tottumattoman panemista eikä ole monta koko pitäjäässä, joka sen oikein osaisi laskea.

Mutta miesmuistiajan on koskenkorvassa jo asunut tottunut ja uskalijas laskumies Raitikosken Antti. Hänen mökkinsä on vähän loitompana toisista, jotka ovat yhdessä rivissä pitkin kosken rantaa. Mökin seinät ovat tuhkan harmajat ja savupiipun pää vinossa koskeen päin.

Siinä kuuluu Antti syntyneenkin ja nuorena jo isävainajansa kanssa oppineet taitavaksi ja rohkeaksi laskumieheksi. Nykyinen polvi ei enään muistanut Antin nuoruutta. Tuommoinen kirkassilmäinen, laiha ja kuivettunut äijä oli hän ollut jo kolmisenkymmentä vuotta. Aina yhtä sukkela ja rohkea, aina neuvokas silloin, kun koski tulvan vallassa valkoisena vaahtona myllersi ja nyrkkiä pui miehille, jotka lauttoinensa kosken-niskassa vuoroansa vartoivat. Korkeimman tulvan ollessa ja kesäkuivilla oli koski vaarallisin, mutta ei ollut sitä aikaa, ettei Antti uskaltanut perämelaan käydä.

Mutta oli jolloinkin sattunut, että Antti ei perämieheksi kyennytkään, kun jihti kolotti jalkoja ja käsiä. Silloin turvaantuivat lauttamiehet toisten mökkien miehiin. Joku heistäkin uskalsi lähteä silloin kun kosken voima oli vähimmillään ja laskureikä sopivassa vedessä. Mutta melkein joka kerta sattui joku pienempi tai suurempi vaurio. Milloin katkoi vitsoja, milloin hajotti koski pari pohjaa yksin puin ja milloin repi koko telin hajalleen.

Ei Antille milloinkaan vahinkoa sattunut, ei silloinkaan, kun koski oli pahalla vedellä. Häneen olikin

opittu luottamaan niin ettei arimmillakaan pelko mieleen tullut kun Antti perämiehenä seiso.

— Vaan siinä se on minunkin hautani sentään, — kuultiin Antin sanovan.

*

Kuluneena keväänä oli tulva korkea ja Raitikoski oli vimmattuna. Ylämaan järvien jäät olivat lähteneet ja jäiden perässä tulivat tukit.

Jäänlähdön aikana ja tulvan nostessa teki Antti joka päivä havaintojaan koskessa. Välisti unehtui siihen kosken rannalle vanhalle tutulle kivelleen istumaan tuntikausiksi. Mitä siinä lie miettinyt vanha koskenlaskija?

Miettikö sitä että jo rupesi vanhuus hänessä tuntumaan, jo oli jäntevän käsivarren voima heikonnut ja joustava varsi kangistunut. Vai sitäkö, että koski oli vielä nuori ja voimakas, sen kivet salaisia ja vaanivia ja veden voima uupumaton . . .

Mutta vielä oli mieli rohkea ja vielä oli selvillä kosken kivet ja juonteen perät, vielä muisti joka äkkimutkan ja kiivaan käänteeseen . . .

Mitä miettineekään vanha Antti, kun siinä kivelään istuu. Samalla kivellä, jossa aina joka kevät virran juoksua tarkasteli ja joka kuivan aikana oli kuivalla maalla, mutta jonka kuvetta pitkin tulvavesi vihasta vauhtia kiiti sivu . . .

Ei kuule Antti tyttärensä huutoa, joka pihalta kuuluu . . .

Ensimmäiset lauttat ovat jo järveltä saapuneet ja koskenniskaan kiinni otetut. Lauttamiehet ovat tulleet Antin puheille.

Jo viimein äkkää Anttikin lauttamiehet ja jo viimein kuulee huudot. Vedessä kaahlaen hän tulee kieltään miesten luo.

— Milläs mielellä nyt Raitikoski on? tiedustelevat miehet.

— Äkeänä on ja tulva nousee . . . on noussut kolme tuumaa taas parissa tunnissa . . . pahimmillaan on . . .

Niin on Antin aina ollut tapana sanoa. Siihen on totuttu eikä se sentään merkitse sitä, ettei koskea voi laskea.

— Vaan reikään taidetaan yrittää, — arvelevat lauttamiehet.

Mutta miettiväisempi on nyt Antti kuin koskaan ennen. Ei lupaa lähteä, mutta ei jyrkkään kielläkään.

— Tavaton tulva nyt onkin, — selittää hän miehille, kun ovat pirttiin kaikin tulleet ja kahvin keittoon alettu. — En minä muista tämmöistä tulvaa pitkään aikaan . . . Jos kolmekin tuumaa olisi matalampi niin . . .

— Onko koskaan tullut lasketuksi tällä vedellä? kysyy muudan Antilta.

— Eipä tähän aikaan. Vaan muistan minä yhden keväimen . . . kyllä siitä nyt on viidettäkymmentä vuotta aikaa . . . Isä vainajakin silloin vielä oli elossa . . . Silloin oli vielä vähän korkeampi tulva kuin nyt . . . Mutta isä vainaja huusi minulle, kun korvasta löysättiin, että katso silmillä eläkä reijillä ja niin me hurahutimme alle, vaikka rannalla seisijat sanoivat, että jo oli siinä viimeinen matka . . . Mutta minäkin olin silloin nuori . . .

Ja kuta enemmän Antti puhuu niin sitä enemmän tuntuu niinkuin hän ei oikein luottaisi enään itseensä. Mutta kun on kahvit juotu sanoo hän miehille:

— Jos huomenna koettaisimme . . . taikka puolen yön aikana, jolloin kosken voimat ovat vähimmillään ja virta nukuksissa . . .

Ja Antti lähtee taas kivelleen katsomaan.

Miehet jäävät siihen hetkeksi juttelemaan.

— Kukahan tästä sitten alle pääsee, kun tuo Antti kuolee, — arvelee muudan.

— Ei sen enään tarvitsisi lähteä, — selittää tytär.
— Vanhuus sitä jo vaivaa ja välisti jo höpisee itseksseen . . .

— Vaan kun eivät muut uskalla eivätkä osaa . . .

— Sepä se on . . .

— Siinä voipi sentään tuossa Raitikoskessa Antin hauta olla, — arvelee miehistä taas muudan vanha mies. —

— Kukapa sen tiennee. —

Ja miehet väsyneinä kallistuvat mikä penkille, mikä lattialle ja vaipuvat unen helmaan . . .

Silloin kuuluu naapurimökeistä kova huuto ja hälinä . . .

Antti putosi koskeen . . . kivelteään putosi pää edellä . . . huutavat vaimot ja miehiä rientää rantaan, avopäin ja neuvottomina . . .

Ei näy jälkeäkään Antista.

— Tuossa seisoi kivellä . . . minä tässä kujalla katselin . . . niin oli kuin olisi joku takaapäin tyrkännyt, että kupsahti silmälleen, — selittää naapurimökin vaimo.

Keksit ja köydet olalla rientävät miehet kosken alle, mutta ei nouse Antti aalloista, ei luun surmaa näy.

— Eikö ääntäkään päästänyt?

— Mikäpä kuulee, kun koski pauhaa ja ulvoo . . .

— Omansa on Raitikoski ottanut eikä takaisin anna, — sanoo vanha vaimo, joka on yks'ikäinen Antin kanssa.

Ja kun on hetken itkenyt niin selittää miehille.

— Usein minulle sanoi, että siinä on hänen hautansa . . . että haltijat ovat häntä suojelleet ja aina lauttan päällä olleet, ettei kiviin koskaan ole kolahtanut . . . Mutta palkinnokseen ovat hänet itsensä tahtoneet . . . haudan aikoja valmistaneet . . . ja nyt ottivat . . . nyt veivät omansa . . .

Siinä seisovat voimattomina kaikin, vakava ilme miesten silmissä ja vaimot itkeä vikuttaen . . .

Ja Raitikoskessa hyppelivät hyrskyt kuin iloissaan, vahto nauraen puorsuaa ja kiehuu ja pauhu ulvoo . . . kuin odottaisi vielä jonkun omakseen.

Uusi oikeus

Vanha herrastuomari ei ollut kahteen vuoteen käynyt käräjäpaikalla. Kun vanha tuomari kuoli, jäi hänkin pois . . .

Mutta häneen oli, häneenkin, samoin kuin muihin vanhoihin lautamiehiin, mennyt käräjähenki. Kaksi vuotta oli hän taistellut haluaan vastaan, mutta sitten ei enään jaksanut. Täytyi lähteä sinne emäkirkolle,

käräjäpaikalle. Ja vaikka hänellä ei ollut mitään asiallista asiaa, selitteli hän puolustukseksen, että hän tahoi puhutella lääkäriä, jonka oli kerrottu käräjäaikana kirkolle tulevan.

— Taitaa vielä käräjähengi vaikuttaa, — sanottiin hänelle.

Eikä hänen käynyt kieltäminen, että eikö se häneen ollut vaikutustaan tekemättä, kun kuuli käräjistä puhuttavan. Nuoremmat lautamiehet juoksivat hänen luonaan neuvoja kysymässä monenlaisissa lakiasioissa.

Silloin hän aina tuli lakituulelle ja selitti laajalti lain henkeä, unhottaen, että hän ei enään ollut haastemies.

Mutta kun sitten nuoremmilta lautamiehiltä kuuli miten nykyään oikeutta istuttiin, hämmästyivät hän suuresti. Ja silloin hän ei enään voinut haluansa hallita, vaan varustautui matkaan yksin matkoin toisten käräjämiesten kanssa.

*

Käräjiä istuttiin vielä samassa paikassa, jossa ennenkin, mutta entiseen verraten olivat ne näinä vuosina olleet peräti lyhyet. Kun ne ennaikaan kestivät neljä jopa viisikin viikkoa, ehdittiin ne nyt suorittaa viikossa. Ja se oli juuri se, joka vanhaa herrastuomaria, Mooses Kivirovaa kummastutti.

— Ei siellä taida enään olla entisiä meininkejä ollenkaan kun vanha tuomari ja vanha vallesmanni ovat kuolleet, — arveli hän jo matkalla.

Mutta kun hän asiainjakopäivänä ajoi käräjätalon piinaan, riemastui mieli niinkuin ennenkin. Tuttuja miehiä pyörähteli siinä pihalla, sikaarit hampaissa roi-

huten niinkuin ennenkin. Hevosia oli piha täynnä ja pitäjäläisten puolelta kuului puhelua ja naurua.

Vanhat tuttavat tulivat kättelemään, iskipä jokunen silmääkin, että olisi sitä vähä täällä povitaskussa . . .

Ja päästyään sisälle ja saatuaan sikarin palamaan, antautuu hän puheisiin.

— Onko sitä herrastuomarilla täällä omaa asiaa, vai onko todistajaksi haastettu? — kysyvät.

Ei ollut omaa asiaa eikä ollut kukaan haastanut todistajaksikaan, vaikka hän sitä sydämessään oli toivonut.

— On niitä tietenkin asioita, — hän kuitenkin vastasi.

Siinä oli vanha lautamies toinenkin Kalliomäen Juhani, joka tuli kättelemään ja hyvillään näytti olevan vanhan herrastuomarin kohdattuaan.

Ja sillävälin kun Juhani kävi tekemässä tilaa kahvipöydän luona ja kahvia tilaamassa, ehti Mooses siinä silmiä ympärilleen . . . Tuttuja naamojakin siellä näkyi vilahtelevan joukossa, mutta eivät tuttavat Mooseksen mielestä kohdelleet häntä riittävällä arvonannolla eivätkä kylläksi nöyrällä kunnioituksella. Se teki kipeää hänen sydämelleen ja ylpeä mieli pahastui . . .

Siinä kulki porstuan ja juttukamarin väliä nuoria herroja, kovat, korkeat kaulukset kaulan ympärillä kuin kiviaita kasvatti puun suojana . . .

— Ketä ne nuo ovat?

— Siinä oli uusi vallesmanni ja nuo toiset olivat varatuomareita . . . asianajoa varten tänne tulleet . . . siihen Kiuvas- Kauha juttuun . . . mutta ottavat ne ajaakseen kenen juttuja tahansa . . . äsken siitä kävivät ilmoittamassa . . .

— Vai niin, — arveli Mooses ja kummastellen katseli noita hoikkasia herroja, joiden kaula oli niin kovin puristuksissa.

Jo tuli Kalliomäen Juhani ja vaati Moosesta kahville.

Ja kun Mooses oli penkkiin päässyt ja Juhani istui hänen vieressään, sanoi hän:

— Eivät saaneet varatuomarit vanhan herrassöötingin aikana käydä asioita punomassa . . . eri oli silloin komento ja hoito . . .

— Eri oli — vakuutti Juhanikin.

— Minkälainen on tuomari?

— Ei ole tämäkään kuin varatuomari, sijaisena vaan minä lienee määrättyä . . . Pojan huiskale näkyy olevan . . .

— Onpa teillä sitten oikeus! . . . Entäpä lautamiehet?

— Nuoria ne ovat nekin . . . ja lakia tuntemattomia, ei ole kelpomiehen näköistä yhtään . . .

— Hm. Hm.

Ja kun olivat kahvin juoneet ja siihen oli kokoon-tunut heidän, kahden vanhan miehen ympärille kansaa kaikkennäköistä, puheli Mooses:

— Kyllä se oli vanhan tuomarin aikana tämä käräjäaika hauskaa aikaa lautamiehillekin . . . Onko tämä tuomari muuten mitään näin käräjain alkaessa . . .

— No ei suuta ole avannut yhdeltäkään lautamieheltä . . .

-- Minä arvaan. Mutta vanhan tuomarin aikana oli toista . . . Näin käräjain alkaessa kun lautamiehet olivat käsketyt oikeuteen ja ensimmäinen tehtävä oli toimitettu, niin kaikki jäivät paikalleen ja kahvivehkeet

tuotiin pöydälle . . . Siinä oli vallesmannit, rättärit joukossa. Ja vanhimmille lautamiehille ja minulle tietenkin sanoi herrassöötinki:

— Tuossa on rommipullo näitä ikämiehiä varten . . . pankaapa siitä kahvin sekaan . . .

— Niin oli, — vakuutti Kalliomäen Juhani.

Ja Mooses jatkoi muistojaan:

— Eikä se silloin ollut tällöinen tulinen hätä asiain käsittelyssä niinkuin kuuluu nyt olevan . . . Jutut saatiin melkein aina käsitellyksi puolille päivin ja sitten jälkepuolen päivän „kalaseerattiin“ . . . Väliin oli tuomarin tykönä herrainkalaasit, väliin muualla . . . Vanhimmat lautamiehistä ja rättäri saivat usein olla joukossa ja suu märkänä ja pää täynnä erottiin . . .

— Niin oli, — vakuutti taas Kalliomäen Juhani.

— Ja vallesmannissa olivat herrain kalaasit usein ja lautamiehille päivälliset . . .

— Vallesmanni, joka oli semmoinen hyvä ruokalistinen mies, — sanoi Juhani väliin.

— Ja käräjään loputtua taas samat juhlat . . .

— Niin oli . . .

Mutta silloin juuri remahtaa pirtin ovi seposen selälleen ja lautamiehet rynnistävät kahvipöydän luo . . .

— Tehkää sijaa lautamiehille, — huutaa kahvin kauppias.

Muut siirtyvät, mutta eivät liiku paikaltaan Mooses eikä Juhani. Istua könöttävät vaan ja Mooses tarkastelee lautamiehiä.

Kyllä ovat viheliäisen näköisiä miehiä lautamiehiksi! Ei partaa yhdelläkään, ei uusia kangasvaatteita eikä tervanuskeita pieksuja niinkuin ennen! Ei yhdel-

läkään komeaa punasta puseroa, jonka kaikki lautamiehet ennen käräjän ajaksi hankkivat! Hoikkasia patinijalkasia pojan luiskaleita! Ei näyttänyt yhdelläkään olevan uusia pieksuja ja kenessäkään sitä ryhtiä, josta lautamiehet ennen tunnettiin . . .

Ei ollut tästä oikeudesta!

— Mikä se tämä toinen vanha mies on? kysyi muuan lautamiehistä.

Semmonen kysymys, varsinkin kun se tehtiin välinpitämättömällä äänellä, loukkasi syvästi Moosesta.

Pitäisipä hänet tuntea, hänet, joka neljäkymmentä vuotta oli lautamiehen penkissä istunut! Mistä oli tuo lautamiehen reuhake, joka ei häntä tuntenut!

— Pitäisipä minut tuntea, — arveli vihdoin Mooses kun eivät muutkaan vastanneet.

— En minä vaan tuonnäköistä ukkoa muista, — virkkoi vaan se reuhakkeen näköinen lautamies ja haukkasi nisua sen mitä suu aukeni eikä näyttänyt hänen kunnioituksensa sen enempiä Moosesta kohtaan nousevan.

Sitä piti jo Kalliomäen Juhanikin suoranaishana kunnianloukkauksena Moosesta kohtaan.

Hän sanoi:

— Ei sitä sillä lailla vanhaa herrastuomaria kohdella . . .

— Vai herrastuomari, — puhui suu täynnä se reuhake lautamies. — En minä semmoisista tuomareista ole kuullut puhuttavan.

Ja nauraa hohotti siihen, katsellen Moosesta niin kuin tämä olisi hänen vertaisensa.

— Oletpa liian aikuseen päässyt kehdestasi, — sanoi Mooses loukkaantuneena ja nousi lähteäkseen.

Muudan lautamiehistä huusi:

— Mikä se tuo vanha harmi on, joka on niin olevinaan tässä?

Mutta Mooses ja Juhani pyrkivät väkijoukon läpi porstuaan, Mooses syvästi loukkaantuneena.

— Ei ole tästä uudesta oikeudesta, sanoi hän ja hänen ilonsa oli kadonnut.

Oli aikonut käydä tuomarinkin puheilla, mutta kun kuuli, ettei ollut entisen vanhan tuomarin veronen, päätti ettei käykään.

— Ja mitenkä siellä asiatkin tutkittanee, kun tuomokset ovat lautamiehet ja tuomarina nuori viisikko . . .

— Eivät kuulukaan kukaan tyytyvän päätökseen. Valittaa aikovat.

Ja Mooses ja Juhani kävelevät Kalliomäelle päin, johon Juhani on Mooseksen kutsunut vieraisille, kävelevät vierekkäin hidasta vanhanmiehen käyntiä ja keskustellen siitä, ettei ollut tästä uudesta oikeudesta siihen vanhaan verraten . . .

Kun Savinaista vangittiin

Suuret rosvot ja ryövärit herättävät aina „ansaittua huomiota“; on ihmisiä jotka suorastaan asettuvat roistoja puolustamaan. Kuta suurempi rikos, sitä suurempi sankari.

Savinaisen juttua oli seurattu jännityksellä ja varsinkin herätti hänen kiinniottohommansa suurta nautintoa. Muut asiat saivat jäädä, politiikastakaan ei välitetty niillä viikoilla mitään.

Poromiehet, jotka kaiken talvea paimentelivat karjojaan metsien kivieliöissä, ovat innokkaita sanomalehtien lukijoita, vaikka se tuntuu kummalta. Kun sattuvat yksinäisten metsätalojen läheisyyteen, niin pyrkivät taloon yöksi kuulemaan olisiko joku kulkija sattunut kirkolta päin tulemaan ja tuomaan sanomalehtiä.

Pitkiä penikulmia laaja oli sekin laidun, jossa Simo Suikilla olivat poronsa, sekä omat, että pitäjäläisten. Monen miehen ja kymmenien koirien täytyi olla niitä vartioimassa, etteivät päässeet hajaantumaan ympäri metsiä, eivätkä karkaamaan paliskunnan rajojen ulkopuolelle. Usein täytyi yötyä talven yöksi nuotiolle, vaikka päivä oli kovassa hiihdossa oltu. Eivätkä saaneet kaikki nukkuakaan, sillä yhden piti aina olla vartioimassa „poro-takkaa“, joka oli saatu asettumaan jäkäläiselle männikkösaajolle suon laitaan. Saattoi tapahtua, että ulvahti susi etempänä ja silloin nopsajalkaiset ja tarkkakuulokset porot karkasivat pystyyn ja alkoivat vilistää metsiin, taikka lähestyi porotakkaa vaaniva, viekas ja verenhimoinen ahma, lähestyi vaanien ja hiipien iskeäkseen julmat torahampaansa nukkuvan poron niskasuoniin.

Minulle olivat sekä Simo Suikki, että hänen miehensä vanhoja tuttavita. Kun olin kuullut, että Suikki poroineen nyt oleskeli Moinavaaran tienoilla ja kun minun oli sen kautta mentävä yksinäiseen taloon toisen pitäjän rajalle, päätin mennä Moinavaaran kautta ja viedä poromiehillekin lukemista.

Puolillaan olikin laukkuni sanomalehtiä, kun läksin hiihtämään. Oli jäädekeli ja suksi luisti kuin rasvassa. Iltapuoleen nousi kuu ja minun oli helppo noudattaa poromiesten auki olevaa latua.

— — —

Nuotion ympärillä oli luettu Savinaisen juttua Helsingin Sanomista, jotka Pitkä Valleri oli tilannut. Muissa lehdissä ei ollut niin täydellistä kertomusta Savinaisen kiinniotosta.

Valleri, jonka elämä oli ollut hyvin kirjavaa, oli kaiken aikaa ollut Savinaisen puolella. Siitä oli ollut hyvin usein tinkaa ja toraakin, kun lehtiä luettiin.

— Saivatpahan vihdoin sen roiston kiinni, — sanottiin Vallerille.

Vallerista oli kertomus olemassa, että hänet oli keran tappelusta ja pahasta elämästä pantu kiinni ja lähdetty viemään linnaan. Mutta kun tulivat linnan portille, teki Valleri tenän, ryöstäysi irti poliisien käsistä, läksi juosta livistämään ja sillä tiellä on. Toista poliisia oli iskenyt nyrkillä naamaan ja toista potkassut sydämen alle. Oli Vallerista muitakin juttuja liikkeellä ja sen vuoksi oli hän poromieheksi ruvennutkin, jotta saattoi rantamaita vältellä. Ja sen tiesivät kaikki, että Valleri oli julman vankka ja sydämetön mies, joka ei paljoa toista säästänyt . . .

Tuossa hän nyt istui mietteissään, kun kuuli kuinka Savinaiselle oli käynyt. Toiset miehet halusivat häreillä häntä ja mikä arveli tuota mikä tätä.

Jo muuttui Vallerin muoto. Mustat silmät säkenöivät, leveä rinta kohoili kiivaammasti ja sieraimet tutisivat.

— Eivät olisi saaneet kiinni jos hereillään oli, mutta heppohan siihen oli rynnistää, kun toinen väsyksissään nukkui, — sanoi hän vihdoin ja lisäsi sitten:

— Olisin minä Savinaisena jonkun miehen nitistänyt!

Sen johdosta syntyi kiivas väittely, kun toiset oli-

vat kiinniottajien puolella ja Valleri yksin puhui ja tinkasi Savinaisen puolesta.

— Lyödään veikkaa — esitteli Valleri lopuksi. Minä alan Savinaiseksi ja jos saatte kiinni ennen kuin viikon päästä, niin minä olen tapannut.

Asiasta alettiin tuumailla; olisihan siinä vähän vaihtelevaisuutta näin jouten ollessa. Tehtiin semmoinen määrä, ettei saanut Valleri mennä muihin pitäjiin eikä omaankaan pitäjään muualle kuin takalistoille, ei ranta- mailla saisi käydäkään. Molemmiin puolin suostuttiin ehtoihin ja veikaksi pantiin kymmenen litraa viinaa, jonka piti tapolle joutuneen heti kaupungista toimittaa.

Niin sovittiin. Ja oli määrä sellainen, että vasta seuraavana aamuna saadaan lähteä Vallerin jälkiä hihittämään, Valleri lähtisi nyt heti.

Sopihan se.

Valmis oli Valleri lähtemään, otti laukkunsa selkäänsä, suksensa suki jalkoihinsa.

— Isompi mies sinä olet kuin se Savinainen ja paljon vankempi, sanoivat toiset.

— Olinpa mikä olin, vaan muistakaakin, ettette lähde ennenkun aamun valjetessa liikkeelle, — varoiteli vielä Valleri ja potkasi myötälettä alle, metsään kadoten.

— — —

Siinä alkoivat miehet keskenänsä tuumailla ja neuvoa pitää, että miten Vallerin kiinniottohommassa olisi paras menetellä, sillä sen tiesivät kaikki, että helppoa se ei ollut penikulmia laajassa kivieliössä, jossa oli olemassa jos jonkinlaisia piilopaikkoja, louhikkovaaroilla

ja lyömättömissä, pimeissä korvissa. Ja se oli selvää ja kaikille tiedossa, että kun Valleri vaan hereillään ja selvillään oli, ei häntä tässä tapauksessa ollut lähestyminen. Vaikka läpi hän toisen miehen ampuisi tai suopunkiin heittäisi ja hirttäisi. Oli siitä Vallerista selaista ennenkin kuulunut.

Ja tässä oli tosi kysymyksessä ja kymmenen litraa viinaa.

Mutta oli poromiesten joukossa pienonen mustaverinen ja kulmikasposkinen lappalainen, Olliksi sanottu, joka esitteli, että ei ollut toivoakaan saada Valleria käsiinsä ellei keksittäisi jotakin viekasta keinoa . . .

— Vaan mikä koukku keksittäisiin? tiedustelivat muut Ollilta.

— Hevosen raadolle karhu tulee, arveli Olli. Jos saisimme hankituksi litran viinaa, niin pian olisi Valleri köysissä.

Ja Ollin arvelu oli, ettei Valleri kauvaakaan metsiä hiihtelisi, ennenkun johonkin asuntoon poikkeaisi. Ja kun hän oli tavallista tuttavampi Kero-Erkin kanssa, jonka mökki oli suuren Kerovaaran takana, oli hyvin uskottavaa, että Valleri lopulta koituisi Erkin mökille. Mutta koska oli tiettyä että sekä Erkki että Valleri olivat persoja viinalle, niin nyt olisi toimitettava viinaa Erkin mökille. Vaan se pitäisi käydä niin, etteivät saisi vihiä kuka viinan on toimittanut, muutoin saattaisi Valleri ruveta epäilemään eikä ryyppäisikään.

— No se nyt kyllä joltakin tuntuu. Vaan mikä sen tietää poikkeako Valleri juuri Kero-Erkin mökille?

— Helppo se on tietää, on se siksi toljake mieheksi, Valleri, — uskoi Olli.

Niin arveltiin. Seikasta toiseen siirryttiin ja joka miestä huvitti tämä Savinaisen kiinniottaminen. Oli siinä vaihtelevaisuutta ja mukavaa mielenjännitystäkin, sillä siksi paljon oli Savinaisen asiasta juteltu.

Päätettiin, että annetaan Ollin huoleksi viinan hankkiminen Kero-Erkin mökille. Toisten oli vaan hiihdettävä ympäristön kivelioita eikä ensinkään lähenneltävä Kerovaaraa, jossa Erkin mökki oli. Mutta yhden miehistä oli aina oltava lähempänä Kerovaaraa, aukealla jänkällä, että kuulisi kun Olli vaaran laelta huutaa että: „Onko huomenna pakkanen?“

Sen huudon kuultuaan, oli aukealla jänkällä seisovan miehen pian vuorostaan huudettava kaikille ilman suunnille: „Onko huomenna pakkanen?“

Se olisi sovittu merkki, että „Savinainen“ oli Kero-Erkin mökillä ja että kaikkien tuli lähestyä ja piirittää pirtti ja rynnistää miehissä sisälle ja vangita „Savinainen“.

Niin sovittiin.

Olli läksi heti viinan hakuun, mihin lie hiihdellyt rantamaille. Toiset jäivät vielä nuotiolle aamun vinkkaa vartomaan.

— — —

Kahtena seuraavana päivänä hiihdettiin ympäristöllä ja koetettiin suksien ladusta saada isketyksi mihinpäin Valleri oli hiihtänyt. Mutta kun metsät olivat täynnä suksen latuja ja Valleri luultavasti oli vanhoja latuja hiihdellyt, ei saatu mitään selvää.

Kolmantena yönä tuli kova lumimyrsky, jolloin porotkin siirtyivät lähemmäksi Kerovaaraa. Kaikki entiset jäljet peitti lumi, niin että nyt oli helppo tuntea

verekset jäljet. Laajoja kierroksia tehtiin ja käytiin uudistaloissa tiedoilla oliko Olliakaan näkynyt. Ei ollut näkynyt Olliakaan ja Savinainen oli kuin kuuhun nousut. Ei jälkeäkään näkynyt. Yhä laajemmalla hiihdeltiin, käytiin toisen pitäjän rajalla, mutta Savinaista ei ollut kukaan nähnyt.

Hietaniemen uudistalossa arveli isäntä, kun kuuli mitkä hommat poromiehillä ovat:

— Kyllä meni Savinainen ja jos kohtaattekin Vallerin, niin ette te saa häntä köysiin . . . Ampuu teidät vielä . . . ymmärtääkö se leikkiä semmonen hurja . . .

— — —

Mutta jo viidennen päivän iltana kuului Kerovaaralta huuto, huuto kimakka ja vihlova, joka Ollin huudoksi tunnettiin, kuului että korvat kaikuivat:

— Onko huomenna pakkanen?

Ja Simo Suikki, joka silloin oli Kerovaaran alla vahtimiehenä, huusi vuorostaan kaikille ilmoille:

— Onko huomenna pakkanen?

Silloin alkoivat miehet hiihtää Kero-Erkin mökkiä kohden.

— — —

Melkein yksin aikoihin saavuttiin Kero-Erkin mökin ympärille ja kuultiin Ollilta, että Valleri ja Erkki olivat kaiken päivää ryypiskelleet. Olli oli pannut Pihka-Evan viemään viinan Erkille ja käsenyt sanoa että Niemeläinen, jonka poroja Erkki hoiti, oli viinan lähettänyt. Oli Ollin onnistunut nähdä kun Vallerikin saapui Erkin mökille, nälissään ja väsyksissään.

— Kun se syömättömään ruumiiseen nyt on väkevää viinaa maistellut, niin kyllä pian nukkuu . . . ja silloin se on Savinainen putkassa, — arveli Olli ja nauraa virnisteli keksinnölleen.

Oli pilkkosen pimeä, sillä oli kuun pohja.

Olli kävi kuuloilla, hiihteli mökin ympärillä ja kun palasi niin tiesi kertoa, ettei pirtistä kuulunut minkäänlaista ääntä, mutta portaan ovi oli teljetty sisältäpäin. Aivan varmaa oli, että molemmat olivat nukkuneet.

Silloin tehtiin miehissä rohkea päätös. Päätettiin rynnistää ovea vasten ja särkeä se, ja tulen nopeudella rientää pirttiin ja vangita Savinainen ennenkun ehtii unen pöpperöstään selkiämään.

Niin tehtiin.

Kymmenen miestä ryntää ovea vasten, joka halkeaa keskeltä ja paukahtaa seljälleen porstuan laattialle. Miehet pusaltavat sisälle oven täydeltä . . . joku liikahattaa ja kiroaa . . . ja yht'äkkiä on pimeä pirtti yhtenä mylläkkänä, sillä Savinainen tekee vastarintaa . . .

— — —

Mutta niin vihaksi, ja kai kunniallekin, kävi Valterille Savinaisen osan näyttäminen, ettei enään lähtenytäkään poromiesten matkaan, vaan pikasi menemään suksillaan toisesta kujasta, kun poromiehet yhdessä läksivät toisesta.

— Taittiin päästä siitä Savinaisesta enemmäksi aikaa, — naureskeli Olli.

— Ei haittaa jos menikin, — ei hänestä juuri ole poromieheksikään, — sanoi Simo Suikki.

— Mutta kukas viinat nyt toimittaa?

— Kyllä minä laitan, sillä olen hyvilläni, että pääsin erilleni koko Vallerista, — lupaili Simo Suikki.

Ja hän pitikin sanansa.

Mutta Valleria ei ole sittemmin kuulunut Simo Suikin poromiesten joukossa eikä kuulu kukaan tietävän mihin on joutunut.

Kihloissa

Viho viimein oli hänkin, Juho Koivisto, mennyt kihloihin.

Vuosikausia sitä jo olikin odotettu. Hänen ystäväpiirinsä nimittäin oli odottanut.

Sillä Juho Koivisto ei ollut mikään tavallinen nuorimies. Lukuunottamatta sitä että hänellä oli hyväpalkkainen opettajatoimi kirkonkylän kansakoulussa, tiedet-

tiin että hän muutenkin oli varakas. Ison talon perijä kuului olleen etelämpää lääniä. Kun hän lisäksi vielä oli komea ja hyvántapainen mies, olisi hänellä ollut morsiamia tarjolla useampiakin.

Mutta eipä näyttänyt Juho Koivisto keheenkään naituttavaansa rakastuvan, vaikka kylällä puhuttiin väliin yhtä, väliin toista hänelle.

Arolan Jenniä kuitenkin kaikista enimmäen. Oli tultu huomaamaan, että Juho, kun yhteen seuraan satuttiin, tarkasteli Jenniä enemmän kuin muita. Ja kun heidät nähtiin jokunen kerta yhdessä kylällä kävelemässä, puhuttiin heidän kihlauksestaan jo varmana asiana.

Mutta valmista siitä vaan ei näyttänyt sittenkään tulevan.

— No joko saapi onnitella? kysyttiin.

— Ei vielä, ei vielä! —

Ja Juho naureskeli sitä sanoessaan omituisesti.

Yksin jäätyään kammariinsa Juho usein mietiskeli sitä minkävuoksi kaikilla tuttavilla oli semmonen homma hänen naimisestaan. Siksi kai, ettei kukaan tiennyt hänen sydämensä asioita. Ei ollut hän vielä tavannut yhtään ainoaa tyttöä, jolle hän olisi voinut antaa sydämensä ja rakkautensa. Mikä oli Arolan Jennikin? Tyhjä sielu komeassa kuoressa . . .

Ei. Hänen valittunsa tuli olla sielukas ja lämmin, sydämellinen, hienotunteinen ja soma . . .

Kerran hän oli sellaisen tytön nähnyt . . .

Hän muisti usein sitä kuvaa ja usein siitä uneksi. Ja kun hänen yksinäinen opettajaelämänsä alkoi tuntua

kovin kuivalta, päätti hän että hän hakee semmoisen, josta hän on uneksunut.

Mutta vuosi kului eikä hän vieläkään ollut löytänyt valittuansa.

— Sinähän vanhenet jos et nyt rupea toden teolla naimahommiin, — sanoi hänelle hänen toverinsa Kurikka, naapuri kylän opettaja.

— En minä toisten lopuista huoli, — vastasi Juho siihen.

Toveri Kurikka hämmästyi. Semmoista vastausta ei Juho koskaan ennen ollut antanut, kun hänen naimisestaan tuli puhe.

— Mitä sillä tarkoitat? sai hän kuitenkin Juholta kysytyksi.

— Tietysti tarkoitan sitä, jota sanoin, — vastasi Juho.

— Tarkoitatko että Jennikin olisi ennen ollut kihloissa . . . ? uteli toinen.

— Kyllä sen sinä tiedät yhtä hyvin kuin minäkin, — sanoi Juho siihen ja äänessä tuntui vähä kiukkua, helinää semmoista, jota ei ennen oltu hänen äänessään kuultu.

— Mistä minä tietäisin . . . ?

— Etkö liene sinäkin samoin kuin moni muukin, hänen huuliaan suudellut . . .

Toinen jäi sanomattomaksi ja katseli hölmistyneenä Juhoa.

— Oletpa sinä omituinen mies . . . olet todellakin, — arveli hän sitten Juholle.

— Kuinka niin?

— Senvuoksi että jos aijot semmoista morsianta hakea joka ei . . . jota ei . . . taikka joka on . . .

— Sano pois vaan . . .! kehoitti Juho ja hänen kasvonsa olivat käyneet hirveän totisiksi.

— Sinä vaadit liian paljon naiselta . . . Oletko sinä itse sitten niin viaton, ett'et koskaan naisen huulia ole suudellut . . . sanopa se . . .

— Se ei kuulu tähän . . .

— Sinähän olet kuin suutuksissa . . . Ja mitä Jenniin tulee, niin tuskin parempaa elämän kumppania voi toivoakaan . . .

— Mistä sinä sen tiedät?

— Suutuksissasi sinä näyt olevan! Emme puhu enään koko asiasta . . .

— Se on minunkin mielestäni parasta . . .

Ja ystävykset erosivat: Kurikka siinä uskossa, että Juho Koivisto oli hyvin omituinen mies, melkein leuhka. Juho taas puolestaan uskoi olevansa oikeassa.

Mutta kun Juho syksyllä palasi kotipuolestaan kesälomalta, kimalteli hänen sormessaan paksu kihlasormus. Hän oli löytänyt tyttönsä, mutta kukaan ei tiennyt mistä ja kuka hän oli.

Opettaja Kurikka läksi varta vasten Juhoa onnittelemaan.

— Kuuluu kovasti koskeneen Arolan Jenniin se sinun kihlaantumisesi, — sanoi hän ensiksi Juholle.

Juho näytti olevan herttaisen hyvällä ja iloisella tuulella. Paksut rypytkin silmäin välissä nenävarren ylipäässä, olivat tasaantuneet ja käyneet vähemmän jyrkiksi. Ennen raskas ja vaaniva katse oli käynyt kirk-

kaammaksi ja avommaksi ja muutenkin oli miehessä muutos tapahtunut.

— Ole joutavoimatta, — vastasi hän vaan iloisesti toverilleen ja käski istumaan.

— Sinä olet todella nyt niinkuin sulhasmies ainakin . . . sinä omituinen vanhapoika . . . En minä enään uskonut sinun löytävän sellaista . . . Jokos nyt tapasit omasi?

— Jo viho viimein . . .

— Miksi sitten pidät hänen nimeään salassa?

— Joudattepa vielä vartomaan . . .

Ja Juho nauroi leikkisänä.

— Se on taas sinun omia päähän pistojasi . . . Sano nyt edes vähäkään! Onko hän sieltä sinun kotipitäjästä?

— Enpä sano . . . Varro jouluun, niin saat kuulla ja nähdä . . .

— Näytä edes sitä sormusta!

— En näytä sitäkään . . .

— Härkäpäinen olet . . . Kun et sinä kuitenkin . . . jos sinä olisit osannut aavistaakaan kuinka äärettömästi Jenni sinua rakastaa . . . Minä vaan pahoin pelkään, että hänet huono perii . . .

Juho oli hetken ääneti, virkkoi sitten:

— Voit olla oikeassa, mutta minä en voi asiaa auttaa!

Juho Koivistossa oli todella suuri näennäinenkin muutos tapahtunut. Hän pukeusi nyt huolellisemmin, ajoi partaansa joka viikko ja näytti iloisemmalta kuin ennen. Koko kylä koetti saada selville hänen morsiamensa nimeä, mutta kukaan ei onnistunut. Se kuiten-

kin saatiin tietää, että Juhon kotipitäjäläisiä hän ei ollut.

Talven tullen, ensi kelillä, tuli taas Kurikka, naapurikylän opettaja, Juhoa tervehtimään. Hän ei ollut koko syyslukukaudella käynyt Juhon luona. Vaikka he olivat hyviä ystäviä, kinastelivat he melkein aina yhteen tultuaan, mutta sopivat taas pois vanhat vihat . . .

Merkillistä kyllä ei Kurikka ottanut ollenkaan puheeksi Juhon kihloissa oloa eikä sanallakaan kysynyt koko asiasta mitään. Juhoa hyvin kummastutti se, Kurikka, joka aina ennen oli ollut niin tavattoman utelias . . .

— Pian on joulukäsissä, — sanoi Juho.

— Aivan tuossa paikassa. Aijotko matkustaa kotipuoleesi? kysäsi nyt vihdoin Kurikka.

— Kyllä . . . ja taidan palata naineena miehenä, — ilmotteli Juho ja hetken kuluttua hän lisäsi:

-- Kun et nyt tällä kerralla ole ollut ensinkään utelias niin kiitokseksi ja palkinnoksi siitä saat tietää morsiameni nimen . . .

— Oletpa sinä nyt jalomielinen tällä kertaa, — kiitteli Kurikka. — No saisipa kuulla?

— Hanna Hehkonen . . .

Kurikka säpsähti nimen kuultuaan mutta tyyntyi pian:

— Onko hän X:n pitäjämästä kotoisin? kysäsi hän.

— Kyllä hän syntyisin on sieltä. Minkä vuoksi? Tunnetko hänet?

Juhon äänessä helskähti entistä epäluuloa ja katse kävi vaanivaksi.

— En minä tunne, mutta olen kuullut hänestä puhuttavan, — vastasi Kurikka, mutta kävi yhä kalpeammaksi.

— Mitä olet kuullut? tikasi Juho nopeasti.

— Sitä en sano minä, — vastasi Kurikka päättävästi.

He istuivat hetken ääneti. Kurikka nousi lähteäkseen eikä Juhokaan näyttänyt tahtovan estää.

— Sanonpa vielä kerran, että Jennistä olisit saanut kelpo vaimon eikä olisi tarvinnut sitä varten kulkea maita mantereita, — sanoi hän hyvästi Juholle jätettäessään.

Juhon vaaniva katse upposi Kurikan silmiin kuin salama, mutta vastausta ei hän äänettömälle kysymykselleen saanut.

Mutta kun Juho oli yksin jäänyt, valtasi hänen hirveä tuska, jota ei osannut selittää. Mitä tiesi Kurikka hänen morsiamestaan? Ja kuinka oli tullut kuulleeksi hänestä puhuttavan vaikka hänen morsiamensa, Hanna, oli kotoisin eri pitäjäästä kuin Kurikka?

Ja mitä oli Hannasta puhuttu?

Juhon kuohuksiin joutunut mieli kuvaili vaikka mitä. Ja hän tuli nyt ajatelleeksi sitäkin, ettei hän Hannan entisyydestä ollut keneltäkään kysynyt eikä kukaan ollut mitään puhunut. Ei pahaa ainakaan. Mutta ei mitään hyvääkään . . .

Olisiko hän sitten pettynyt? Hän, joka koko elämänsä oli koettanut naisia tutkia ja arvostella; hän, joka uskoi ensimmäisestä naisen silmäyksestä tietävänsä naisen luonteen, päänliikunnosta, käynnistä ja siitä tavasta, jolla naiset miehiä kohtelivat, tuntevansa naisen kuin viisi sormeansa . . .? Voisiko olla mahdollista, että hän Hannan suhteen oli voinut pettyä?

Hannassa oli hän luullut löytäneensä naisen, jonka sulo oli koskematonta ja jonka huulien punaa ei kukaan ollut vaalentanut . . .

Kuka tietää? Maailma on täynnä petollisuutta ja pahuutta eikä elämä ollut muuta kuin oppimista ja kärsimystä . . .

Kyllä hän kerran muisteli Hannan silmissä nähneensä riettaan ilmeen — juuri silloin kun hän ensi kerran veti Hannan syliinsä ja suuteli . . . Mutta se ilme oli kadonnut samassa kun tulikin eikä hän silloin siihen mitään merkitystä pannutkaan. Mutta nyt hän muistikin sen sitä selvemmin . . . muisteli monta muuta seikkaa, joita ei silloin, ensi huumauksessaan, ottanut huomionsa . . .

Hän kävi muistoissaan niin levottomaksi, ettei hän saanut unta koko yönä. Hänen täytyi päästä varmuuteen! Hänen täytyi saada tietoonsa Hannan entisyyt!

Kuka tietää kuinka musta se on?

Hän mietiskeli monta päivää, kulki kuin houreissa eikä päästänyt ketään puheilleen.

Vihdoin hän keksi keinon, joka oli selvin ja yksinkertaisin ja semmoinen, etteivät siitä muut ihmiset saaneet tietää . . .

Hän kirjoitti Hannan syntymäpäitäjän pastorille ja pyysi saada Hannan papinkirjan . . .

Levottomana, kauheimmissa luuloissa ja uskossakin, hän vartoi vastausta kirjeeseensä.

Vihdoin tuli, joululupakin oli juuri ovella.

Hän aukasi kirjeen ja otti siitä Hannan mainekirjan. Silloin sattuivat hänen silmänsä suoraan sanoihin:

. . . synnyttänyt aviottoman lapsen Elli Marian, joka . . . kuollut . . .

Muuta hän ei nähnyt. Hän tunsu tuskan vihalsevan sydäntään ja päätä painavan kuin jättiläiskiven . . . ja vaipui pyörtyneenä laattialle.

Mutta joulun jälkeen ei Juho Koivisto enään saapunutkaan kirkonkylän kansakoululle. Siellä on nyt opettajana Arolan Jenni.

Tilausaikana

eli

Kansamme hyvinvointia

(kirjoitettu 1895)

Ennen kirkkoon menoa Joulun edellisellä viikolla istui meitä kylän miekiä lukkarin arkipirtti aivan täynnä. Oli pitempi matkaksiakin. Oli vaimoväkeäkin joukossa.

Siinä yhtä ja toista puheltiin. Kuulumisia kyseltiin ja talven kulusta pääteltiin.

Jopa kääntyi puhe siihen, että nyt se alkaa olla sanomalehtien tilausaikakin jo käsissä.

— Mikä lehti se nyt olisi paras tilata? kysäsi Talvitien Matti, joka takaliston kylästä tullen tahtoi kuulla kirkonkyläläistenkin mielipidettä.

— Niitä on montakin hyvää lehteä, — sanoi siihen Yliniemen isäntä.

Onpa tietenkkin, vaan ero niillä sentään on, — alkoi Keskitalon emäntä selittää. — Meillekin mennä vuonna tuli „Vesa“, vaan nyt kun on tullut „Kansan ääni“ niin eri tavalla on tullut paperia . . . paljo on vankempi pinkka nyt jo . . .

— Mutta minä kun olen vanha mies niin tarvitsisi olla selvää painoa, että näkisi . . . Siinäkin „Kansan äänessä“ on paino niin epäselvää, että tavaamiseksi menee luku minunlaisella lukijalla, jolla on huono silmän juoksu, — arveli siihen Talvitien Matti.

Vauhtilan Nissi nousi penkiltä, kävi varistamassa tuhkan sikaaristaan takkaan ja sanoi:

— Paljon on jo olemassa sanomalehtiä, mutta harvat niistä kansan parasta katsovat ja kansan hyväksi tekevät. Mutta tilatkaa miehet „Voima“. Siinä on lehti, joka puhuu kuin kansan omasta suusta. Sen näkee jo heti, kun tilausilmoituksen lukee . . . Kansamme hyvin vointia siinä ensiksi luvataan . . .

— Kansamme hyvinvointia ne lupaavat muutkin, — sanoi Talvitien Matti siihen. — Vaan minä en tule hulla viisaammaksi siitä enkä ymmärrä mitä ne sillä kansamme hyvinvoinnilla tarkoittavat . . .

Siihen ei heti vastannut kukaan.

Vihdoin sanoi kättilö, joka myöskin oli kirkkomiesten joukossa:

— Tietysti tarkoitetaan hyvinvoinnilla sitä, että kansa pysyisi tervennä ja reippaana ja etteivät kulku- taudit pääsisi levenemään.

— Vaan mistäpä ne sinne, jossa lehti lyödään, tietävät mikä tauti mitäkin tilaajaa vaivaa, — epäili taas Talvitien Matti.

Siihen tiesi Rousun emäntä sanoa:

— Ei tarvitse muuta kuin kirjoittaa sinne, että se ja se tauti on täällä liikkunut . .

Mutta Jurttulan juureva ja lihava isäntä, joka tähän asti ei ollut mitään puhunut, nousi ja sanoi:

— Hyvinvoinnilla tietenkin tarkoitetaan, että jokainen Suomen kansalainen olisi täydessä lihassa . . . liitinki lujalla . . . vatsa täynnä . . . se se hyvinvointia on . . .

Mutta ei uskonut Talvitien Matti sitäkään, arveli:

— Kukapa köyhä mies sitä jaksaa ruveta itseään lihottamaan ja vatsaansa kasvattamaan . . . ja jos sitä tarkoittavat tilausilmoituksissaan niin . . . niin kysynpä mikä sanomalehti lähettää tilaajilleen munia ja makaroita . . .

— Sinä olet tyhmä, Matti, — sanoi Matille Jurttulan isäntä.

— Saatanpa ollakin. Vaan jos minä tietäisin mitä lehteä lukien pääsisi paisumaan ja saisi liitinkinsä lujalle, niin sen lehden minä ensiksi tilaisin . . .

— Niin minäkin . . .

— Joo, sen minäkin, josta ruanapuakin olisi . . .

Ja käännettiin nyt Jurttulan pullean isännän puoleen kysymyksellä mitä lehteä hän tilaa.

Mutta näkyi jo jonkun suupielissä vähä pilkkaa ja jokunen jo ääneensäkin nauraa virnisteli, niin Jurttula suuttui ja siinä niille laihimmille kivahti:

— Syökää ensin itsenne isännän näköiseksi ja kokeiseksi ja puhukaa sitten hyvinvoinnista . . .

— Samat sanat sanon minäkin, — arveli siihen Talvitien Matti.

Muilla ei ollut puhumista senkään vertaa.

*

Mutta kun Matti kirkon ajan jälkeen kävi pappilassa ja sillä aikaa kun rovasti selaili kirkonkirjoja, katseli Helsingin lehteä ja siitä luki tilausilmoituksen niin eikös ollut siinäkin, että kansamme hyvinvoinnista luvattiin huolta pitää. Teki Mattin mieli kysyä rovasiltakin, että minkä lehden tilaisi, mutta sitten ajatteli, että olkoon . . .

Ja mennessään takalistolle, päätti hän tunnosaan, että Jurttulan isännän puhe sittenkin oli oikea, että mitäs se hyvinvointi muuta olisi kun sitä, että on mies täydessä lihassa . . . liitinki lujalla . . . vatsa täynnä . . .

Eikä Matti seuraavaksi vuodeksi tilannut yhtään lehteä.

SISÄLTÖ:

	Sivu
Niittymatoja hävittämässä	3
Kuva Juukujärven rannalta	15
Känsä-Topias tullinkavaltajana	27
Kiusaus	41
Anttilan vanhan Iisakin parakraahvi	49
Vanhan isännän puhetta	57
Punanaamaisen rahtimiehen mielipide	61
„Tösseli“	65
Eräs Amerikan kirje	71
Frans Tiuran joulukertomus	77
Mökistä mökkiin	86
Sovintoa hieromassa	101
Laura parka	107
Raitikosken Antti	115
Uusi oikeus	121
Kun Savinainen vangittiin	129
Kihloissa	139
Tilausaikana eli kansamme hyvinvointia	149

V. 1908 kirjauutuuksia.

Saatavana kaikissa kirjakaupoissa, asiamiesten kautta ja suoraan kustantajalta.

Alkuperäisiä:

Yrjö Heilala, RAUTATIELTÄ JA SEN VARSILTA II, kokoelma kertomuksia. — 1: 75.

Väinö Kataja, ELÄMÄN LOPPUESSA, romaani. — 2: 50.

Väinö Kataja, MAALAIKUVIA II, kokoelma kertomuksia. — 2: —.

Väinö Kataja, MAALAISIA NEUVOMASSA, komedia. — 1:50.

Larin-Kyösti, AARTEENKAIVAJAT, hölmöläiskomedia. — 2: —.

Heikki Meriläinen, SATTUMUKSIA JÄNISLAHDELLA. — 2: 25.

U. W. Valakorpi, SILMÄNRÄPÄYSKUVIA, kokoelma kertomuksia. — 2: 50.

U. W. Valakorpi, PIKKUKAUPUNKI, näytelmä. — 1: 25.

Martti Wuori, KUN PIIAT OVAT LAKOSSA, huvinäytelmä. — 2: —.

Käännöksiä:

J. W. C. (alamnius), TAIVALKOSKI, tarina Ison Vihan ajoilta. — 2: 50.

Hjalmar Söderberg, VALITTUJA SIVUJA, kokoelma hänen parhaimpia kertomuksiaan. — 2: 50

Gustaf af Geijerstam, IKUINEN ARVOITUS, romaani. — 2: 25.

Wilkie Collins, VALKOPUKUINEN NAINEN, perheromaani,
2:ksi osaa, hinta sidottuna á 5 mk. yht. 10 mk.

Rob. Heymann, GOLGATALTA ROOMAAN, hist. romaani
Neron ajoilta. — 3: 25.

Leonid Andrejew, PIMEYTTÄ. — 1: 25.

Maurice Leblanc, ARSENE LUPIN, hienonmailman varas-
taiteilijan ihmeseikkailut, — 3: —.

Maurice Leblanc, ARSENE LUPIN TAISTELUSSA SHER-
LOCK HOLMESTA VASTAAN. — 3: —.

Gustan Leroux, Keltaisen huoneen salaisuus,
seikkailuromaani. — Vain 2: 50.

D. Chr. Murray, MILJONIA TAVOITELLESSA, seikkailu-
romaani. — 2: —.

Anna Ekberg, MITÄ MEIDÄN ON SYÖTÄVÄ?, neuvoja ja
ohjeita, sekä kasvikeittokirja. Hinta sid. 4: —.

Alexander Haig, IHMISEN TERVEYS, ravintojärjestys ja
ruoka suhteessa voimaan ja kestävytyteen, voimiste-
luun ja urheiluun. — Toht. E. W. Lybeckin esipuhe.
Vain 1: 50.

Anders Wide, KYLVYTTÄ JA KOTIVOIMISTELU, täydellinen
opas kotivoimisteluun 37 kuvalla. — Vain 1: 50.

J. H. Tuhkanen, KOTIPIIRIMME AARTEET, kotikasvatuk-
sessa ja opetuksessa. — 60 penniä.

Kaarlo Vanamo, HEDEMÄVILJELYKSESTÄMME, neuvoja
ja ohjeita eri hedelmälajien menestykselliseen vilje-
lemiseen. — 50 penniä.

Täydellisiä kirjalueteloja lähe-
tetään kernaasti pyydetessä!

ARVI A. KARISTO
Kustannusliike, Hämeenlinna

VÄINÖ KATAJA

on ennemmin julkaissut seuraavat teokset:

IRJA, kuvaus. — Hinta 1:50.

KULMUJA I, kokoelma kertomuksia. — 1:60.

KULMUJA II, kokoelma kertomuksia. — 2:—

VARAVALLESMANNINA, kuvia Perä-Pohjolasta. — 1:50.

MAALAISKUVIA I, kuvia Perä-Pohjolasta. — 2:—

TUSKAA, kuvaus raukoilta rajoilta. — 1:25.

ELÄMÄN LOPPUESSA, romaani. — 2:50.

MAALAISIA NEUVOMASSA, komedia. — 1:50.

KOKOUKSESTA PALATTUA, näytelmä. —:50.

KANTOPÄÄN LUKUHUONEELLA, näytelmä. —:60.

Näitä kirjoja on myytävänä kaikissa kirjakaupoissa. Missä sellaisia ei ole, voidaan tilaukset lähettää suoraan meille.

ARVI A. KARISTO,
Kustannusliike, Hämeenlinna.

Suom. kaunoh. 1.
Kataja

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOELMA

120 102 1200

X

